

1^e Meerjarenperspectief 2020

Ontwikkelbedrijf, Werklocaties en MIPP-projecten

Provincie Noord-Brabant

Voorwoord

In dit meerjarenperspectief worden de factsheets van verkenningen en projecten weergegeven waar het uitvoeringsprogramma Majeure projecten & Ontwikkelbedrijf aan werkt. Vele verkenningen en samenwerkingen verlopen in opdracht van en in samenwerking met de diverse ontwikkelprogramma's van de Provincie. Het realiseren van onze Provinciale doelen staat daarbij voorop.

De factsheets zijn geordend naar de opzet van de begrotingsprogramma's 2020. Ook de MIPP sleutelprojecten zijn voor de eenduidigheid op deze wijze toebedeeld aan een programma's.

De ambitie blijft om het meerjarenperspectief de komende jaren het totaaloverzicht van verkenningen en projecten in het ruimtelijk fysieke domein te laten zijn waarbij de provincie is betrokken. Een meerjarenperspectief waarmee integrale sturing en verantwoording kan plaatsvinden.

Leeswijzer

Dit meerjarenperspectief bestaat uit een algemeen en een projecten deel. In het algemene deel wordt ingegaan op de ambitie, financiën, werkwijze en organisatie en de kaders van het Ontwikkelbedrijf.

In het tweede deel wordt per verkenning of project beschreven wat het betekent voor Brabant, waar we nu staan en waar we naar toe willen. Daarnaast worden via 'facts & figures' de financiële parameters benoemd.

De 'facts & figures' geven inzicht in de verwachte toekomstige financiële ontwikkelingen van zowel projecten in uitvoering als waar mogelijk voor verkenningen.

Zichtbaar zijn o.a. de verwachte inkomsten, uitgaven, risico's en het verwachte eindresultaat (exploitatiesaldo). Het exploitatiesaldo is berekend per peildatum 31-12-2019. Dus inclusief toekomstige verwachte verliezen en winsten, maar zonder in het verleden al genomen verliezen of winsten.

Het voorliggende meerjarenperspectief is een omvangrijk document. Het advies is om het vooral digitaal te raadplegen. De momenten bij de jaarrekening en begroting worden benut om te informeren over de belangrijkste (toekomstige)

ontwikkelingen in projecten en verkenningen, naast de ontwikkelingen op portfolio niveau.

Voor nadere informatie kunt u zich richten tot:

- De managers van het Ontwikkelbedrijf:
Arno van de Hurk (AvdHurk@brabant.nl),
Marco Visser (MCVisser@brabant.nl) en
Pleunie Josseaud (Pjosseaud@brabant.nl).

Inhoudsopgave

Voorwoord	2		
Leeswijzer	3		
Deel 1: Algemeen	7		
Het Ontwikkelbedrijf	8		
Portefeuille inhoudelijk en financieel	14		
Actuele stand per project	17		
Deel 2: De factsheets	20		
Bestuur en Veiligheid	21		
<i>Ondermijningsprojecten</i>			
Hermenzeil	22		
Fort Oranje	25		
Ruimte en Wonen	27		
<i>Wonen</i>			
Maatregelen consumenten	29		
Maatregelen producenten	30		
Risicoreserve stimuleringsmaatregelen	31		
		<i>Transformatie verkenningen</i>	
		Crosmark Breda	33
		Centrumzone Helmond	36
		Spoorzone 's-Hertogenbosch	38
		NS Werkplaats Tilburg	40
		Stadshart/Walkwartier Oss	44
		Plein 13 en omgeving Bergen op Zoom	46
		Gebiedstransformatie Meijerijstad	48
		Internationale Knoop XL Eindhoven	50
		Arendshof en omgeving Oosterhout	55
		Revitalisering Oude Centrum Roosendaal	57
		Centrum en Randen Uden	59
		Gedempte Haven-Centrum plus Waalwijk	62
		<i>Transformatie projecten</i>	
		Kempentoren Spoorpark	65
		Slowcare	67
		Brainport Smart District	71
		Water en Bodem	73
		<i>Verkenningen</i>	
		Biomakerij	74
		Natuur en Milieu	77
		<i>Verkenningen</i>	
		Delta Zichtbaar in beweging	78
		Robuuste Beekdalpassage A58 N65	82

Inhoudsopgave

Economie	86	Energie, circulaire samenleving & gezondheid	143
<i>Vestigingsklimaat verkenningen</i>		<i>Energietransitie verkenningen</i>	
Metalot	88	Energyweb XL	145
Rodenburg biopolymers	93	Solarge	148
Spark	95	Energieservice Company (ESCO)	151
Protix	99		
Bedrijventerrein Heesch-West	101	Landbouw en Voedsel	153
Ontwikkellocatie Wijkevoort	103	<i>Land- en tuinbouw buitengebied projecten</i>	
Luchthavengebied Eindhoven	105	Projectvestiging Glastuinbouw Deurne	155
		Tuinbouw Ontwikkeling Maatschappij	157
<i>Vestigingsklimaat projecten</i>			
Kazerne Eindhoven	108	Basisinfrastructuur Mobiliteit	159
Aviolanda Aerospace	110	<i>Mobiliteit verkenningen</i>	
High Tech Automotive Campus	113	Gebiedsopgave N261/N269	160
JADS Mariënborg	116		
Brainport Industries Campus	119		
RBT Land van Heusden en Altena	122		
Logistiek Park Moerdijk	125		
Pivot Park	128		
Hotel Nassau	130		
A2-corridor	132		
Derde haven Werkendam	134		
AFC Nieuw Prinsenland	136		
Mindslabs Spoorzone Tilburg	138		
Van Gogh	141		

Inhoudsopgave

Cultuur, Erfgoed en samenlevingskracht en Sport 163

Erfgoed Projecten

De Zuiderwaterlinie	165
Monumentenfonds Brabant	169

Erfgoedfabriek Verkenningen

Klooster Sint Josephsberg	172
Klooster Franciscanessen	174
Landgoed Bieduinen	176
Kruithuis	178

Erfgoedfabriek Projecten

Dongecentrale	182
Abdij van Berne	185
Fort Isabella	187
Klooster Sint Agatha	189
Drie-eenheid Velp	191
Brouwhuis	193
CHV-terrein	195
Fort Sabina	198
Klooster Mariadal	200
KVL Leerfabriek	202
Mariënhage	205
Moederhuis Franciscanessen	207
Sint Catherinadal	210
Bovendonk	213
Centrum Oudenbosch	216

Colofon

218

Deel 1: Algemeen

Het Ontwikkelbedrijf

De provincie verhoudt zich tot maatschappelijke opgaven door niet sectoraal te denken maar te zoeken naar meerwaarde. Hierbij is het Ontwikkelbedrijf een verbindende schakel.

Erik van Merrienboer

Gedeputeerde provincie Noord-Brabant

Het Ontwikkelbedrijf

Het provinciaal Ontwikkelbedrijf is in 2010 opgericht om, waar nodig, door privaat rechterlijk te handelen en risico dragend te investeren provinciale beleidsdoelen te realiseren.

De kennis en ervaring die is opgebouwd bij het Ontwikkelbedrijf wordt steeds breder ingezet. Niet alleen op uitvoering van projecten, maar steeds meer als kennisleverancier bij beleidsontwikkeling om te zorgen dat beleidsdoelen daadwerkelijk worden gerealiseerd.

Daarnaast functioneert het Ontwikkelbedrijf steeds meer als intermediair die de maatschappelijke vraag van 'buiten' verbindt met de provinciale opgaven 'binnen'. Hierbij sturen we primair op het creëren van integrale maatschappelijke meerwaarde bij een ontwikkelopgave.

Begin 2018 is door PS een geactualiseerd beheerstatuut van het Ontwikkelbedrijf vastgesteld. Van uitvoering van vastgoedprojecten naar provinciale partner in gebiedsontwikkelingen en ruimtelijk fysieke projecten is de beweging die bij het Ontwikkelbedrijf zichtbaar is. Het nieuwe beheerstatuut biedt de mogelijkheid deze rol verder in te vullen.

Het Ontwikkelbedrijf heeft de laatste jaren meer kennis en ervaring opgedaan met lagere overheden en vooral ook met marktpartijen wanneer het gaat om projecten in het ruimtelijke fysieke domein. Zij weet waar de kennis en toegevoegde waarde van de (markt)partijen zit. Waar de beleidsinzet ligt en op welke wijze deze kan worden verbonden. Maar ook hoe een samenwerking

tot stand kan worden gebracht om tot een succesvolle invulling te komen. Met andere woorden procesmanagement dat leidt tot dealmaking en realisatie van concrete doelen.

Het Ontwikkelbedrijf wordt ingezet voor de realisatie van projecten in het ruimtelijk fysieke domein. Hiermee worden provinciale doelen op het gebied van onder andere economie, erfgoed, landbouw, cultuur en samenleving, energie en openbare orde en veiligheid gerealiseerd.

De afgelopen jaren ontwikkelde en zette het Ontwikkelbedrijf een breed pakket instrumenten in. Naast gangbare grondverwerving en het beheer van deze eigendommen voor infrastructuur, natuur en andere thema's wordt het Ontwikkelbedrijf ingezet voor:

- haar expertise en financiële slagkracht op het gebied van herontwikkelingsopgaven en gebiedsontwikkelingen;
- het aangaan van (risicodragende) participaties in projecten van derden;
- de verwerving en (her)ontwikkeling van locaties;
- het aandeelhouderschap bij projectdeelnemingen;
- en het verstrekken van leningen en garanties.

Daarnaast worden door de inzet van kennis, kunde en procesgeld (her)ontwikkelingsprocessen vlot getrokken en partijen verbonden. Binnen het Ontwikkelbedrijf zijn inmiddels niet revolverende middelen gereserveerd voor de inzet in dit soort processen.

OVER

PORTEFEUILLE

ONTWIKKEL-

BEDRIJF

Leidende principes

In de recent vastgestelde notitie 'Perspectief Ontwikkelbedrijf; De maatschappij verandert, het Ontwikkelbedrijf beweegt mee.', zijn leidende principes voor het Ontwikkelbedrijf opgenomen:

- het Ontwikkelbedrijf informeert PS proactief over projecten van verkenningsfase tot uiteindelijke afronding;
- het Ontwikkelbedrijf treedt op als kennisleverancier bij beleidsontwikkeling en in het ruimtelijk fysieke domein zowel op gebiedsniveau als op complex-/objectniveau in de gehele ontwikkelketen van initiatief tot planrealisatie;
- het Ontwikkelbedrijf verbindt de maatschappelijke vraag van 'buiten' met de provinciale opgave 'binnen';
- het Ontwikkelbedrijf stuurt primair op creatie van integrale maatschappelijke meerwaarde van een ontwikkelopgave;
- het Ontwikkelbedrijf stuurt vanuit financieel oogpunt met name op de investeringsrisico's;
- het Ontwikkelbedrijf zet al haar instrumenten inclusief ontwikkelkrediet in ten behoeve van de doelrealisatie;
- het Ontwikkelbedrijf opereert vooral in de ontwikkelfase van een project en is kritisch om langdurig als 'bank' of belegger te functioneren.

Meerjarenperspectief

Met het voorliggende meerjarenperspectief streven wij ernaar om continue inzicht en beschikbaarheid van relevante informatie over voortgang, doelstellingen en risico's in zowel projecten in uitvoering als verkenningen te bieden. We doen dit niet alleen voor de projecten en verkenningen van het Ontwikkelbedrijf. In de rapportage zijn tevens de verkenningen en projecten van het programma werklocaties en de MIPP-projecten opgenomen. Hierdoor kunnen PS op elk moment beschikken over actuele informatie van alle ontwikkelingen. Dit maakt het voor PS mogelijk projecten uit alle fases, van verkenning tot uitvoering, te agenderen voor bespreking.

De in het Meerjarenperspectief opgenomen verkenningen betreffen initiatieven waar nog geen besluitvorming over heeft plaatsgevonden.

Fasegerichte werkwijze

Majeure projecten & Ontwikkelbedrijf werken volgens een vaste werkwijze om dienstbaar te kunnen zijn aan het realiseren van de Provinciale beleid cq. ontwikkelingsdoelen. Deze werkwijze is vastgelegd in het geactualiseerde Beheerstatuut 2018 en een tweetal fasen namelijk;

- de verkenningsfase;
- de projectfase.

Verkenningsfase

Op basis van een initiatief cq. vraag vanuit of gerelateerd aan een provinciaal ontwikkelprogramma wordt een intake georganiseerd om helder te krijgen wat de opgave is en om te bezien hoe en of het programma Majeure projecten & Ontwikkelbedrijf een bijdrage kan leveren in de realisatie van de doelen. Op basis daarvan wordt een verkenning gestart.

De richting., de haalbaarheid en de scope van het initiatief worden in deze fase - met initiatiefnemers en andere ook externe betrokkenen - gedefinieerd en zo nodig in samenwerkingsafspraken vastgelegd.

De volgende elementen worden in deze fase tenminste uitgewerkt:

- Wat is de opgave en welke visie ligt daaraan ten grondslag?
- Aan welke provinciale ambitie(s) draagt het initiatief bij?
- Wat is de maatschappelijke meerwaarde van het initiatief? (o.b.v. gebruikerswaarde, toekomstwaarde en belevingswaarde)
- Wat zijn de financiële implicaties van het initiatief, is er een businesscase en hoe kan het worden gefinancierd?

In deze fase worden projecten kortom nader getoetst op de beweging en haalbaarheid. Ook worden de rollen en verantwoordelijkheden van de betrokken partijen in deze fase vastgelegd. Tenslotte wordt gedefinieerd of en hoe de verkenning kan overgaan in een concreet project voor realisatie.

Projectfase

Het resultaat van de verkenning is de basis waarop GS een besluit neemt binnen de kaders van het geactualiseerde beheerstatuut van het Ontwikkelbedrijf of en hoe zij wil participeren om een project "mogelijk te maken" en te realiseren. Daartoe kan de Provincie vele van haar instrumenten inzetten. Dit is maatwerk en afhankelijk van de casus.

De inzet kan variëren van:

- verdere stimulering t.b.v. project met kennis, menskracht, lobby
- reguliere programma-instrumenten
- RO-instrumenten (Omgevingsverordening)
- financiële instrumenten (o.a. revolverende investeringen, leningen, garantstellingen, financieel arrangement)
- instrumenten Ontwikkelbedrijf (o.a. tijdelijke vastgoedverwerving, erfpacht)
- participaties (samenwerkingsverbanden)

Kaders Ontwikkelbedrijf

Het kader waarbinnen moet worden gehandeld is vastgelegd in het 'beheerstatuut Ontwikkelbedrijf' dat in 2018 is geactualiseerd. Daarnaast werkt het Ontwikkelbedrijf binnen de kaders die door het concern zijn vastgelegd. Voorbeelden hiervan zijn het kader voor risicomangement en de nota financieringsinstrumentarium.

Invoering Wet vennootschapsbelasting

Vanaf 1 januari 2016 is de vennootschapsbelastingplicht voor overheden een feit. Ook de provincie moet 25% belasting afdragen over de fiscale winst die met commerciële activiteiten is verdiend. Inmiddels heeft de belastingdienst laten weten dat voor de meeste geclusterde activiteiten geen sprake is van een onderneming in fiscaalrechtelijke zin. Er is daardoor geen sprake van een vennootschapsbelastingplicht. De beoordeling van deze belastingplicht zal jaarlijks op onze portefeuille worden uitgevoerd.

Wijziging Besluit begroting en Verantwoording (BBV)

Conform genoemde notitie Grondexploitaties moeten de grondexploitaties van het Ontwikkelbedrijf worden vastgesteld door PS. In de toelichting op de balans bij de jaarrekening 2019 is een tabel opgenomen met de geactualiseerde grondexploitaties. Via vaststelling van de jaarrekening worden ook de grondexploitaties van het Ontwikkelbedrijf vastgesteld.

Discontovoet Exploitatieplannen

In het kader van het Besluit begroting en verantwoording (BBV) dient er een methodiek te worden vastgesteld voor de te hanteren rente- en disconteringsvoet in exploitatieplannen. Die gaat als volgt: de te hanteren rente- en disconteringsvoet wordt gebaseerd op marktconforme rente voor de financiering van het betreffende plan (projectfinanciering); de marktconformiteit wordt vervolgens bepaald op basis van (fictieve) offertestelling bij een voor de overheid gangbare externe financier.

Het Ontwikkelbedrijf

Portefeuille inhoudelijk en financieel

Portefeuille Ontwikkelbedrijf

Inhoudelijk

De portefeuille van het Ontwikkelbedrijf beweegt. Waar het de afgelopen jaren het zwaartepunt lag op projecten uit afzonderlijke domeinen zoals erfgoed en economie, worden de vraagstukken aan de voorkant meer integraal verkend.

In de verkenningsfase van deze nieuwe projecten heeft het Ontwikkelbedrijf nadrukkelijk de rol om te zorgen dat met de inzet van de provincie in een gebiedsontwikkeling meerdere provinciale doelen worden gerealiseerd.

Een belangrijke actuele opgave waar het Ontwikkelbedrijf voor wordt ingezet is binnenstedelijke transformatie. De ruimtelijke kwaliteit van onze steden en dorpen is een centrale pijler voor een gezond en dynamisch woon-, leef- en vestigingsklimaat. Er liggen grote uitdagingen op het gebied van het vitaal houden van binnensteden en het tegengaan van leegstand. De Provincie wil met het woningbouwprogramma maximaal inzetten op binnenstedelijke (transformatie)locaties en het herbestemmen van leegstaand commercieel en maatschappelijk vastgoed.

De inzet is gericht op die gebieden waar er aanvullend provinciaal belang is naast wonen en werken (erfgoed, energie, leefbaarheid) en waar synergie mogelijk wordt gemaakt. Er wordt gestreefd naar een actief, langjarig partnerschap met gemeenten van circa 10/12 concrete stedelijke transformaties.

Het Ontwikkelbedrijf wordt optimaal ingezet voor de benodigde realisatiekracht om de transformatie van mogelijk te maken. Daartoe worden de mogelijkheden voor het Ontwikkelbedrijf verruimd om in complexe situaties ook risicodragend te participeren. Voorstellen hiervoor worden in de bestuursopdracht "Terugdringen woningtekort en leegstand & participeren in transformaties" uitgewerkt.

Thema's waarin het Ontwikkelbedrijf verder actief is zijn: campussen, werklocaties, erfgoed, ondermijning, wonen, sociale veerkracht, cultuur en land- en tuinbouw. Daarnaast wordt de rol van het Ontwikkelbedrijf in het perspectief van de gewenste versnelling van de energietransitie verder verkend. Het Ontwikkelbedrijf is inzetbaar ten behoeve nieuwe thema's, welke voortkomen uit het nieuwe bestuursakkoord 2019.

OVER

PORTEFEUILLE

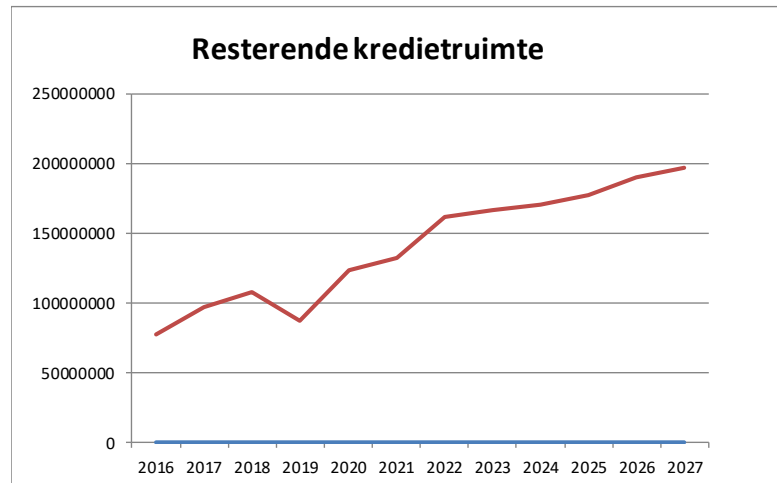
ONTWIKKEL-

BEDRIJF

Portefeuille Ontwikkelbedrijf

Financieel

De resterende ruimte in het investeringskrediet van het Ontwikkelbedrijf bedraagt ultimo 2019 € 86,9 mln. Bij de inschatting van de resterende ruimte is rekening gehouden met de geraamde toekomstige inkomsten en uitgaven van alle projecten en is aangenomen dat de afgegeven garantstellingen volledig worden ingeroepen.

OVER
PORTEFEUILLE
ONTWIKKEL-
BEDRIJF

De risico's in de projecten worden afgedekt door de Risicoreserve van het Ontwikkelbedrijf. Ultimo 2019 bedraagt deze € 62,4 mln. Dit is onderverdeeld in een risicoreservering van € 36,7 mln en een voorziening van € 21,4 mln. Beide voor de bestaande projecten. Daarnaast resteert er een vrije ruimte van € 4,3 mln, ten behoeve van toekomstige risico's en verkenningen.

Sinds vaststelling van het nieuwe beheerstatuut Ontwikkelbedrijf door PS hanteert het Ontwikkelbedrijf op

het niveau van de totale risicoreserve dezelfde systematiek als het concern.

Hierbij wordt uitgegaan van de verhouding tussen de beschikbare en de benodigde weerstandcapaciteit; de ratio van het weerstandsvermogen. De beschikbare weerstandscapaciteit bedraagt € 41 mln. (€ 62,4 – € 21,4 mln). De benodigde weerstandscapaciteit bedraagt € 36,7 mln. De ratio weerstandsvermogen komt daarmee op 1,11 %. In het kader van de bestemming van het jaarrekeningsaldo zal er na besluitvorming € 1,6 miljoen worden onttrokken, waarmee de vrije ruimte zal worden verlaagd tot € 2,7 miljoen en daarmee de ratio uitkomt op 1,07 %. De vrije ruimte in de risicoreserve is van beperkte omvang en zal naar verwachting voldoende zijn om onvoorzienbare risico's binnen de bestaande projecten van het Ontwikkelbedrijf op te vangen.

Het Ontwikkelbedrijf wordt optimaal ingezet voor de benodigde realisatiekracht om de stedelijke transformatie mogelijk te maken. Daartoe worden de mogelijkheden voor het Ontwikkelbedrijf verruimd om in complexe situaties ook risicodragend te participeren. Voorstellen tot ophoging van de vrije ruimte van de risicoreserve (€ 10 mln t/m 2023 en € 18 mln t/m 2030) zijn in de bestuursopdracht "Terugdringen woningtekort en leegstand & participeren in transformaties" uitgewerkt, waardoor de risicoreserve meer armslag krijgt om toekomstige nieuwe risico's te kunnen opvangen.

De in het verleden gedane afwaarderingen van posities zijn ten laste gebracht van de risicoreserve (verlaging) en daarnaast worden bijvoorbeeld renteopbrengsten van een aantal leningen jaarlijks toegevoegd aan de risicoreserve (verhoging).

Actuele stand per project

Beleidsprogramma	Projectomschrijving	Boekwaarde 31-12-2019	Budget Uitgaven	Budget Inkomsten	Risico	dekking risico
Bestuur en Veiligheid	Geertruidenberg, jachthaven Hermenzeil	1.500.000,00	560.000,00	-2.060.000,00	1.200.000,00	Risicoreserve Ontwikkelbedrijf
	Zundert, Fort Oranje, garantstelling	0,00	1.500.000,00	-1.500.000,00	1.500.000,00	Risicoreserve Ontwikkelbedrijf
Cultuur, erfgoed en samenlevingskracht en Sport	Eindhoven, Muziekgebouw	0,00	300.000,00	-300.000,00	300.000,00	Risicoreserve Ontwikkelbedrijf
	Vught, herfinanciering Monumenten Fonds Brabant, geldlening	4.698.105,86	1.070.621,92	-5.768.727,78	0,00	
	Nuenen, Vincent van Gogh, geldlening	0,00	10.021.765,00	-10.021.765,00	1.500.000,00	Algemene middelen
	Dongen, Moederhuis Franciscanessen Mariaoord Dongen	1.199.317,86	48.904,15	-1.248.222,01	0,00	
	Veghel, CHV-terrein	2.625.086,00	0,00	-2.625.086,00	1.000.000,00	Cultuur
	Oosterhout, Sint-Catharinadal, geldlening	2.617.500,00	149.635,17	-2.767.135,17	2.117.500,00	Cultuur
	Veghel, CHV-terrein, geldlening	2.125.000,00	845.625,00	-2.970.625,00	0,00	
	Oisterwijk, KVL (leerfabriek), geldlening	1.320.676,68	644.909,76	-1.965.586,44	159.398,00	Risicoreserve Ontwikkelbedrijf
	Eindhoven, Marienhage, geldlening	0,00	5.000.000,00	-5.000.000,00	0,00	
	Breda, Brouwhuis, geldlening	1.227.291,75	295.470,70	-1.522.762,45	78.042,00	Risicoreserve Ontwikkelbedrijf
	Hoeven, klooster Bovendonk, geldlening	0,00	3.327.750,00	-3.327.750,00	0,00	
	Geertruidenberg, Dongecentrale, fase II	321,56	869.678,44	-870.000,00	178.000,00	Risicoreserve Ontwikkelbedrijf
	Oisterwijk, KVL (leerfabriek) EKWC, geldlening	4.169.433,91	1.400.387,54	-5.569.821,45	64.116,00	Risicoreserve Ontwikkelbedrijf
Economie	Zevenbergen, Caldic	9.466.316,53	0,00	-9.466.316,53	0,00	
	Moerdijk, Logistiek Park Moerdijk (LPM)	20.788.623,80	17.148.381,81	-37.937.005,61	7.500.000,00	Risicoreserve Ontwikkelbedrijf
	's-Hertogenbosch, A2-corridor	557.846,13	15.000,00	-572.846,13	0,00	
	Woensdrecht, Aerospace Aviolanda	6.488.160,00	0,00	-6.488.160,00	6.488.160,00	Risicoreserve Ontwikkelbedrijf

ACTUELE
STAND

Actuele stand per project

Beleidsprogramma	Projectomschrijving	Boekwaarde 31-12-2019	Budget Uitgaven	Budget Inkomsten	Risico	dekking risico
Economie	Woensdrecht, Aerospace Aviolanda, geldlening	1.572.926,50	155.285,30	-1.728.211,80	0,00	
	Nuenen, herpr. bedrijventerrein stedelijk gebied Eindhoven	2.136.530,00	0,00	-2.136.530,00	0,00	
	Breda, Kloosterkapel Nieuwstraat 20, geldlening	5.200.000,00	723.200,00	-5.923.200,00	115.000,00	Risicoreserve Ontwikkelbedrijf
	Eindhoven, De kazerne, geldlening	725.000,00	404.410,90	-1.129.410,90	290.625,00	Economie
	's-Hertogenbosch, Spark Campus, Lab XXL (geldlening)	1.075.000,00	1.417.687,50	-2.492.687,50	375.000,00	Werklocaties en risicoreserve Ontwikkelbedrijf
	Helmond, High Tech Automotive Campus (parkeervoorziening)	0,00	10.970.357,51	-10.970.357,51	0,00	
	's-Hertogenbosch, Klooster Marienburg JADS, geldlening	8.460.754,00	5.052.246,00	-13.513.000,00	0,00	
	Eindhoven, Brainport Industries Campus (BIC)	0,00	468.000,00	-468.000,00	110.000,00	Economie
	Helmond, high tech automotive campus (locatie Hurks)	5.008.153,07	0,00	-5.008.153,07	311.000,00	Werklocaties
	Helmond, Lightyear Automotive Campus (garantstelling)	0,00	400.000,00	-400.000,00	60.000,00	Economie
	Oss, OLSP Vastgoed BV Pivot Park	0,00	0,00	0,00	0,00	
	Oss, OLSP Vastgoed BV, geldlening	9.400.000,00	4.501.095,90	-13.901.095,90	2.500.000,00	Risicoreserve Ontwikkelbedrijf
Energie, circulaire samenleving&gezondheid	Energieservice Compagny (ESCO) Brabants erfgoed	0,00	7.500.000,00	-7.500.000,00	0,00	
Landbouw en Voedsel	Steenbergen, AFCWB glastuinbouw	-0,00	2.705.378,75	-2.705.378,75	0,00	
	Deurne, projectvestiging glastuinbouw Deurne	27.120.495,23	0,00	-27.120.495,23	17.007.527,00	Risicoreserve Ontwikkelbedrijf
	Tuinbouw Ontwikkelings Maatschappij (TOM)	0,00	2.020.000,00	-20.000,00	0,00	Onderdeel geldlening TOM
	Tuinbouw Ontwikkelings Maatschappij (TOM), geldlening	13.514.617,81	141.453,49	-13.656.071,30	11.714.741,10	Alg. middelen en Risicoreserve Ontwikkelbedrijf
	LOG Deurne	898.404,65	103.462,95	-1.001.867,60	0,00	
	LOG Graspeel	89.907,59	4.343,58	-94.251,17	0,00	

ACTUELE
STAND

Actuele stand per project

Beleidsprogramma	Projectomschrijving	Boekwaarde 31-12-2019	Budget Uitgaven	Budget Inkomsten	Risico	dekking risico
Landbouw en Voedsel	LOG Stille Wille	183.991,14	22.360,60	-206.351,74	0,00	
	Borkel en Schaft, Hoeverdijk 76	500.000,00	235.750,00	-735.750,00	0,00	
	OW-en Middelbeers, Straatsedijk 2b	133.534,88	13.662,18	-147.197,06	0,00	
	Lierop, Steemertseweg	173.679,01	0,00	-173.679,01	0,00	
Ruimte en Wonen	Oss, Slow Care St. Elzeneindhuis, geldlening	2.053.110,70	449.598,23	-2.502.708,93	0,00	
	Tilburg, Kempentoren Spoorpark, geldlening	346.750,00	34.675,00	-381.425,00	0,00	
	Gilze en Rijen, Laarspad	3.003.923,19	207.776,87	-3.211.700,06	0,00	
	Loosbroek, locatie Schaapsdijk	233.213,22	602.458,50	-835.671,72	0,00	
	Deurne, Helenaveen	301.768,49	0,00	-301.768,49	0,00	
	Aarle-Rixtel, Opstal 6	650.658,59	0,00	-650.658,59	0,00	
	Tilburg, Oostkamer, Rauwbrakenweg	3.604.108,89	0,00	-3.604.108,89	0,00	
	Someren, Hoijserstraat 13	-41.587,25	317.087,25	-275.500,00	0,00	
	Ulicoten, Dorpstraat 4 en 7	1.122.335,19	476.188,00	-1.598.523,19	0,00	
	OW-en Middelbeers, Heiakkerweg 6	29.367,14	135.585,67	-164.952,81	0,00	
	Etten-Leur, Bankenstraat (strategische positie tbv RvR)	288.276,52	3.025,37	-291.301,89	0,00	
	Zevenbergen, St. Jozefplein Zuid	178.741,02	3.534,86	-182.275,88	0,00	
	Tilburg, Oostkamer	727.869,05	17.600,00	-745.469,05	0,00	
	Esch, De Ruiting 2	464.276,61	0,00	-464.276,61	0,00	
	Lierop, Kanaaldijk 1	156.790,00	39.121,09	-195.911,09	0,00	

ACTUELE
STAND

Deel 2: De factsheets

In dit deel van het Meerjarenperspectief zijn de projectfiches opgenomen van de locaties waar het Ontwikkelbedrijf en het programma Werklocaties actief zijn. Daarnaast zijn de project fiches van de MIPP-Sleutelprojecten in dit deel opgenomen.

Bij een aantal projecten wordt de verkenning gezamenlijk uitgevoerd en voor Sleutelprojecten geldt dat er meerdere programma's bij betrokken zijn.

Bestuur en Veiligheid

Steeds vaker zorgt de georganiseerde misdaad voor ondermijning van (het gezag van) de overheid en onze samenleving. Een succesvolle aanpak hiervan vraagt om een weerbare en integere overheid, maar ook om een weerbare samenleving.

Een openbaar bestuur dat niet in staat is doeltreffend op te treden tegen fenomenen van georganiseerde criminaliteit en ondermijning, verliest uiteindelijk het vertrouwen van haar burgers. Een integere en weerbare overheid, een overheid die actief samen optrekt met burgers, bedrijven en instellingen, is daarom een belangrijke kernkwaliteit van het openbaar bestuur.

In dat kader zijn een aantal projecten opgepakt.

Hermenzeil in Geertruidenberg

Wat betekent het voor Brabant

Jachthaven en recreatieterrein Hermenzeil in Raamsdonk was afgeleden tot een hardnekkig handhavingsknelpunt. Eind 2014 heeft de toenmalige burgemeester de Taskforce Brabant Zeeland voor de bestrijding van ondermijnende criminaliteit en het RIEC (Regionaal Informatie- en Expertise Centrum) gevraagd haar te ondersteunen in het inzichtelijk maken en bestrijden van ondermijnende criminaliteit op de jachthaven. Dit leidde onder meer tot een grote handhavingsactie in de zomer van 2015.

Facts & figures

Status	Looptijd tot	Boekwaarde
Project in uitvoering	2020	€ 1.500.000

Ramingen:

Uitgaven	Inkomsten	Expl. Saldo
€ 560.000	€ 2.060.000	

Risico	Dekking Risico
€ 1.200.000	Risicoreserve Ontwikkelbedrijf

Instrumenten

Samenwerkingsovereenkomst met gemeente
Overname vordering met hypothecaire zekerheden

Partners

Gemeente Geertruidenberg, RIEC partners,
RVB, RWS, Waterschap Brabantse Delta.

Waar staan we nu?

De gemeente Geertruidenberg heeft jarenlang getracht om tot normalisering van de situatie op Hermenzeil te komen. Uiteindelijk hebben de samenwerkende overheden het zelf verwerven van het recreatieterrein, het restaurant en de overige gebouwen bij de jachthaven en verkoop aan een bonafide partij als de meest aangewezen strategie aangemerkt om tot normalisering te komen. Om dit te bereiken heeft de provincie in 2017 de door hypotheek gezekerde vordering van de Rabobank op de failliete eigenaar van Hermenzeil overgenomen en de curator verzocht om in ruil voor kwijtschelding van de schuld het recreatieterrein, restaurant en overige gebouwen bij de jachthaven te verkopen aan de gemeente. De curator heeft ingestemd met dit verzoek en zodoende is de gemeente in november 2017 eigenaar geworden van de locatie.

De provincie heeft een overeenkomst gesloten met de gemeente die voorziet in verkoop van de locatie, met deling van de kosten en opbrengsten. .

In de eerste helft van 2018 zijn alle bewoners van het terrein vertrokken, zijn de gebouwen ontruimd en hebben vrijwel alle boten elders een ligplaats gevonden. Sinds mei 2018 is het terrein afgesloten met hekken en wordt het door middel van camera's en incidentele inspecties bewaakt. Sinds mei 2019 zijn enkele woonruimten tijdelijk verhuurd.

Gemeente en provincie werken aan een verkoopstrategie van de locatie, waarin het voorkomen van ondermijnende criminele activiteiten in de toekomst en een zo hoog mogelijke financiële opbrengst bij verkoop uitgangspunten zijn. Een en ander binnen de beleidsmatige kaders van de gemeente.

In de zomer van 2018 hebben gemeente en provincie besloten dat de locatie Hermenzeil opnieuw moet worden ontwikkeld voor toeristisch-recreatieve doeleinden. In verband hiermee is de verwachte opbrengst verlaagd en de risicovoorziening verhoogd.

In augustus 2018 heeft de gemeenteraad van Geertruidenberg, in overleg met de provincie, bepaald dat er een openbare verkoopprocedure met selectie- en dialoofase zal worden gevolgd. Na discussie over de te volgen selectieprocedure heeft de gemeenteraad in maart 2019 het selectiedocument vastgesteld.

Van april t/m juli 2019 is de selectiefase doorlopen. Daarin zijn drie partijen geselecteerd die door zijn gegaan naar de dialoofase. Deze fase duurt van september 2019 t/m februari 2020, waarna de verkoopfase volgt die in juni 2020 tot aanwijzing van een winnende inschrijver moet leiden. Met de winnende inschrijver volgen dan onderhandelingen over de uitwerking van de verkoopovereenkomst. Eind 2020 moet de verkoop zijn beslag krijgen en kan de koper beginnen met de (her)ontwikkeling van Hermenzeil.

Waar willen we naar toe?

Doelstelling van gemeente en provincie is om de locatie Hermenzeil te verkopen aan en te laten (her)ontwikkelen en exploiteren door een bonafide partij, voor toeristisch-recreatieve doeleinden. Het streven is om dit in 2020 te realiseren.

Fort Oranje in Zundert

Wat betekent het voor Brabant?

De provincie heeft besloten de gemeente Zundert financieel te ondersteunen in de kosten die zij heeft gemaakt voor de aanpak van de problemen op Fort Oranje. De provincie stelt een financiële bijdrage in het vooruitzicht bij medewerking aan 'ruimte voor ruimte' projecten in de gemeente en verstrekt een voorfinanciering. Daarnaast geeft de provincie een garantstelling om mogelijke financiële claims af te dekken.

Facts & figures

Status Project in uitvoering	Looptijd tot 2032	Boekwaarde
--	-----------------------------	-------------------

Ramingen:

Uitgaven € 1.500.000	Inkomsten € 1.500.000	Expl. Saldo
--------------------------------	---------------------------------	--------------------

Risico 1.500.000	Dekking Risico Risicoreserve Ontwikkelbedrijf
----------------------------	---

Instrumenten
Garantstelling.

Partners
Gemeente Zundert, Ministerie van Binnenlandse Zaken.

Waar staan we nu?

Gemeente Zundert en de provincie voeren sinds enige tijd verkennende gesprekken over de wijze waarop de provincie de gemeente Zundert (oa financieel) kan ondersteunen bij de aanpak van de problematiek op Fort Oranje. De provincie stelt een financiële bijdrage in het vooruitzicht bij medewerking aan 'ruimte voor ruimte' projecten in de gemeente en verstrekt een voorfinanciering. Daarnaast geeft de provincie een garantstelling om mogelijke financiële claims af te dekken.

>>>>>>

Waar willen we naar toe?

Doelstelling van gemeente en provincie is om in de gemeente Zundert Ruimte voor Ruimte kavels te ontwikkelen ter ondersteuning van de financiële lasten voortkomend uit het dossier Fort Oranje. Het streven is om dit voor 2032 te realiseren.

Ruimte en Wonen

We werken aan de kwaliteit van de Brabantse leefomgeving. We onderzoeken wat het beste is voor alle betrokkenen en gebruiken een ontwerpde aanpak. Dit doen we in een interessant samenspel met inwoners, bedrijven en andere belanghebbenden.

Om de kwaliteit van Brabant door te geven aan volgende generaties moeten we blijven zorgen voor ons mooie en krachtige Brabant. En de goede keuzes maken. We wonen, werken en ontspannen er namelijk als het ware op een postzegel. Dat kan alleen als we met elkaar zorgen voor een gezonde, veilige en mooie omgeving om in te leven. Dit is een uitdagende opgave in een complexe samenleving. Een samenleving die hecht aan ruimte voor eigen initiatief. Maar die ook veel wetten en regels kent om belangen te beschermen.

Binnen de provincie heeft een aantal grote transitie, zoals beschreven in de Brabantse Omgevingsvisie, impact op hun omgeving. Bij deze transitie is draagvlak bij alle betrokkenen en draagkracht bij de uitvoerende partners onmisbaar. Door in te zetten op sociale innovatie en te streven naar inclusieve maatregelen werken wij aan het versterken van zowel draagvlak als draagkracht.

Naast de zorg voor een goede omgevingskwaliteit via de ruimtelijke ontwikkelingen heeft dit programma nog een aantal grote opgaven. Dat zijn de grote woningbouwopgave, het zorgen voor goede werklocaties, het tegengaan van leegstand de binnenstedelijke transformaties en gebiedsontwikkelingen,.

We werken aan deze opgaven door richting te geven, beweging te stimuleren en mogelijk te maken. In het kader van mogelijk maken werkt het programma Majeure projecten & Ontwikkelbedrijf aan een groot aantal verkenningen en projecten.

Voortgang stimuleringsmaatregelen woningbouw

In 2009 hebben PS maximaal € 250 miljoen beschikbaar gesteld ten behoeve van de stimuleringsmaatregelen woningbouw. Van dit budget is € 45 miljoen beschikbaar voor het opvangen van (eventuele) verliezen (risico reserve woningbouw). De stimuleringsmaatregelen woningbouw zijn een substantieel onderdeel van het totale maatregelenpakket voor het bestrijden van de gevolgen van de economische crisis in de provincie Noord Brabant.

Alle regelingen zijn gesloten, waardoor de inzet is gericht op de afbouw van de verschillende regelingen en opgebouwde woning portefeuille.

Maatregelen consumenten

Stimulering van de consumentenzijde is vormgegeven door de:

- Brabantse woonlastenverzekering;
- Brabantse waardebescherming nieuwbouw woningen;
- Brabantse starterslening;
- Brabantse verkoopgarantie.

Alle regelingen zijn gesloten. Van de Brabantse woonlastenverzekering en Brabantse waardebescherming is slechts zeer beperkt gebruik gemaakt. Deze maatregelen blijven in deze rapportage verder buiten beschouwing.

Brabantse startersregeling

Brabantse starters op de woningmarkt kunnen een lening aanvragen voor de koop van hun woning. De startersleningen kennen een looptijd tot 30 jaar (deze kan worden gezien als een tweede hypotheek). De eerste drie jaar zijn rente- en aflossingsvrij. Na drie jaar wordt door de Stichting Volkshuisvesting Nederland (SVN, de beheerder van de regeling) een hogere rente dan de marktrente in rekening gebracht.

Brabantse Verkoopgarantie

De provincie Noord-Brabant heeft in 2009 de Brabantse Verkoopgarantie (BVG) ingesteld ter stimulering van de woningmarkt aan de consumentenzijde. Kopers van nieuwbouwwoningen hadden daardoor de mogelijkheid om een verkoopoptie te ondertekenen voor hun huidige woning. De provincie verplicht zich daardoor tot het afnemen van de woning tegen 90% van de taxatiewaarde op het moment van het sluiten van de garantieovereenkomst. In 2012 zijn de eerste woningen door de provincie afgenomen. Tussen 2009 en december 2013 zijn 1295 aanvragen binnengekomen voor de BVG. Dit aantal aanvragen heeft geleid tot 932 verkoopopties.

In 2019 is de laatste woning gesloopt en zijn er geen woningen vanuit deze regeling meer in bezit van de provincie.

Maatregelen producenten

De stimulering van de productenzijde is vormgegeven in de vorm van maatwerk. Afhankelijk van de problematiek is er sprake van een bijdrage van de provincie in de vorm van een:

- renteloze lening;
- lumpsum bedrag;
- garantstelling;
- Brabants Investeringsfondsen Nieuwbouwwoningen

Renteloze lening/lumpsum bedrag

Om te stimuleren dat woningbouwprojecten worden gerealiseerd heeft de provincie aan gemeenten en woningbouwcorporaties renteloze leningen (25) verstrekt voor € 24 miljoen en lumpsum bedragen (10) uitgekeerd voor € 0,3 miljoen. De lumpsum bedragen zijn gebaseerd op de hoogte van de rentekosten binnen de betreffende projecten.

Deze lumpsum kosten zijn in het jaar van betaling ten laste van de risicoreserve woningbouwstimulering gebracht.

Van de renteloze leningen is € 19,2 miljoen afgelost. Het resterende lening bedrag € 4,8 miljoen is in 2017 afgelost.

Garantstellingen

Er zijn drie garantstellingen afgegeven voor een bedrag van € 20 miljoen. In 2016 zijn alle garanties afgebouwd en is er geen beroep gedaan op de garantstellingsovereenkomst.

Brabantse Investeringsfondsen Nieuwbouwwoningen

Er zijn sinds december 2010 3 fondsen opgericht, namelijk de Havenmeester, de Hoven en Meerijk. De provincie participeert hierin voor maximaal € 6,7 miljoen. In 2015 is het fonds Meerijk geliquideerd. Conform afspraak zullen deze twee resterende fondsen in 2020 zijn geliquideerd en heeft er eind 2019 een eerste afrekening plaatsgevonden en geresulteerd in een batig saldo van € 1,6 miljoen.

Risicoreserve stimuleringsmaatregelen

De risicoreserve woningbouwstimulering is € 3,6 miljoen onttrokken ten gunste van de algemene middelen en is het een gedeelte van het resterende saldo € 0,2 miljoen gestort in de risicoreserve van het Ontwikkelbedrijf. Het resterende gedeelte groot € 1,4 mln zal na besluitvorming inzake bestemming van het rekeningssaldo 2019 in 2020 worden toegevoegd aan de risicoreserve van het Ontwikkelbedrijf en daarmee wordt de risicoreserve Woningbouwstimulering opgeheven. Voor de woningbouwstimuleringsmaatregelen is ultimo 2019 de totale boekwaarde € 10,3 miljoen. De boekwaarde bestaat alleen nog uit het uitstaande saldo van de Startersleningen.

MAATREGELEN
WONING-
BOUW

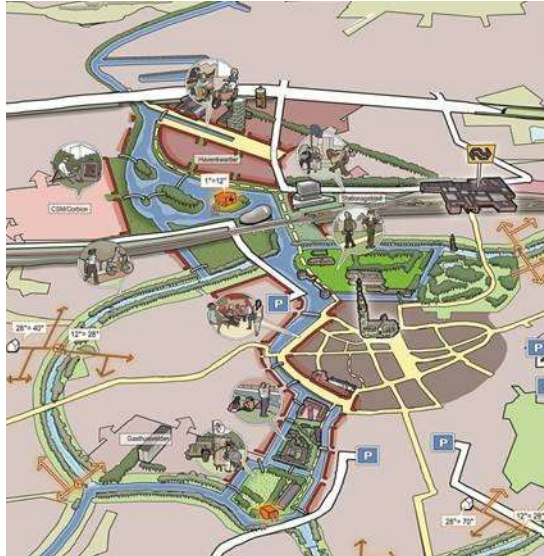
Transformatie opgaven

Verkenningen

Bij het vaststellen van de begroting 2020 heeft Provinciale Staten aangegeven de komende jaren het verschil te willen maken voor Brabant en een stevige bijdrage leveren aan "structuurversterkend en innovatief in zetten op het realiseren van zeven trendbreuken". Eén van die trendbreuken is *Het terugdringen van het woningtekort en de leegstand*:

Het terugdringen van het woningtekort en de leegstand, door in de periode tot en met 2023 de (al eerder) ingezette lijnen te continueren en verspreid over Brabant samen met gemeenten en andere betrokken partners in een actief partnerschap 10-12 complexe gebiedstransformaties te realiseren die aantoonbaar bijdragen aan versterking van de Omgevingskwaliteit in Brabant. Het programma Majeure projecten & Ontwikkelbedrijf verkent de mogelijkheden om te komen tot die samenwerking. Het betreft hier met name de complexe opgaven in de spoorzones van de Brabantstadsteden en de binnensteden van de midsize steden.

CrosMark Breda

Corbionterrein, Havenkwartier en Gasthuisvelden

Wat betekent het voor Brabant?

Door de gebiedstransformatie investeert Breda in haar toekomst als stad en in een duurzame economische groei met een internationale kleur. Het versterkt bovendien de agglomeratiekracht van BrabantStad.

De gemeente wil zich samen met de provincie inzetten voor deze transformatieopgave. Het opnieuw betekenis geven aan het Corbionterrein/Havenkwartier past bij de provinciale ambitie. Het gebied vormt een belangrijke schakel tussen binnenstad en Havenkwartier, maar ook tussen stad en natuur en stedelijkheid en recreatie. Het beter benutten en verdichten van bestaand stedelijk gebied ('herstedelijking') is een kans voor bedrijvigheid en nieuwe economie. Met een juiste mix van de functies economie, wonen, werken en verblijven wordt een aantrekkelijk nieuw vestigingsmilieu gecreëerd. Rond de rivier de Mark liggen bovendien belangrijke opgaven voor de energietransitie en klimaatadaptatie: zoals de aanpak van hittestress, droogte, wateroverlast en waterveiligheid.

Facts & figures

Status

Verkenning

Looptijd tot

Boekwaarde

Ramingen:

Uitgaven

Inkomsten

Expl. Saldo

Risico

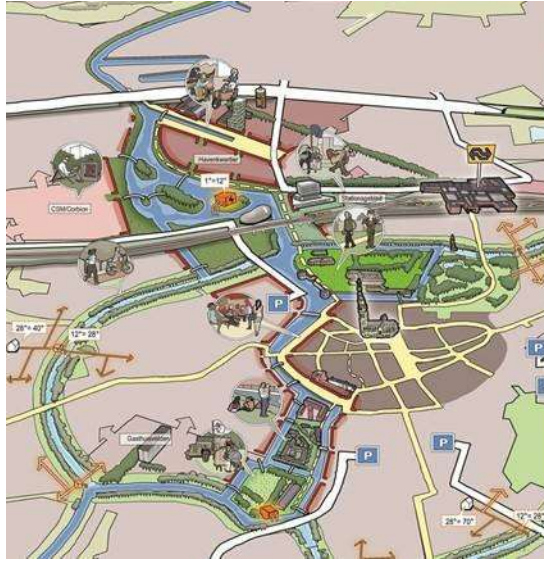
Dekking risico

Instrumenten

Partners

Gemeente Breda

Projectinitiatief

De ontwikkeling van het Corbionterrein/Havenkwartier zal minstens 15 tot 20 jaar in beslag nemen. In die periode transformeert het gebied van een bedrijventerrein met een monofunctioneel karakter naar een eigentijds en innovatief stadsdeel waar werken op een nieuwe manier bekeken wordt. De ontwikkeling kan, zeker door de aanwezigheid van de rivier de Mark, een volledig nieuwe kwaliteit en identiteit toevoegen aan de stad. Bij deze langdurige ontwikkeling maakt de gemeente flexibel gebruik van nieuwe inzichten en kennis op het vlak van energieoplossingen, klimaatadaptatie, mobiliteit en gemengde woon/ werklandschappen. Gasthuisvelden is een belangrijke schakel in de structuur van het stadshart van Breda. Het terrein biedt de kans om 16 hectare, gelegen binnen de singels van de stad, nieuwe betekenis te geven. Er wordt ruimte aan de stad toegevoegd door een stadspark op Seelig-Zuid te realiseren en de Nieuwe Mark af te maken: een brede kwaliteitsslag voor de openbare ruimte, vergroening en de toegankelijkheid van het gebied. De transformatie van de verschillende lege overheidskantoren draagt op de korte termijn bij aan het realiseren van de

woningbouwopgave van de stad. De historie van de stad Breda is een vaste waarde in de nieuwe ontwikkelingen. Naast de inhoudelijke uitdagingen is ook de financiële uitdaging aanzienlijk. De haalbaarheid van de transformatie vergt veel creativiteit en extra inzet van alle betrokken partners.

Waar werkt Breda naar Toe

De gemeente wil een levendig, aantrekkelijk en innovatief stadshart creëren. Een gebied waar het prettig wonen, werken, ondernemen en verblijven is. Een gebied met een uitstraling die past bij de geschiedenis van de plek en de stad Breda als geheel. De stad zal zich met de grootschalige gebiedsontwikkeling CrossMark Breda rondom het centraal station nog meer op de internationale kaart zetten als een onderscheidend en innovatief internationaal vestigingsmilieu. Transformatie van het Corbionterrein/Havenkwartier dragen hieraan bij.>>>

Er worden functies toegevoegd die de schakel- en entreefunctie van het gebied versterken en een meerwaarde vormen voor de stad. Het bindend element is rivier de Mark die een ecologische verbindingzone tussen binnenstad met Breda Noord vormt. Door het water zijn er volop kansen voor watergebonden ontspanning en toerisme.

Gasthuisvelden wordt een levendig, aantrekkelijk, duurzaam deel van het stadshart. De gemeente wil de diversiteit aan functies in het gebied vergroten zodat dit meerwaarde voor de hele stad biedt en zelfs op nationaal niveau bijdraagt aan de wervingskracht van de stad Breda.

Waar staan we nu?

Tussen de gemeente en de Provincie is een samenwerkingsovereenkomst gesloten die zich richt op verdere samenwerking om gemeentelijke en provinciale doelen te realiseren. Ze focust zich op het samen programmeren en realiseren van mobiliteit (regionaal), groen/water verbindingen en de gebiedsontwikkeling van het internationale woon/vestigingsmilieu Corbionterrein/Havenkwartier. Afspraken daarover worden in 2020 geconcretiseerd en vastgelegd.

Centrumzone

Helmond

Wat betekent het voor Brabant?

Helmond is de tweede stad in de Brainportregio en vervult een centrumfunctie voor de Peel. De transformatie van de centrumzone zal de uitstraling en het woon- en leefklimaat van Helmond aanzienlijk verbeteren. Binnenstedelijke woningbouw wordt door de plannen versneld. Energietransitie en CO2-reductie staan daarbij bovenaan de agenda. Daarnaast is Helmond hét centrum van de slimme mobiliteit. Waar mogelijk zal dit ook toegepast worden in deze transformatiegebieden.

Facts & figures

Status

Verkenning

Looptijd tot

Boekwaarde

Ramingen:

Uitgaven

Inkomsten

Expl. Saldo

Risico

Dekking risico

Instrumenten

Partners

Gemeente Helmond

Projectinitiatief

Helmond is een voormalige groeistad die vol heeft ingezet op uitbreiding. Het centrum is bij deze ontwikkeling achter gebleven. Helmond moet hét aantrekkelijke levendige ontmoetingscentrum krijgen dat het als toekomstige stad van 100.000 inwoners verdient, met een economisch klimaat dat de werkgelegenheid in het centrum en in de stad vergroot. Helmond investeert al jaren in de automotieve branche, Food Tech en de slimme maakindustrie. Innovatieve bedrijvigheid en initiatieven in het creatieve segment kunnen daarbij van toegevoegde waarde zijn. De totale gebiedsontwikkeling omvat het historische centrum, de kanaalzone, het stationsgebied en de Suytkade. Belangrijke thema's zijn verbinding, woningbouwopgave, economie, cultuur, klimaatadaptatie en bereikbaarheid.

Waar werkt Helmond naar toe?

Het centrum moet voldoende aantrekkingskracht hebben om weer levendig te worden. Gezocht wordt naar een nieuwe identiteit door een mix van verblijfsruimtes, gedifferentieerde wanproducten, winkel- en horeca-aanbod, werkgelegenheid, parken en een gevarieerd cultureel aanbod. Er moeten

verbindingen worden gelegd met Het Speelhuis, de culturele hotspot cacao-fabriek en het gemeentemuseum in het kasteel en in Boscotondo. Helmond is een stad met relatief veel jeugd. Het aandeel kinderen van 0-15 jaar is de hoogste van de regio. Daarom zet zij in op het thema kindvriendelijke stad dat ook z'n weerslag zal krijgen in het centrum. Op gebied van verduurzaming en klimaatadaptatie zijn er belangrijke ambities; de Aa terugbrengen in de stad, mooie parken aanleggen, aantrekkelijke wandelroutes creëren en het kanaal optimaal benutten.

Waar staan we nu?

De gemeente en provincie verkennen in 2020 hoe zij kunnen samenwerken aan de transformatieopgave voor het centrum van Helmond. De vragen van de gemeente zijn gericht op de autonome trekkracht van het centrum in combinatie met de uitwerking van de kindvriendelijke stad.

SPOORZONE

's-Hertogenbosch

Wat betekent het voor Brabant?

De spoorzone heeft niet alleen een belangrijke functie voor de stad, maar ook voor de regio en zelfs op nationaal niveau. Hier ligt een regionaal onderwijscluster en medisch centrum. Hier ligt ook het drukste OV-knooppunt en het grootste beurs- en congrescentrum van Zuid-Nederland. Herontwikkeling van de spoorzone is een essentiële vernieuwingsimpuls voor deze centrumstad en van belang voor het versterken van de agglomeratiekracht van de hele regio. Provincie en gemeente hebben in oktober 2019 een intentieovereenkomst met elkaar gesloten waarin zij met elkaar hebben afgesproken dat ze samen gaan werken aan een ontwikkelstrategie voor de spoorzone.

Facts & figures

Status	Looptijd tot	Boekwaarde
Verkenning		

Ramingen:

Uitgaven	Inkomsten	Expl. Saldo

Risico	Dekking risico

Instrumenten

Partners

Gemeente: 's-Hertogenbosch

Projectinitiatief

De herontwikkeling van de spoorzone heeft een cruciale rol voor de ontwikkeling van de stad. Er liggen kansen om nieuwe stedelijke milieus toe te voegen waar tijdelijke en permanente vormen van wonen, werken en cultuur zich kunnen vestigen en ontwikkelen nabij een nationaal mobiliteitsknooppunt, op loopafstand van binnenstad en natuur, in een omgeving met boeiende cultuurhistorisch waardevolle gebouwen. Zo kan het imago van de stad als een stad voor “gevestigden” verrijkt worden met een imago van de stad waar ook ruimte is voor vernieuwing en experimenten. Om de doorgroei van het aantal reizigers in het OV te accommoderen ligt er een forse opgave om tot upgrading van het station en omgeving te komen.

Waar werkt 's-Hertogenbosch naar toe?

De gemeente werkt aan de hand van een programmatische aanpak aan de herontwikkeling. Doel is het wonen en werken meer te concentreren rond openbaarvervoer knooppunten en zo bij te dragen aan de transitie naar slimme en duurzame mobiliteit. Maar ook om meer ruimte te bieden aan de woonbehoefte van alleenstaanden en tweepersoonshuishoudens, studenten en jongeren. De ambitie

is ook de ontwikkeling van nieuwe kleinschalige stedelijke werkmilieus waar ruimte is voor startups, innovatie en de ontwikkeling van 's-Hertogenbosch als datastad.

Waar staan we nu?

In 2020 stellen gemeente en provincie een ontwikkelstrategie op voor de spoorzone. Deze ontwikkelstrategie wordt vertaald naar een samenwerkingsovereenkomst met concrete afspraken over de uitvoering van de verschillende opgaven. Intussen staat het proces niet stil: voor het EKP-terrein direct langs het spoor is een plan vastgesteld voor de ontwikkeling van een multifunctionele locatie inclusief 800 woningen. Ook is de gemeente een interactief proces gestart voor het noordelijk deel van de spoorzone, de Bossche Stadsdelta, samen met burgers en andere stakeholders. Het streven is om de visie hiervoor in april voor te leggen aan de gemeenteraad.

NS Werkplaats in Tilburg

Betekenis voor Brabant

Het erfgoedcomplex biedt een staalkaart van de stijlontwikkeling van ongeveer anderhalve eeuw spoorwegarchitectuur.

De spoorlijn en de werkplaats betekenden een grote stimulans voor de economie in de regio. In de hoogtijperiode rond 1920 trof je er ruim 1300 arbeiders. De NS-Werkplaats stond in Tilburg bekend als 'de Verboden Stad'. Want alleen wie er werkte, mocht op het terrein komen. Maar ook andere plekken in de Spoorzone kennen een rijk verleden. Zoals de voormalige Vormenfabriek, waar chocoladevormen geproduceerd werden voor export naar heel Europa.>>

Facts & figures

Status

Project

Looptijd tot

Boekwaarde

Ramingen:

Uitgaven

Inkomsten

Expl. Saldo

Risico

Dekking Risico

Instrumenten

Subsidie

Partners

Gemeente Waalre

En Uitgeverij Zwijsen, waar de katholieke variant van de leesmethode 'Aap, Noot, Mies' werd ontwikkeld. In 2010 verkocht de NS de grond met de gebouwen aan de gemeente Tilburg.

Waar willen we naartoe?

Je kan deze plek vergelijken met Strijp-S in Eindhoven. Het gaat over een groot gebied, prachtige gebouwen, verschillende projecten. Vanuit de provincie is de insteek primair het behoud van cultuurhistorisch erfgoed, maar er wordt ook gekeken naar de ruimtelijke opgave waarbij verbindingen mogelijk zijn met onder meer economie, mobiliteit, cultuur en sport.

Bij de gebiedsontwikkeling richt de gemeente zich op innovatie en het toevoegen van werkgelegenheid. Daarbij focust men op kennisintensieve MKB-dienstverlening en startende ondernemingen. De Lochal zal onderdak bieden aan vier huurders: Bibliotheek Midden-Brabant, Seats2Meat Tilburg, Brabants Kenniscentrum Kunst en Cultuur (bkkc) en de Kunstbalie.

Op termijn moet NS-Werkplaats een onderdeel worden van het centrum, waarbij de gebouwen ingevuld worden door een mix van wonen, werken, onderwijs en leisure. Daarnaast werkt de provincie financieringsvarianten uit, zodat bijvoorbeeld een of meerdere private partijen de Koepelhal tegen gunstige voorwaarden (leningstarief) kunnen kopen.

Waar staan we nu?

In 2015 nam de provincie een investeringsbeslissing om in de vorm van subsidies bij te dragen aan herontwikkeling van de volledige NS-Werkplaats. Sinds 2016 slaan gemeente en provincie de handen ineen om de herontwikkeling van de totale Spoorzone uit te werken. De samenwerkingsovereenkomst onder de titel "De Tien van Tilburg en Brabant voor de Spoorzone SPZ013)" bevat tien intentieafspraken met tien doelen voor tien jaar samenwerking.

Eind 2016 is de eerste werkgroep van start gegaan om de samenwerking inhoudelijk en strategisch te versterken. Er zijn in 2017 in Tilburg activiteiten op touw gezet in het kader van het Jaar van de Stijl, met daarbij onder meer aandacht voor voormalig NS Werkplaats-medewerker Antony Kok (1882-1969), één van de grondleggers van De Stijl. Een deel van die activiteiten is uitgevoerd in 2018 (o.a. twee cultuurdagen 17 en 18 april met 280 brugklasleerlingen in de Spoorzone en een filosofische essay-wedstrijd voor scholieren van 5 en 6 VWO, afgerond met een socratisch gesprek).

In de vorige versie van het MJP is al gememoreerd dat de polygonale loods is gerestaureerd en herbestemd. Verder: *Lochal (gebouw 60)*: de indrukwekkend vernieuwde en gerenoveerde LoHal is 24 januari 2019 officieel geopend (door Commissaris der Koning, burgemeester en twee Tilburgse wethouders) als 'Huiskamer van Tilburg' met onder meer de bibliotheek, enkele provinciale steuninstellingen en Seats2Meet als huurders.

Ketelhuis (gebouw 65): de ontwikkelingspartner VolkerWessels voert op dit moment een nadere haalbaarheidsstudie uit na eerst een marktconsultatie te hebben gehouden onder geïnteresseerde partijen voor herbestemming van dit pand. Vierde kwartaal 2019 is beoogde startdatum van de daadwerkelijke reconstructie-activiteiten bij dit monument. *Zadelmakerij en kantoor (gebouw 88)*: het pand is door marktpartij Van der Weegen inmiddels geheel gerenoveerd en verduurzaamd met behoud van de monumentale kwaliteiten van dit pand.

Spoorwegerfgoed buitenruimte: het Burgemeester Stekelenburgplein is aangelegd, waarbij het railpatroon waarover de treinstellen verdeeld werden over de transversale werkplaats is teruggebracht. Ook de in het openbaar gebied liggende draaischijf die deel uit maakte van dit verdeelsysteem is door de gemeente in oude staat hersteld.>>>>>>

MindLabs (hal 70): in dit pand wordt de huisvesting van MindLabs beoogd. MindLabs is een samenwerking tussen Universiteit Tilburg, Fontys Hogescholen, de onderwijsgroep Tilburg en de Persgroep, bedrijfsleven, gemeente Tilburg en Provincie Noord-Brabant waarin een ecosysteem wordt gebouwd op het snijvlak van interactieve technologie en menselijk gedrag. Oplevering is beoogd midden 2021.

Immaterieel erfgoed in projectvorm:

Een Stadswandeling 'In de Sporen van De Stijl' is beoogd voor 2019. Idee is om op 29 oktober 2019 (50ste sterfdag Antony Kok) een digitale - en dus duurzame - wandeling in de vorm van een app (en mogelijk een QR-code) te lanceren.

Stadshart/Walkwartier

Oss

Wat betekent het voor Brabant?

De gemeente stelt voor om Oss te gebruiken als een pilotproject. Zo kan men ervaringen opdoen over hoe de provincie kan bijdragen aan de herontwikkeling en transformatie van stadscentra van middelgrote steden. Het centrum van Oss is de centrale plek voor voorzieningen en ontmoetingsplaatsen voor lokale gemeenschappen. Als middelgrote stad vervult Oss een schakelfunctie in het stedelijk netwerk van Noordoost-Brabant. Een versterking van het centrum draagt hierdoor bij aan de omgevingskwaliteit van Oss en de omliggende kernen. Herontwikkeling en transformatie bieden tevens kansen voor een verduurzaming van de bebouwde omgeving.

Facts & figures

Status	Looptijd tot	Boekwaarde
Verkenning		.
Ramingen:		
Uitgaven	Inkomsten	Expl. Saldo
Risico	Dekking risico	

Instrumenten

Partners

Gemeente Oss, Van Wanrooij bouw en ontwikkeling

Projectinitiatief

Het stadshart kampt met langdurige en structurele leegstand. Omdat het eigendom ervan versnipperd is, vereist een gebiedstransformatie de samenwerking van verschillende partijen. De stedenbouwkundige structuur en het vastgoed is ook eenzijdig gericht op winkels en commerciële functies. Dat staat een organische omvorming naar niet-centrumfuncties in de weg. Een gedeelte van het kerngebied, 'de Pit', is in ruimtelijk-functioneel opzicht verouderd. Herontwikkeling van panden is nodig om beter aan te sluiten op de ontwikkelingen in de winkelmarkt en om wonen op de verdiepingen mogelijk maken. Daarnaast zijn er diverse herontwikkelingen noodzakelijk, met name aan de oostflank van het huidige centrum.

Waar werkt Oss naar toe?

Oss streeft naar een toekomstbestendig en compact stadscentrum, met een vernieuwde vitaliteit en attractiviteit, een versterkte ontmoetingsfunctie en meer economische veerkracht. De gemeente wil zich inzetten voor de ruimtelijk-functionele transformaties die nodig zijn in het stadshart. Er wordt gedacht aan de versterking van het eigenlijke kerngebied, maar ook aan verkleining van het huidige

centrum. Dat kan door de transformatie van niet-vitale delen naar nieuwe duurzame functies met toegevoegde waarde voor de stad. Accenten liggen hierbij op de versterking van het klimaat voor ontmoeten en verblijven, het vergroten van de woonfunctie en de verduurzaming van de omgeving.

Waar staan we nu?

In 2020 gaan de provincie en gemeente verkennen hoe verder vormgegeven kan worden aan de samenwerking bij de transformatie van het centrumgebied. De samenwerking richt zich niet op het plan Walkwartier, met als belangrijkste onderdeel de herontwikkeling van de voormalige V&D-locatie. Het plan Walkwartier, waarbij de gemeente nauw samen met ontwikkelaar Van Wanrooij, is al in een vergevorderd stadium van besluitvorming.

Plein 13 en Omgeving

Bergen op Zoom

Wat betekent het voor Brabant?

De beoogde transformatie brengt heel wat planontwikkelingen en investeringen met zich mee. Daarom doet de gemeente een beroep op de provincie om kennis in te brengen en mee te investeren.

De transformatie van Plein 13 draagt bij aan de provinciale ambitie om een aantrekkelijk woon-, leef- en vestigingsklimaat te bevorderen. De leegstand in het gebied wordt benut als trigger om de stedelijke economie van Bergen op Zoom een boost te geven en de binnenstad te versterken. Het beperken van de CO₂-uitstoot en het overschakelen op duurzame energie is een onderdeel van de opgave, net als het vergroenen van het openbaar gebied, met het oog op duurzaamheid en ruimtelijke kwaliteit.

Facts & figures

Status	Looptijd tot	Boekwaarde
Verkennen		.

Ramingen:

Uitgaven	Inkomsten	Expl. Saldo
-----------------	------------------	--------------------

Risico	Dekking risico
---------------	-----------------------

Instrumenten

Partners

Gemeente Bergen op Zoom

Projectinitiatief

Deze opgave gaat om een complexe binnenstedelijke transformatieopgave, waarbij een nieuw programma en betekenis moet worden toegekend aan een gebied met veel leegstaande panden. Het openbaar gebied is erg stenig en heeft weinig verblijfskwaliteit. Er liggen dus ook opgaven op het vlak van ruimtelijke kwaliteit en verduurzaming. De panden in het gebied zijn in handen van diverse eigenaren, waardoor het bevorderen van de samenwerking een belangrijk onderdeel van de opgave is. Grenzend aan het gebied ligt een tijdelijk woon-zorgcomplex, waar een duurzame herontwikkeling gewenst is en waar de oude vestingwerken opnieuw zichtbaar kunnen worden gemaakt.

Waar werkt Bergen op Zoom naar toe?

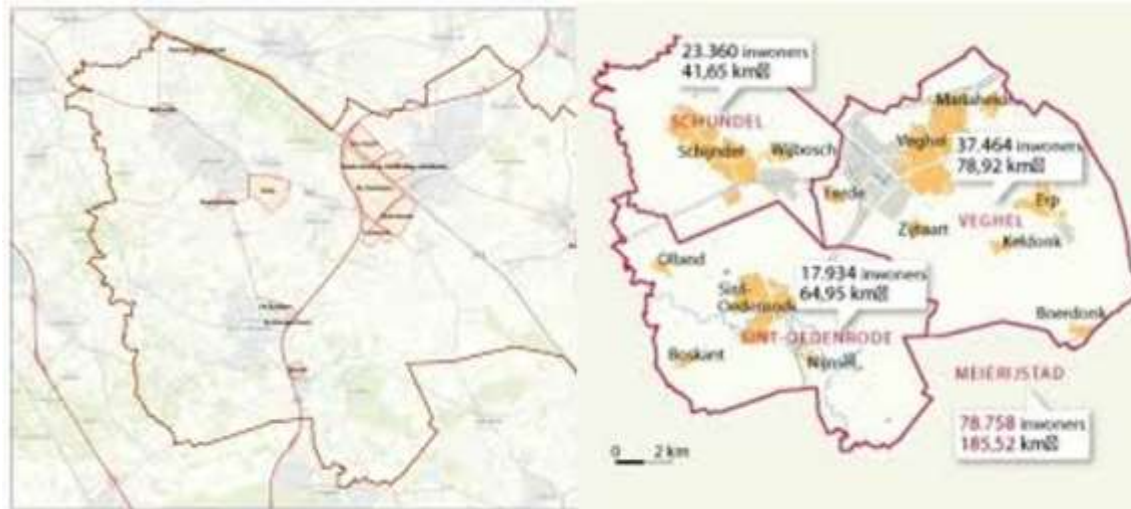
Gemeente Bergen op Zoom wil meer diversiteit aan functies binnen Plein 13 creëren, zonder de huidige kantoorfunctie te verliezen. De nieuwe functies moeten een meerwaarde zijn voor de stad en de schakel- en entreefunctie van het gebied versterken. Door de openbare ruimte te verbeteren, onder andere door vergroening, kan er een aantrekkelijk

verblijfsklimaat gecreëerd worden. Verder streeft de gemeente naar een gezonde en duurzame leefomgeving, door het verminderen van hittestress en de verduurzaming van kantoorgebouwen. De omgeving van Plein 13 biedt tal van kansen door de ligging ten opzichte van het centrum, de invalswegen en het station.

Waar staan we nu?

Inmiddels is de scope van de opgave zich aan het verbreden naar de binnenstad als geheel. De gemeente wil het gebied revitaliseren en versterken tot een levendig en aantrekkelijke stadshart, waar het prettig wonen, werken en verblijven is. In 2020 gaan gemeente Bergen op Zoom en Provincie nader verkennen hoe verder vormgegeven kan worden aan de samenwerking bij de transformatie-opgaven in het centrum van Bergen op Zoom.

Gebiedstransformatie

Meierijstad-Veghel

Wat betekent het voor Brabant?

De ontwikkelingen waar Veghel voor staat, passen uitstekend bij de wensen en ambitie van de provincie Noord-Brabant. De gemeente wil inzetten op een leefbare woonomgeving, herontwikkeling van diverse panden en het opnieuw betekenis geven aan de gemeente als geheel. Ook op het gebied van verduurzaming en de klimaatopgave, passen de ambities van de gemeente bij die van de provincie. Er wordt op enkele cruciale locaties voornamelijk ingezet op groene en blauwe oplossingen, in plaats van op meer rode gebouwen.

Facts & figures

Status	Looptijd tot	Boekwaarde
Verkenning		

Ramingen:

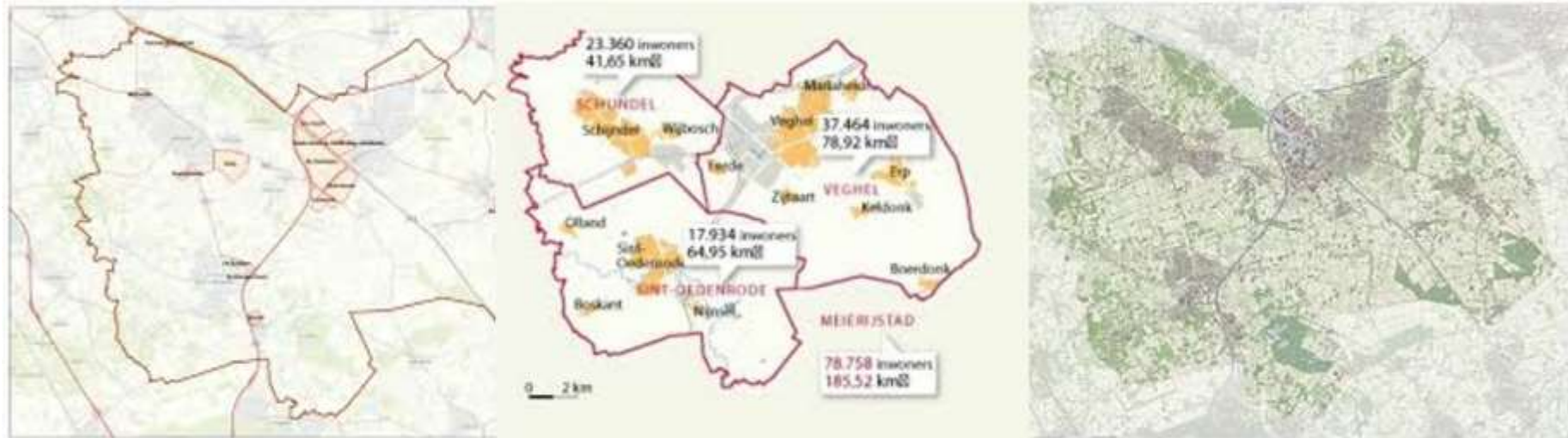
Uitgaven	Inkomsten	Expl. Saldo

Risico	Dekking risico

Instrumenten

Partners

Gemeente Meierijstad

Projectinitiatief

De gemeente wil verschillende gebiedstransformaties integraal en 'omgevingswetproof' aanpakken. Zo is het winkelcentrum van Veghel op het moment niet aantrekkelijk onder meer door veel leegstand. Op de grens van het winkelcentrum ligt het klooster, de kerk en pastorie, waarvoor een nieuwe toekomstbestendige functie wordt gezocht. En in het aanloopgebied van het winkelcentrum aan het stadhuisplein is het theater vertrokken. Deze opgaven samen bieden kansen voor heel Veghel, passend bij het Masterplan 2030.

Waar werkt Veghel naar toe?

De gemeente wil naar meer samenwerking. Juist door de vele opgaven, kunnen kansen worden gecombineerd en dat zorgt voor een nieuw aantrekkelijk Veghel. Een thema als cultuurhistorisch erfgoed kan beter benut worden. Maar ook liggen er kansen als het gaat om water, denk aan 'Veghel aan de Aa'. Daarnaast kan de Noordkade, die een regionale aantrekkingskracht kent verder worden doorontwikkeld. De gemeente wil, samen met haar inwoners, bij al deze ontwikkelingen nadrukkelijk inzetten op onderwerpen als groen/blauw, duurzaamheid, klimaatbestendig en wonen.

Waar staan we nu?

Na een aantal verkennende gesprekken, werken provincie en gemeente samen toe naar een gezamenlijk gedragen intentieovereenkomst en plan van aanpak. Hierin staan o.a. afspraken over de producten waaraan gemeente en provincie samen gaan werken, hoe we dat doen en wie welke verantwoordelijkheid daarin heeft. Streven is om deze IOK voor de zomer 2020 van kracht te laten zijn. De provinciale rol tot nu toe was gericht op kennis deling. Gemeente Meerijstad heeft meegedaan aan het kennistrject van platform 31 voor de Brabantse midsized gemeenten.

Brainportcity – Internationale knoop XL Eindhoven

Wat betekent het voor Brabant?

De afgelopen decennia is in Brainport Eindhoven een krachtig economisch ecosysteem rond technologie, design en kennis ontstaan. Om te kunnen blijven concurreren en aantrekkelijk te blijven voor kenniswerkers en bedrijven verbetert Eindhoven haar vestigingsklimaat. Voor Brabant is de ontwikkeling van Brainport Eindhoven als nationale Mainport van vitaal belang en onderdeel van het Versterkt Stedelijk Netwerk in Noord-Brabant. Internationale Knoop XL is de majeure opgave: een hoogwaardige stationsomgeving met (inter)nationale treinverbindingen, snelle connecties naar Eindhoven Airport, onderscheidende woon- en werkgebieden en fraaie openbare ruimten. Ook is klimaatbestendigheid een belangrijke opgave, omdat het stationsgebied het laagste deel van de stad is en kampt met hittestress.

Facts & figures

Status	Looptijd
Verkenning	tot 2030

Provinciale raming

Dekking

Partners

Gemeente Eindhoven,
Brainport Development, Provincie Noord-Brabant,
ministeries van Infrastructuur & Waterstaat (I&W)
Binnenlandse Zaken (BZK) en Economische Zaken en
Klimaat (EZK), ProRail, gemeenten rond Eindhoven
(Stedelijk gebied), NS, Eindhoven Airport

Waar staan we nu?

In het voorjaar van 2019 is met het Rijk, provincie en gemeente Eindhoven een samenwerkingsovereenkomst getekend. Hierbij is prioriteit, gezamenlijke inspanningen en procesgeld vastgesteld. Kort daarop volgde de woondeal met het Rijk waarbij in de regio Eindhoven 20.000 woningen kunnen worden toegevoegd. Eik XL is hierin een prioritair gebied waarin circa 7.500 woningen gerealiseerd kunnen worden.

Daarop kunnen vervolgens processen als Milieueffectrapportages en bestemmingsplan wijzigingen op worden geënt. Daarmee hebben initiatiefnemers ook duidelijkheid over de plannen die zij kunnen gaan maken en tot realisatie kunnen gaan brengen.

Om dergelijke verstedelijking mogelijk te maken dienen enkele randvoorwaardelijk aspecten gerealiseerd te worden.

Bijvoorbeeld op het gebied van mobiliteit Provincie en gemeente Eindhoven trekken vanuit deze ambities samen op. Een onderdeel hiervan is het Mirt onderzoek Brainport waarmee samen met het Rijk en regio naar de urgentie wordt gekeken van een aantal mobiliteits- en verstedelijkingsvraagstukken met als doel om eind 2020 een gezamenlijk adaptief maatregelenpakket te hebben voor de regio.

Ten behoeve van de gebiedsontwikkeling is een ontwikkelvisie opgesteld voor het gebied Fellenoord. Deze visie is ter consultatie geweest bij tal van partijen zowel publiek als privaat. Op dit moment gaat de visie de gemeentelijke besluitvorming in en is besluitvorming door de raad voorzien in april/mei 2020 waarna provinciale bestuurlijke vaststelling plaats zal vinden. Door de ontwikkelvisie is de stip op de horizon voor het gebied bepaald.

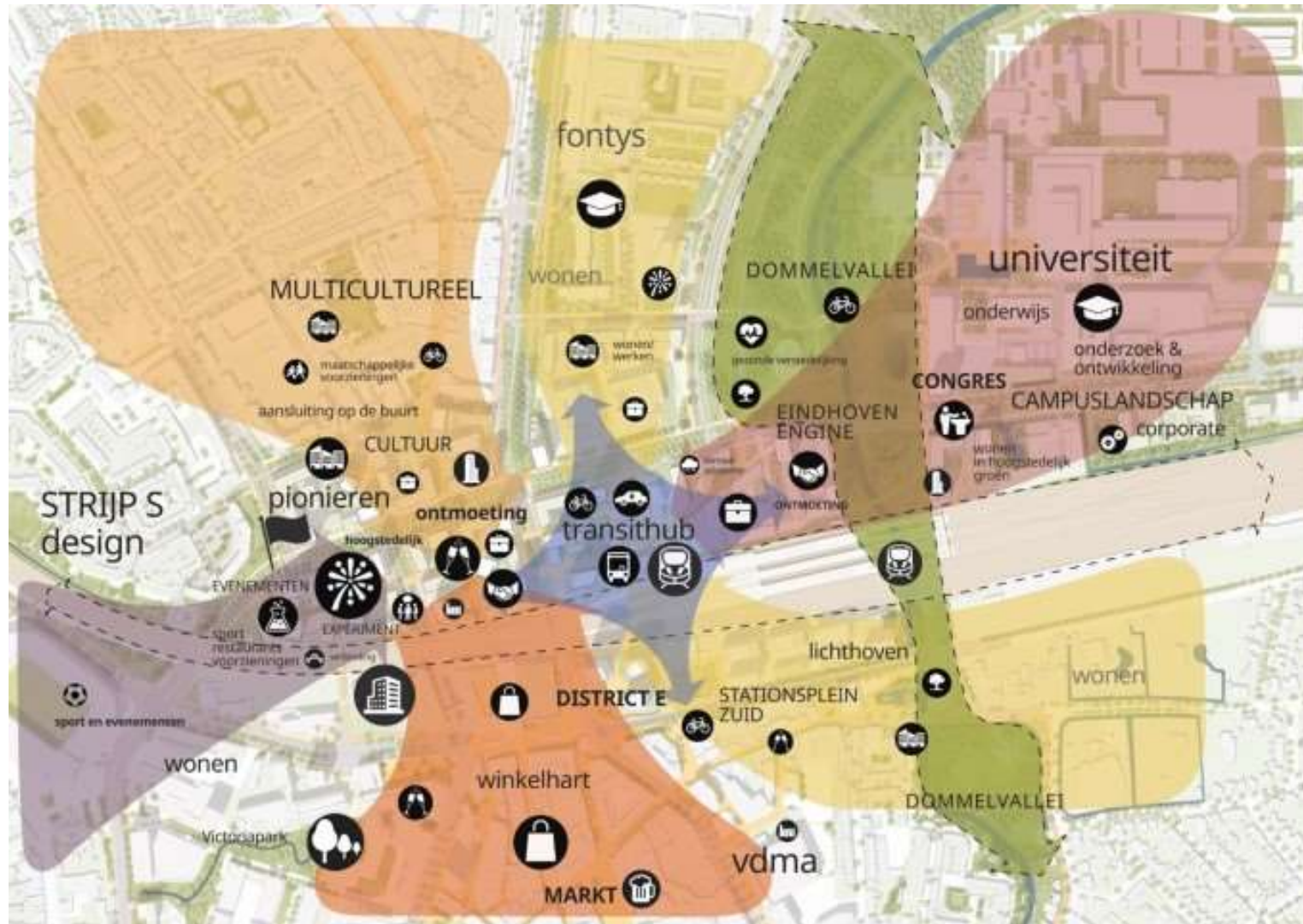
Waar willen we naar toe?

Om toekomstbestendig te zijn en om nieuw talent aan te trekken, werken partijen in de Brainport (Bna) samen een kwalitatieve schaa sprong. Doelen zijn het versterken van de agglomeratiekracht, het verbeteren van de (inter-)nationale connectiviteit en het creëren van een aantrekkelijk vestigingsklimaat. De Internationale Knoop XL is hierin een essentieel project. Een stuk stad, dat nu nog desolaat is en waarin infrastructuur voor de auto beeldbepalend is, moet een transformatie ondergaan naar een hoogstedelijk stuk stad van de toekomst met een internationale omgeving voor de nieuwe kennis- en diensteneconomie. Dit doet Eindhoven niet alleen, sinds 2014 werken Rijk en regio samen in Brainport City. In 2016 is besloten dat de stations- en binnen- stadontwikkeling van Eindhoven een 'prioritaire opgave' is. Tijdens het MIRT 2016 is besloten dat stationsgebied Eindhoven zich moet ontwikkelen naar een 'Internationale Knoop XL'. Om de komende jaren gezamenlijk uitvoering te geven aan de ontwikkeling van deze propositie zijn nadere verkenningen en onderzoek nodig.

Waar werkt Eindhoven samen met Regio, Rijk en Provincie naar toe?

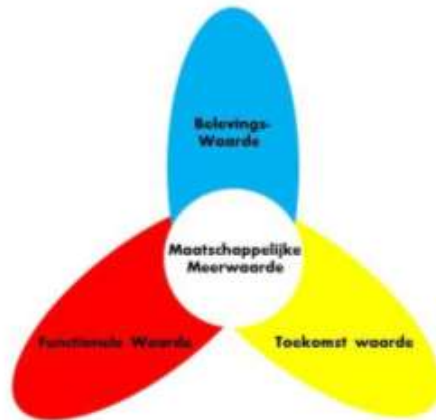
Rijk, provincie en gemeenten werken naar een nieuw 'visitekaartje' van Brabant. Het NS-station wordt een efficiënte overstapmachine en mobiliteitshub, en de stationsomgeving een gemengde, aantrekkelijke woon- en werkomgeving met internationale allure.

Bron: concept
ontwikkelvisie
Fellenoord. illustratie
van bureau KCAP

Maatschappelijke meerwaarde Brainportcity – Internationale knoop XL

Functionele waarde

- Draagt bij aan de Brabantse doelen
- Welvaartsbevorderend
- Risico beperkend
- Multiplier (in- en extern)

Belevingswaarde

- Vertelt het verhaal / de verhalen van Brabant
- Benut historische waarde
- Is iconisch of kan dat worden
- Heeft bereik onder Brabanders en (inter)nationaal

Toekomstwaarde

- Duurzaam / draagt bij aan verduurzaming
- Sociaal inclusief / draagt bij aan sociale cohesie
- Rolvast / -versterkend (in- en extern)

Toelichting op functionele waarde

De ontwikkeling van het centrumgebied en stationknoop Eindhoven tot internationaal knooppunt en visitekaartje van Brabant en Brainport is een opgave van nationaal belang die Eindhoven onmogelijk alleen kan oppakken. De ontwikkeling is cruciaal voor het toekomstig verdienvermogen van Nederland en houdt direct verband met ontwikkeling van andere kerngebieden NL (Noordvleugel Randstad, Zuidvleugel Randstad) en BrabantStad. De ontwikkeling past naadloos in eerder overeengekomen visies en agenda's (Brainport City [2014], REOS [2016] en Brainport Nationale Actieagenda [2017]). Tevens wordt dit stuk stad vormgegeven als 'de stad van de toekomst'. Hierdoor is er nadrukkelijk veel aandacht voor thema's als transformatie, energie, gezondheid en klimaat.

Toelichting op toekomstwaarde

Ontwikkeling van het gebied draagt bij aan duurzaamheid op meerdere fronten. Een betere OV bereikbaarheid en verdichting draagt bijvoorbeeld bij aan minder Co2 uitstoot. Groen en klimaatadaptatie wordt ook meegenomen. Het draagt ook bij aan de bereikbaarheid van andere locaties zoals Eindhoven Airport en de Brainport top werklocaties. Bereikbaarheid is een belangrijke onderdeel van de economische duurzaamheid van deze toplocaties. Een betere bereikbaarheid betekent ook dat voorzieningen beter bereikbaar worden.

Toelichting op belevingswaarde

Het moet laten zien dat economisch gezien Eindhoven internationaal een schaa sprong heeft gemaakt. Het wordt dus een nieuw icoon van (Brainport) Eindhoven en Brabant. Tevens moet het een icoon worden als 'stad van de toekomst'. Oplossingen voor de grote maatschappelijke opgaven dienen op een slimme manier vormgegeven te worden in dit gebied.

Arendshof en Omgeving Oosterhout

Wat betekent het voor Brabant?

De gemeente zoekt de samenwerking op met eigenaren en ontwikkelende partijen en doet een beroep op de provincie om mee te denken en - waar mogelijk - mee te doen. De beoogde transformatie brengt een forse investering met zich mee, door de complexiteit van de locatie en het feit dat er mogelijk jonge panden met een hoge boekwaarde gesloopt moeten worden. De gebiedstransformatie draagt bij aan de provinciale doelstellingen, zolang er breed wordt ingezet op thema's als levenskwaliteit, verduurzaming en vergroening.

Facts & figures

Status

Verkenning

Looptijd tot

Boekwaarde

Ramingen:

Uitgaven

Inkomsten

Expl. Saldo

Risico

Dekking risico

Instrumenten

Partners

Gemeente Oosterhout

Projectinitiatief

Gemeente Oosterhout kampt net zoals andere gemeenten van gemiddelde grootte met een stagnerende groei. Ze worstelt met de nieuwe economische en maatschappelijke context. In een stedenbouwkundige visie is vastgesteld dat het winkelvloeroppervlak in de gemeente moet afnemen om leegstand tegen te gaan. Dat geldt vooral voor het winkelcentrum de Arendshof, een belangrijke schakel in de stedelijke structuur. Arendshof 1 en 2 vormen een overdekt winkelgebied in de regio Arendsplein/Gasstraat/Arendshof.

ontwikkelstrategie, bereikbaarheid, sociale kwesties en financiële kaders zijn er nog veel vragen onbeantwoord. Oosterhout wil stappen zetten in de beantwoording van deze vragen door onder meer een brede centrumvisie op te stellen.

Waar staan we nu?

De gemeente onderzoekt met de provincie de invulling van de samenwerking in deze transformatieopgave. In 2020 worden daar afspraken over vastgelegd.

Waar werkt Oosterhout naar toe?

Een gebalanceerde mix van wonen, werken en ontspannen. Dat is waar Oosterhout naar toe wil. Er zijn zeker mogelijkheden om het gebied te transformeren naar een levendige plek, met een open uitstraling en een aantrekkelijk, duurzaam en gezond verblijfsklimaat. Maar er liggen ook nog veel vraagstukken op tafel. Zo moet de keuze tussen herbestemmen, transformeren en/of slopen van bestaand vastgoed nog worden gemaakt. En ook op het vlak van een

Revitalisering Oude Centrum Roosendaal

Wat betekent het voor Brabant?

De revitalisering van het Oude Centrum van Roosendaal draagt bij aan de provinciale doelen. De extra woon- en werkgelegenheid in het centrum komen de levendigheid en leefbaarheid van het hele gebied ten goede. Het ooit iconische Oude Centrum krijgt een nieuwe betekenis, door het aanpakken van leegstand en verloedering en inspanningen voor vergroening, verblauwing, duurzaamheid en ruimtelijke kwaliteit. Tot slot heeft de gemeente in de plannen nadrukkelijk aandacht voor erfgoed en identiteit. De provincie kreeg daarop de vraag om samen na te denken over deze opgave.

Facts & figures

Status

Verkenning

Looptijd tot

Boekwaarde

Ramingen:

Uitgaven

Inkomsten

Expl. Saldo

Risico

Dekking risico

Instrumenten

Partners

Gemeente Roosendaal

Projectinitiatief

Naast het commerciële hart van de gemeente Roosendaal ligt de dichtbebouwde oude binnenstad. Het Oude Centrum heeft momenteel een negatief imago. De leefbaarheid in dit gebied is problematisch. Onderwerpen als leegstand, verloedering en parkeren zijn grote knelpunten. De gemeente spant zich in om het tij te keren zodat het gebied een positieve invloed heeft op het centrum van Roosendaal. Bijdragen van de markt en provincie zijn daarom wenselijk

klimaatadaptatie en veiligheid. Inmiddels hebben diverse partijen zich bij de gemeente gemeld met plannen. De eerste tekenen van een positieve beweging in Roosendaal zijn er.

Waar staan we nu?

In 2020 gaan gemeente Roosendaal en Provincie nader verkennen hoe verder vormgegeven kan worden aan de samenwerking bij de transformatie van het Oude Centrum

Waar werkt Roosendaal naar toe?

Roosendaal wil het Oude Centrum upgraden naar een bruisend woongebied. Het moet een stedelijk woonmilieu worden met gemengde functies. Met een voorinvestering van de overheid wil de gemeente een aantal projecten opstarten om een positieve flow te creëren. De eerste twee concrete projecten zijn klooster Mariadal en het NS-station, dat wordt aangepakt door NS Vastgoed/NS Stations. Daarnaast overweegt de gemeente leegstaande panden aankopen en wordt er nagedacht over investeringen in de openbare ruimte en stimuleringstrajecten op het gebied van wonen, werken, duurzaamheid, woningverbetering,

Centrum en Randen

Uden

Wat betekent het voor Brabant?

Uden, met een regiofunctie in Noordoost-Brabant waarvan het belangrijk is die te behouden, vraagt de provincie in eerste instantie om kennis, handvaten en ondersteuning om draagvlak te creëren bij alle betrokkenen. De opgave draagt bij aan verschillende doelen van de provincie. De centrumranden bieden kansen voor een integrale transformatie. De ontwikkeling van nieuwe woningen maakt een integrale aanpak mogelijk, met aandacht voor klimaatadaptie, het energievraagstuk en de slimme mobiliteitsopgave. Het gebied ligt ook tegen het busstation aan, waar enkele HOV-verbindingen vertrekken. Met een attractief en toekomstbestendig centrum kan de gemeente een nieuwe betekenis creëren.

Facts & figures

Status	Looptijd tot	Boekwaarde
Verkenning		.

Ramingen:

Uitgaven	Inkomsten	Expl. Saldo
-----------------	------------------	--------------------

Risico	Dekking risico
---------------	-----------------------

Instrumenten

Partners

Gemeente Uden

Projectinitiatief

Hoewel duidelijk is dat ook het centrum van Uden sterk gaat veranderen in de nabije toekomst, is de dynamiek in ontwikkeling nu vooral te vinden aan de randen van het centrum. Dat zijn de gebieden waar oude centrumfuncties al verdwenen zijn en waar een focus ligt op woningbouwontwikkeling.

Voor dat plangebied is, samen met partijen in het gebied, een ruimtelijke visie opgesteld. Op onderdelen is deze verouderd. Het is immers niet meer reëel dat dit gebied bij het centrum getrokken gaat worden. Wel is een goed centrum gebaat bij een duidelijke afbakening van het centrum en een duidelijke weergave van wat daar wel en wat daar niet mag.

Ondanks dat de sfeerbeelden uit de visie nog goed bruikbaar zijn en we richting initiatiefnemers goed aan kunnen geven wat wel en niet denkbaar is hier, komen ontwikkelingen niet van de grond.

Wat is er nodig om swung in het gebied te krijgen als je niet zelf de grond in eigendom hebt. De gemeente is inmiddels gestart met het ontwikkelen van een centrumvisie, waarin zo integraal mogelijk gekeken gaat worden naar de toekomst van het centrum.

De ontwikkeling van het centrum en de ontwikkeling van de centrumranden, kunnen niet los van elkaar gezien worden. Het centrum en de centrumrand kunnen elkaar versterken op functieniveau, maar kunnen elkaar ook tegenwerken.

Waar werkt Uden naar toe?

Uden zet vooral in op een sterk en attractief centrum. Het toevoegen en mixen van nieuwe en innovatieve functies biedt kansen om het centrum aantrekkelijk te maken voor meerdere doelgroepen. Een combinatie van winkelen, horeca en andere vormen van vrijetijdsbesteding kan elkaar aanvullen en versterken. Ook diensten op het gebied van zorg, gezondheid en vitaliteit dragen hieraan bij en liggen steeds vaker in het verlengde van vrijetijdsbesteding. Maar om een sterk centrum te creëren moet ook worden nagedacht over de functie van de omliggende randen. Hoe kunnen deze gebieden elkaar zowel ruimtelijk als qua functies versterken? Wat is een geschikt programma om dit gerealiseerd te krijgen tezamen met een ambitie op duurzaamheid en klimaatadaptatie? Hoe kun je beweging creëren zonder publiek grondeigendom? In welke mate speelt de functie wonen hierin een rol? Die voorziet de creatie van een aanlooproute naar het centrum. De kwaliteit van het gebied en haar gebouwen wordt er sterk verbeterd door de karakteristieke bebouwing van het gebied te handhaven.

Waar staan we nu?

De gemeente werkt aan een plan van aanpak voor de ontwikkeling van haar centrum en de randen en focust in eerste instantie op een nieuwe centrumvisie, in samenspraak met betrokken ondernemers en bewoners van het gebied. Gemeente en provincie verkennen gezamenlijk welke vraag de gemeente aan de provincie heeft als het gaat om binnenstedelijke transformatie. De rol van de provincie richt zich op dit moment vooral op kennis delen, de gemeente Uden heeft meegedaan in het kennistraject van Platform 31 voor de Brabantse midsized gemeenten.

Gedempte Haven- Centrum Plus Waalwijk

Wat betekent het voor Brabant?

De ambities van Waalwijk met betrekking tot de Gedempte Haven - Centrum Plus bevorderen een aantrekkelijk woon-, leef- en vestigingsklimaat in de gemeente. Niet in het minst omdat dit gebied, waar ontmoeten, winkelen, wonen, cultuur en broedplaatsen centraal zouden komen staan, de aantrekkelijkheid van de hele gemeente kan verhogen. Bovendien biedt transformatie de kans om historisch waardevolle elementen te behouden en beter tot hun recht te laten komen. Daarnaast wordt er ook ingezet op energieneutraal bouwen en op een uitnodigende openbare ruimte.

Facts & figures

Status

Verkenning

Looptijd tot

Boekwaarde

Ramingen:

Uitgaven

Inkomsten

Expl. Saldo

Risico

Dekking risico

Instrumenten

Partners

Gemeente Waalwijk

Projectinitiatief

Net als bij andere gemeenten van gemiddelde grootte staat de aantrekkingskracht van het Waalwijkse centrum onder druk. De gemeente Waalwijk streeft naar een compacter centrum waar diverse publieksaantrekkende functies aanwezig zijn en evenementen worden georganiseerd, gericht op bezoekers uit de gemeente Waalwijk en uit de regio. De zuidkant van het centrum tot en met de Gedempte Haven worden daarom in een samenhangende gebiedsontwikkeling opgepakt.

Waar werkt Waalwijk naar toe?

De gemeente Waalwijk streeft naar het toevoegen van sfeer en zichtbaar maken van het DNA van Waalwijk (o.a. schoenindustrie, schoen- en lederhandel). De verplaatsing van het Schoenmuseum naar het oude raadhuis kan een rol vervullen bij het versterken van dit DNA. Hetzelfde geldt voor het opnieuw zichtbaar en beleefbaar maken van de oude haven en de dammen en mijnen. Waalwijk wil daarbij het centrum van Steen (Centrum) en het centrum van Water (Gedempte Haven) met elkaar in verbinding brengen. Daarbij is het van belang dat de Gedempte Haven en het tussen gebied zich complementair en

niet concurrerend aan het centrum ontwikkelen, waarbij wonen, werken en ontmoeten in een dynamische omgeving centraal staan. Er is geen behoefte aan grootschalige publiekstrekkende functies. Wel biedt de Gedempte Haven veel mogelijkheden om Waalwijk aantrekkelijk te maken voor jongeren en om aantrekkelijke woonmilieus te creëren, die aanvullend zijn op het bestaande aanbod.

Waar staan we nu?

De gemeente en provincie verkennen hun samenwerking voor deze transformatieopgave. In 2020 worden daarover afspraken vastgelegd en wordt gestart met het maken van een integrale gebiedsvisie en een uitvoeringsagenda.

Transformatie Projecten

Ook kleinere locatiegerichte transformatie-initiatieven van derden (maatschappelijke en burgerinitiatieven, publieke prijsvragen) hebben geleid tot participatie cq inzet van het programma Majeure projecten & Ontwikkelbedrijf om tot realisatie in het kader van "mogelijk maken" over te gaan. Het betrof het Kempertoren Spoorpark in Tilburg en het Slow care initiatief te Oss.

Kempertoren Spoorpark

Wat betekent het voor Brabant?

Na een oproep aan burgers door de gemeente Tilburg voor ideeën en initiatieven om invulling te geven aan het nieuwe Spoorpark in Tilburg kregen uit bijna 100 inzendingen, acht initiatiefnemers de mogelijkheid om hun initiatief te realiseren. De uitkijktoren was één van de winnende initiatieven. Een tiental maatschappelijke organisaties, burgers en ondernemers uit de Kempen ('De Torenbouwers) hebben gezamenlijk in 2011 de Flaestoren gerealiseerd op Landgoed De Utrecht. In samenspraak met de overige partijen in het Spoorpark hebben zij een variant op deze toren (m.n. veel hoger) ontwikkeld voor het Spoorpark.

Facts & figures

Status	Looptijd tot	Boekwaarde
In uitvoering	2039	€ 346.750
Ramingen:		
Uitgaven	Inkomsten	Expl. Saldo
€ 34.675	€ 381.425	
Risico	Dekking Risico	
Instrumenten		
Geldlening		
Partners		
n.v.t.		

Waar staan we nu?

Eind 2018 is de geldleningovereenkomst gesloten.

Waar willen we naar toe?

De totale investering is €670.000,-. Voor €365.000,- is een lening gevraagd aan de provincie. De overige middelen worden ingebracht door ondernemers, Rabobank (leningen), gemeente Tilburg, Citymarketing en Tivolifonds. De lening van de provincie is voor 21 jaar en loopt af in 2039. Met entreeheffing genereert de Kempentoren inkomsten t.b.v. onderhoud en aflossen van leningen. Het risico wordt niet afgedekt. Nadat de leningen zijn terugbetaald, wordt de winst van Kempentoren aangewend voor ondersteuning van projecten en exploitatie in het Spoorpak (social return on investment). De toren is dan eigendom van de Stichting De Torenbouwers. Het ondersteunen van ruimtelijke initiatieven past uitstekend binnen de werkwijze van de omgevingswet.

SlowCare

in Oss

In het bestuursakkoord "Beweging in Brabant" is onze ambitie verwoord om bij te dragen aan een veerkrachtige samenleving door veelbelovende maatschappelijke initiatieven te versterken en kansen te creëren voor duurzaam ondernemerschap. We zetten daarbij ook in op disruptieve concepten, namelijk die concepten waarvan we verwachten dat ze tot echte systeemverandering kunnen leiden maar waar anderen nog niet op in durven te zetten totdat er meer duidelijkheid is over de werking in de praktijk. Zo stimuleren we innovatie als antwoord op de diverse maatschappelijke opgaven.

Een van die opgaven is die van langer gezond thuis wonen. Deze opgave heeft onder andere haar beslag in de >>

Facts & figures

Status	Looptijd tot	Boekwaarde
In uitvoering	2036	€ 2.053.110
Ramingen:		
Uitgaven	Inkomsten	Expl. Saldo
€ 449.598	€ 2.502.709	
Risico	Dekking Risico	
Instrumenten		
Geldlening		
Partners		
n.v.t.		

Uitvoeringsprogramma's Versterken Sociale Veerkracht en Life sciences & Health. De Brabantse innovatiekracht - nieuwe technologie, nieuwe producten en diensten - wordt daarbij ingezet om fundamentele veranderingen in het zorglandschap, te bewerkstelligen waardoor de zorg verschuift van ziekenhuizen en zorginstellingen naar zorg direct in en om het huis. Hierbij worden ook de mogelijkheden bekeken om duurzaam, toekomstbestendig ondernemerschap te ondersteunen.

Ouderinitiatieven op het gebied van kleinschalige woonzorgvoorzieningen sluiten aan bij de ontwikkeling van het verplaatsen van de zorg uit de instelling naar de wijk. Maar uit diverse recente onderzoeken en ervaringen blijkt dat het merendeel van deze waardevolle initiatieven niet van de grond komen.

Het ontbreken van een sluitende businesscase en de benodigde kwaliteiten en expertise in de oudergroep vormt een groot afbreukrisico. Ook wordt er gesteld dat er in de zorg een ontwikkeling nodig is naar andere verdienmodellen, waar winst niet alleen in financiële termen te interpreteren is maar ook in sociale en ecologische waarde en waarbij er steeds meer publiek-private samenwerking plaatsvindt. Die ontwikkeling gaat niet vanzelf en zal gestimuleerd moeten worden met goede inspirerende voorbeelden. >>

Uit het haalbaarheidsonderzoek, observaties van de BOM en een PwC-rapportage bleek dat het Slowcare-concept een sterke economische, ecologische en maatschappelijke propositie heeft. Ook de ambitie om meerdere locaties op te zetten is een versterkende factor voor de businesscase, evenals de financieringsstructuur die gebaseerd is op vaste budgetten als PGB, zorg in natura en Wajong-uitkeringen. Het feit dat er gewerkt wordt met zelfsturende teams (gebaseerd op het Buurtzorgconcept) zorgt voor lagere personeelskosten én voor personeel dat met veel plezier en hart voor de zaak hun werk kan doen omdat er geen tijd verspild wordt met niet-zorggerichte taken.

Om een eerste locatie op te zetten, in een leegstaande school in Oss, is een financiering nodig. Met het cluster Cultuur en Samenleving is gekeken naar de wenselijkheid en mogelijkheden van het subsidiëren (in de vorm van een lening) van de eerste locatie van Stichting Slowcare: het Elzeneindhuis te Oss.

Nadat er een samenwerkingsovereenkomst tussen Stichting Slowcare en de gemeente Oss is gesloten, de haalbaarheid van de exploitatie was aangetoond en de vergunningen waren ontvangen is er medio 2017 een subsidie verleend voor een bedrag van €2,1 mln. in de vorm van een lening tegen marktconforme voorwaarden met een looptijd van 20 jaar. Bestemd voor de duurzame verbouwing van de leegstaande basisschool naar een kleinschalig woon/zorg complex voor 24 ernstig meervoudig gehandicapte bewoners met daarbij een voorziening voor dagbesteding. Eind 2017 is een aanvullende geldlening van €125.000 verstrekt voor de aanschaf en monteren van zonnepanelen op het nieuw gebouwde woon/zorg complex. Terug te betalen in 15 jaar.

Waar staan we nu?

Op 24 juni 2018 is het complex onder grote belangstelling geopend en na een geleidelijke opstartfase volledig in bedrijf genomen.

Waar willen we naar toe?

Als provincie co-investeren we in het concept Slowcare omdat het mogelijk bijdraagt aan systeeminnovatie. Tijdens het uitvoeren van de pilot zal het proces door de provincie nauw gevolgd worden. Zo komen we samen met onze partners meer te weten over werking, impact en betekenis van het concept. Het doel hiervan is om deze kennis vervolgens ook weer beschikbaar te stellen aan andere ouderinitiatieven/woonzorgconcepten, gemeenten en andere potentiële investeerders. Zo voorkomen we dat iedere keer het wiel opnieuw uitgevonden moet worden. Dit proces van impactmonitoring is inmiddels in uitvoering. Er is inmiddels interesse getoond zowel vanuit Brabantse gemeenten als internationale regio's.

BRAINPORT SMART DISTRICT
living the future

Brainport Smart District

Helmond, Brandevoort

Wat betekent het voor Brabant?

Een proeftuin en duurzame en prettige leefomgeving waarin de nieuwste technologische innovaties en wetenschappelijke inzichten en hun onderlinge interactie worden getest, gevalideerd en geëvalueerd en waarin onze footprint wordt teruggebracht. Een proeftuin voor regio en provincie en een internationaal voorbeeld voor het wonen, leven en werken in de toekomst. Volledig Triple-Helix gestructureerd

Facts & figures

Status	Looptijd tot	Boekwaarde
Project	2018 -2028	

Ramingen:

Uitgaven	Inkomsten	Expl. saldo

Risico	Dekking risico
€ n.t.b.	

Instrumenten

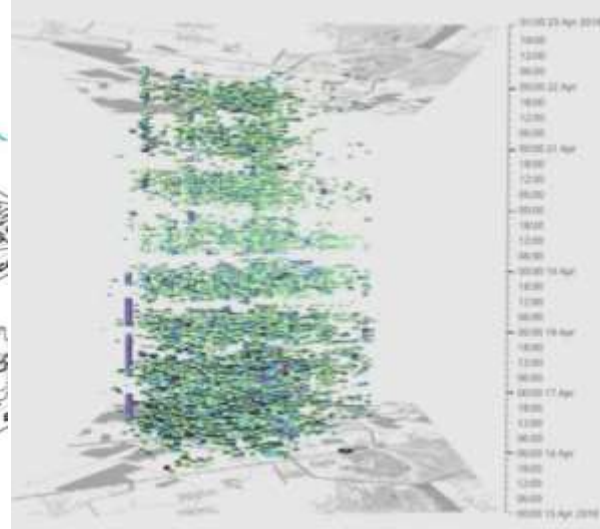
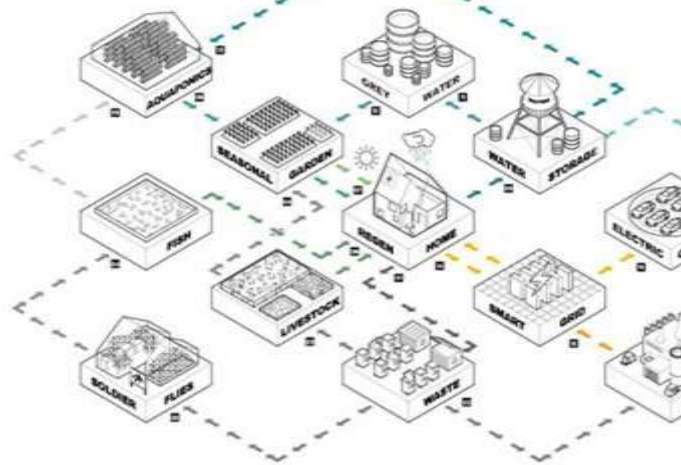
Gemeentelijke grondexploitatie, Wetenschappelijke kennis TU/e en Tilburg University, Eindhoven Engine, Business Network Smart District Quadruple Helix consortium bestaande uit 110 bedrijven

Bijdrage stichtingskosten: 400.000,-/jr

Partners

TU/e, Tilburg University, SPARK-Campus, Enexis, Brainport Development, Gemeente Eindhoven, Gemeente Helmond en Provincie Noord-Brabant.

Waar staan we nu?

Met de 12 leidende thema's (Syntegration, 2017) is het programma in beeld gebracht en inmiddels door de Gemeenteraad vastgesteld. De Stichting Brainport Smart District is opgericht, waarin de partnerorganisaties zitting hebben en gezamenlijk uitvoering geven aan het project. Inmiddels hebben de Stuurgroep en de Gemeenteraad van Helmond (27 februari 2018) ingestemd met de ontwikkeling van Brainport Smart District zoals opgenomen in het Plan van Aanpak, Inspiratiedocument en de Nota van Publiekrechtelijke Kaders en Uitgangspunten, met een daarbij behorende Uitvoeringsagenda. Momenteel wordt de stedenbouwkundige onderlegger uitgewerkt en loopt de Business Challenge. Meer dan 100 bedrijven hebben zich al aangesloten bij het Business Network.

Om BSD van idee naar uitvoering te brengen is al veel geld en inkind financiering bijeengebracht. Om het plaatje definitief rond te krijgen zijn echter nog een paar financiële commitments nodig uit o.a. de Regio Enveloppe/Eindhoven Engine.

In 2019 heeft GS besloten om deel te nemen als partner in het bestuur van de Stichting met als doel bij te dragen aan de innovatieve ontwikkelingen en de kennis beschikbaar te maken voor Brabant. Daartoe draagt ze t/m 2022 circa 400.000,- per jaar bij aan de stichtingskosten

Waar willen we naartoe?

Brainport Smart District (programma: min. 1500 woningen en 12ha bedrijfsruimte) functioneert als een living lab. Dit wil zeggen dat een hoofdstructuur wordt gecreëerd (smart grid, circulaire waterketen, 'data universum') waarbinnen op organische c.q. adaptieve wijze door het maatschappelijk veld (bedrijfsleven en bewoners) invulling wordt gegeven.

Door middel van de BSD Business Network hebben bedrijven doorlopend de mogelijkheid om te participeren. De geselecteerde voorstellen worden in uitvoering genomen. In 2020 wordt gestart met de aanleg van de eerste woningen. Het feit dat de wijk nu nog een 'greenfield' is schept de mogelijkheid om technologie, systemen en inzichten vanaf het begin mee te nemen. Ook wordt in 2020 gekeken hoe de slagkracht van de samenwerkende partijen kan worden versterkt in een gemeenschappelijk ontwikkelvehicel.

Water en Bodem

We werken aan schoon, voldoende en veilig water en aan een vitale bodem. Dit zijn bouwstenen voor een duurzame leefomgeving. Water raakt de kern van ons bestaan, denk aan gezondheid, biodiversiteit, identiteit, beleving en economie.

Als provincie hebben we verantwoordelijkheid voor de beschikbaarheid en de kwaliteit van water. De kwaliteit van het water voldoet nergens helemaal aan de afspraken die daarover zijn gemaakt. Veel natuurgebieden in Brabant zijn structureel verdroogd.

Er zijn vergaande maatregelen nodig om de waterhuishouding weer op orde te krijgen. Heftige buien en droogte veroorzaken steeds vaker en meer schade aan natuur en landbouw. Ook in steden en dorpen staat regelmatig water op straat en in kelders.

Dit zijn geen incidenten maar het gevolg van structurele problemen. Voldoende (niet te veel, niet te weinig) water is geen vanzelfsprekendheid meer.

Ook ten behoeve van deze opgave wordt gewerkt aan verkenningen van concrete projecten.

Biomakerij

Smart Water in een Smart City

Wat betekent het voor Brabant?

Strijp-S in Eindhoven is een innovatieve plek waar experimenten in stadsontwikkeling, technologie, kracht van natuur, design en kennis samenkomen. Park Strijp-S Beheer, waterschap De Dommel, provincie Noord-Brabant en gemeente Eindhoven hebben vanaf 2017 een uniek concept verkend waarbij de zuivering van huishoudelijk afvalwater wordt gecombineerd met het schoon maken van vervuild grondwater.

Schoon, circulair en klimaatbestendig!

Micro-organismen en waterplanten vormen het hart van de zuivering; slimme technologieën zorgen vervolgens voor een maximaal zuiveringseffect. De biomakerij is smart; de specifieke samenstelling en hoeveelheden afvalwater worden herkend en het probleem van vervuild grondwater wordt ter plekke aangepakt. Het gezuiverde water is toepasbaar voor meerdere functies en door de synergie van oplossingen ontstaat ruimte om meer regenwater op te vangen. Bovendien ziet de biomakerij er fantastisch uit en voegt kwaliteit toe aan de stedelijke omgeving.

Facts & figures

Status **Looptijd tot**
Verkenning

Ramingen:
€ 1,3 mln voor Provincie op totaal van € 3,9 mln

Uitgaven **Inkomsten**

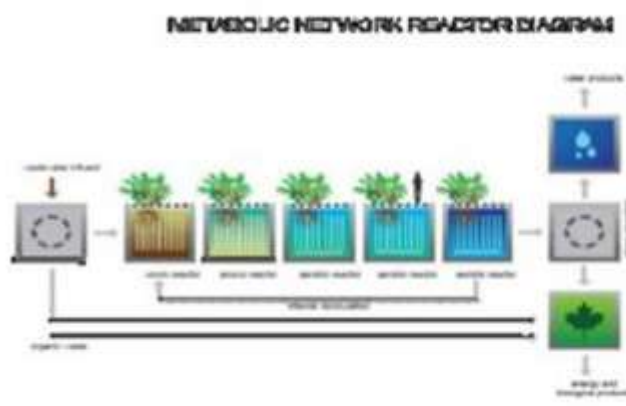
Risico **Dekking risico**

Bijdrage PNB

Instrumenten

Partners

Direct betrokken:
Provincie Noord-Brabant, Waterschap De Dommel en Eindhoven (publiek-publieke samenwerking)
Indirect betrokken: PSB, Stam De Koning, M.J. Oomen, IPStar, BioArts en Signify,.

Waar staan we nu?

Er dienen zich nu op Strijp-S meerdere locaties aan waar de biomakerij realiseerbaar is, rekening houdend met de belevingswaarde en toegankelijkheid voor inwoners en praktische zaken. Gezien de veelzijdige positieve aspecten, is er commitment over de realisatie van de biomakerij, bij voorkeur in combinatie met nieuwbouw. Nieuwbouw Als onderdeel van het opstellen van een definitief ontwerp vindt momenteel een herberekening van eerdere ramingen en businesscases plaats. De uitkomsten hiervan worden in Q3 2019 verwacht.

Voorstel is een publiek -publieke_ samenwerking aan te gaan om de innovatieve-aspecten te borgen. De vervolgstap is het toewijzen van de financiering bij elk van de drie overheden. Mogelijkheden voor Europese subsidiëring worden verkend.

Waar willen we naartoe?

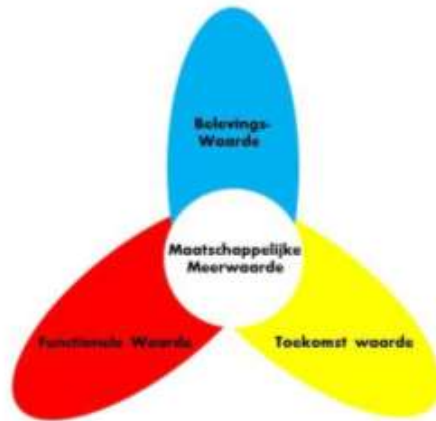
Met de biomakerij kan worden ingespeeld op de groei en trends van decentrale verwerking van afvalwater en uitdagingen door klimaatverandering. Het bespaart op infrastructuur om het afvalwater over grote afstanden te transporteren.

De wens om flexibel te kunnen zijn en te kunnen inspelen op ontwikkelingen en specifieke zuiveringen leeft ook op andere plaatsen in de regio Eindhoven. Wanneer de biomakerij succesvol wordt uitgevoerd, is opschaling naar andere regio's/steden kansrijk. Bovendien zijn er mogelijkheden voor de export van opgedane kennis en ontwikkelde technologie.

De biomakerij smart water heeft als beoogd resultaat:

- nieuwe vormen van waterzuivering te ontwikkelen die goed inpasbaar zijn in de stedelijke woonomgeving (herstructurering en nieuwbouw) en ter plaatse bijdragen aan vasthouden en benutten van water voor aanpassing aan het klimaat;
- inwoners meer bewust te maken van de waarde van schoon water en de inspanningen die nodig zijn om huishoudelijk afvalwater weer bruikbaar te maken;
- vliegwiel voor de circulaire economie en technologische innovaties door praktijkervaring;
- nieuw businessmodel en financieringsconstructie;
- meer groen en ecologie in de woonomgeving;
- versnelde en definitieve grondwaterzuivering ter plaatse van Strijp-S.

Maatschappelijke meerwaarde Biomakerij

Functionele waarde

- Draagt bij aan de Brabantse doelen
- Welvaart bevorderend
- Risico beperkend en inspeland op klimaatverandering
- Multiplier (in- en extern)

Toekomstwaarde

- Duurzaam / draagt bij aan verduurzaming
- Sociaal inclusief / draagt bij aan sociale cohesie
- Financieel exploitabel
- Rolvast / -versterkend (in- en extern)

Belevingswaarde

- Vertelt het verhaal / de verhalen van Brabant
- Benut historische waarde
- Is iconisch of kan dat worden
- Heeft bereik onder Brabanders en (inter)nationaal

Toelichting op functionele waarde

Waterzuivering zonder stankoverlast, herbestemming van gezuiverd water in de stedelijke omgeving, inspelen op klimaatveranderingen (met openbaar groen, tegengaan hittestress), stedelijk groen, beleving van natuur, technologische innovaties. Het concept is een vliegwiel voor sociale, ecologische, economische en technologische innovatie.

Toelichting op toekomstwaarde

Bewustwording van burgers van waarde van schoon water, hergebruik van water en van reststoffen (circulaire waterzuivering), living lab, besparing van energie en grondstoffen, zuivering grondwatervervuiling, financieel exploitabel.

Toelichting op belevingswaarde

Combinaties van de kracht van natuur, beleving van natuurlijke waterzuivering en educatieve aspecten, technologie en innovatie geeft de biomakerij een iconisch karakter.

Toegankelijk voor alle Brabanders, door kennisontwikkeling van zuiveringsprocessen en technologische innovaties (mate name sensortechnieken en ICT) dient zich een nieuwe exportmarkt aan. Biomakerij geeft inhoud aan het imago van Brainport (regio van kennis en innovaties).

Natuur en Milieu

Als Provincie wordt gewerkt aan een natuur-, landschaps- en milieubeleid dat bijdraagt aan een veilige en gezonde leefomgeving, aan herstel van de biodiversiteit en aan prachtige Brabantse natuurgebieden en landschappen voor mens, plant en dier.

Een vitale natuur en waardevolle landschappen zijn onmisbare bouwstenen voor het welzijn van mensen en voor de ontwikkeling van Brabant als belangrijke kennis- en innovatieregio. In een aantrekkelijke groene provincie is het immers beter wonen, werken en leven.

We geven als provincie invulling aan de nationale en internationale afspraken die zijn gemaakt over biodiversiteit. Zodat alle bedreigde planten en dieren in Brabant weer een geschikte leefomgeving krijgen. Hiervoor investeren we in een robuust en samenhangend natuurnetwerk. Ook nemen we maatregelen om de externe druk op de natuur te verminderen. Zo verminderen we de uitstoot van ammoniak rondom natuurgebieden. Daarnaast versterken we de kwaliteit van het Brabantse landschap en verankeren we de natuur en het landschap in de samenleving.

Het programma Majeure projecten & Ontwikkelbedrijf werkt mee aan tweetal verkenningen van zogenoemde sleuteprojecten

2021 Delta Zichtbaar in Beweging

Wat betekent het voor Brabant?

De Delta is het gebied waar de rivieren, de zee en het Brabantse land elkaar ontmoeten. Uniek in de wereld vanwege de eeuwenlange strijd tussen land en zee en de invloed van menselijk handelen. Onlangs uitgeroepen tot een van de vier mooiste gebieden van Nederland. En inmiddels ook in beeld in de (ontwerp) provinciale en nationale omgevingsvisie.

Een gebied met een onwaarschijnlijke potentie, maar tegelijkertijd met veel bestuurlijke grenzen en complexe uitdagingen. Dat (daardoor) teveel in de wachtstand blijft, waardoor óók de uitvoering van (provinciale) doelen stukt.

In 2021 is het 600 jaar geleden dat de St. Elisabethsvloed dit unieke gebied vormde. Door in de aanloop daar naartoe samen met de partners uit de regio te werken aan een adaptief programma à la Brainport City kunnen we dit gebied (inter)nationaal op de kaart zetten én de samenhang én noodzakelijke samenwerking gestalte geven.

Dit sleutelproject zorgt er dan voor dat we de Delta letterlijk en figuurlijk in beweging zetten door middel van een 2021 Biesbosch/Deltajaar (met opbouwend en doorlopend programma) en verbeteringen van de fysieke belevingsmogelijkheden. Het geeft daarmee een multidisciplinaire impuls aan onze opgaven rondom water, natuur, erfgoed, (vrijtijds)economie en sociale veerkracht.

Facts & figuren

Status	Looptijd tot
Verkenning	2019-2021

Ramingen:

Totaal investering: 2019-2021: € 1 miljoen, waarvan provinciale bijdrage ca € 300.000 – €400.000 (dekking n.t.b. (mogelijk programma Natuur, Water, Milieu, (vrijetijd) Economie, Cultuur, Erfgoed)

Instrumenten

Middelen, kennis, netwerk, agendering

Partners Overheden (Gemeenten, provincies Zuid-Holland en Zeeland, RWB, Waterpoort, waterschappen, Rijk (via IBP-Vitaal Platteland))
Ondernemers (Waterbus, Mauritshuis, VisitBrabant, NBTC)
Maatschappelijke organisaties (Droomfonds/WNF, Natuurmonumenten, SBB, ZLTO).

Waar staan we nu?

De Delta vraagt om een verankering als één samenhangend gebied tussen Rotterdam en de Brabantse stedenrij (noord-zuid) en het Brabantse Mozaïek en de Zeeuwse Delta (oost-west). Een goede positionering en gezamenlijke agenda zijn daarvoor noodzakelijk. Evenals het (provincie-)grensontkennend samenwerken.

Daartoe zijn (door ons) een aantal belangrijke stappen gezet:

- We zijn een actieve partner geworden in de NLDelta-samenwerking en hebben met PZH en andere partners afgesproken om deze voor 2019-2021 te continueren (o.a. met als doel het verkrijgen van de status NP nieuwe stijl/ Wereldklasse in 2021).
- De Delta is een belangrijke gebiedsdrager in onze Brabantse omgevingsvisie. Evenzo staat deze in de visie van provincie Z-Holland;
- De ZW-Delta staat nadrukkelijk in de nationale omgevingsvisie (NOVI) en de omgevingsvisies van onszelf en van Zuid-Holland ;
- Er ligt een gezamenlijk fiche ZW-Delta van de 3 provincies tbv het IBP Vitaal Platteland, waarover de minister na de zomer een besluit neemt (dit biedt extra cofinanciering voor dit MIPP-project).
- Op basis van een gezamenlijke (N-Brabant/Z-Holland) verkenning is een programma-manager gestart met het bouwen van een 2021 Biesbosch-Delta-jaar; incl storyline en jaarrond programma.

Partijen staan in de startblokken met concrete initiatieven: Deltaconcerten door Nederlands Blazersensemble; Lange Afstand Wandelpad, etc.

- Verkenning kansrijke aanmeerlocaties riviercruise-schepen (o.a. Willemstad als poort tussen Delta en Zuiderwaterlinie) is klaar en duidt kansen
- Een masterplan vaarverbindingen is opgeleverd gericht op verbinden erfgoed, natuur, (vrijetijds)economie
- Promotie ZW/NL-Delta door NTBC en ministerie EZ op internationale (vakantie)beurzen in gang gezet, met eerste positieve spin-off.

De betekenis en potentie van het gebied m.b.t. onze doelen natuur, erfgoed, cultuur, water, (vrijetijdseconomie zijn hiermee beter op de kaart gezet. En bovenal is het netwerk en grenze/oze samenwerking tussen partners sterk vergroot.

De diverse verkenningen en initiatieven tonen tevens de kansen en het belang voor het vergroten van de fysieke belevingsmogelijkheden van het gebied om de natuur-en landschapskwaliteiten te versterken en de sociaal-economische betekenis te vergroten en zo naar 2021 toe nog meer bezoekers in Brabant te kunnen ontvangen, en de status NP Nieuwe Stijl te krijgen.

Waar willen we naar toe?

De recente studie Brabant aan Zee (<http://bit.ly/2DBgoni>) wijst op de kracht van dit gebied als belangrijke economische (vestigings)factor en van belang voor het blijfklimaat. Op dit kracht willen we inzetten. Er wordt daarvoor door allerlei partijen en PNB op dit moment hard gewerkt aan een aansprekend en toonaangevend activiteiten / publieksprogramma 2021, het proces voor het aanvragen en verkrijgen van de status Nationaal Park nieuwe stijl, besluitvorming over IBP-Vitaal Platteland incl. Toekenning rijksmiddelen, projecten voor vergroten van de fysieke belevingsmogelijkheden (waterbus, vaar-, wandel-, fietsverbindingen) en kwaliteiten (natuur, water, erfgoed e.d), opname van de Delta in Landschapstriënnale 2020 en NBTC-programma Ode aan het Landschap 2021.

In de komende maanden komt er duidelijkheid over het IBP en wordt duidelijk wat de contouren zijn van het programma voor 2021. Daarmee kan het MIPP-sleutelproject naar de volgende fase gaan. In het voorjaar van 2020 wordt hiertoe bij de perspectiefnota een voorstel voor MIPP-financiering voorgelegd.

De inzet van MIPP-middelen is belangrijk voor het daadwerkelijk invulling geven aan het programma '2021 Delta zichtbaar in beweging', incl het verkrijgen van de status NP nieuwe stijl als belangrijk moment.

Planning

Augustus - oktober 2019

Start kwartiermaker voor programma 2021 met ophalen initiatieven en 1e contouren concept-programma 2021.

Besluitvorming minister over bijdrage vanuit IBP-Vitaal Platteland ZWDelta; gekoppeld daaraan start uitwerking projecten.

Procesuitlijning NP nieuwe stijl en NLDelta-samenwerking.

Oktober 2019-Jan 2020

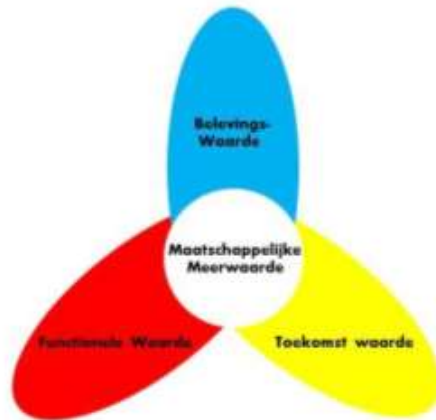
Uitbouwen programma 2021, incl. mogelijke voorstellen t.b.v. verbeteren van de fysieke belevingsmogelijkheden.

Uitwerken concrete co-financiering richting PNB tbv voorstel MIPP-sleutelprojecten perspectiefnota voorjaar 2020 en aan Rijk ikv bijdragen vanuit IBP-Vitaal Platteland en andere partners

Slim organiseren, waarbij maximale aansluiting lopende trajecten (Panorama) Waterpoort, overleg ZW/NLDelta

Maatschappelijke meerwaarde Delta Zichtbaar in Beweging

Functionele waarde

- Draagt bij aan de Brabantse doelen
- Welvaart bevorderend
- Risico beperkend
- Multiplier (in- en extern)

Toekomstwaarde

- Duurzaam / draagt bij aan verduurzaming
- Sociaal inclusief / draagt bij aan sociale cohesie
- Financieel exploitabel
- Rolvast / -versterkend (in- en extern)

Belevingswaarde

- Vertelt het verhaal / de verhalen van Brabant
- Benut historische waarde
- Is iconisch of kan dat worden
- Heeft bereik onder Brabanders en (inter)nationaal

Toelichting op functionele waarde

'2021 Delta zichtbaar in beweging' draagt bij aan provinciale doelen m.n. Water/Connecting Delta, (vrijtijds)economie, natuur en erfgoed. Dit geeft een impuls aan sociale veerkracht (o.a. vertrouwen in overheid) en versterking bestuurskracht. Het biedt tevens input voor klimaatadaptatie en energietransitie. Een duurzaam robuust en gezond watersysteem met goede verbindingen genereert extra bezoekers, vergroot de potentie als voedselschuur (agrofood) voor een grote regio en leidt tot een aantrekkelijk woon- en werkgebied. De economische impuls en investeringen bevorderen de welvaart en genereren een nadrukkelijke multiplier. Het duurzame watersysteem beperkt risico's van klimaatverandering.

Toelichting op toekomstwaarde

De sleutelinvesteringen worden zodanig gekozen dat deze leiden tot een zichtbare verankering, beleving en benutting van de Delta. 2021 Delta zichtbaar in Beweging stimuleert samenwerking op alle niveau's binnen de verschillende initiatieven in het gebied en versterkt daarmee de rol van de provincie als betekenisvol middenbestuur. Dit draagt bij aan de sociale cohesie en binding/identiteit van bewoners met hun Delta. De realisatie en financiële exploitatie is in handen van actieve krachtige stakeholders. Provincie investeert op basis van degelijk onderbouwde business cases/investeringsplannen.

Toelichting op belevingswaarde

De geologische, landschappelijke, natuurlijke, cultuurhistorische en economische waarden en ontwikkelingen vertellen het verhaal van deze iconische hoog dynamische delta en de betekenis voor Brabant en Nederland vanuit verleden, heden en toekomst. 2021 Deltajaar en de veel betere toegankelijkheid vergroten de beleefbaarheid voor de (West)Brabantse inwoners en trekt ook (inter)nationale bezoekers en bedrijven.

Robuuste beekdalpassages A58 en N65

Wat betekent het voor Brabant?

Het beekdalenlandschap is het verbindend landschap tussen de vijf Brabantse steden en hun ruimere omgeving. Het kent een eeuwenlange ontwikkeling (vastgelegd door o.a.. Vincent van Gogh) van koesteren én vernieuwen. De komende decennia gaat dat verder op basis van actuele uitdagingen door o.a.. klimaatverandering, energietransitie, mobiliteit, economische ontwikkeling (zoals de landbouw) en verstedelijking. Een beekdalenlandschap van topkwaliteit is identiteitsbepalend voor Brabant en drager van een aantrekkelijk leefklimaat, vestigingsklimaat én blijfklimaat.

Daar waar het beekdalenlandschap doorsneden wordt door grootschalige infrastructuur ligt dan ook niet alleen een infra- of watervraagstuk, maar een ontwerpogave met meerdere dimensies en belanghebbenden. De betekenis reikt verder dan de directe omgeving van de plek maar raakt de omgevingskwaliteit van de grote regio.

Er ligt dan ook een grote uitdaging om de doorsnijding van het Beerzedal en de A58 en Helvoirts Broek met de N65 aan te pakken.

Facts & figuren

Status **Looptijd tot**
Besluitvorming 2021

Ramingen:

N65 € 7 mlj

A58 € 17 mlj

Dekking

Zie blz. 65 voor details

Instrumenten

Middelen, kennis, netwerk, agendering

Partners

Gemeenten Oirschot., Vught en Haaren

Brabants Landschap

Natuurmonumenten

Waterschap De Dommel

Waar staan we nu?

A58

In het kader van het project InnovA58 (planstudie wegverbreding naar 2x3 rijstroken tussen Eindhoven-Tilburg en Annabosch-Galder; deelopgave binnen het programma SmartwayZ.NL) wordt invulling gegeven aan de ontsnipperingsopgave.

De regionale ambitie is een weg op poten die ruimte biedt voor een passage voor wandelaar op de ene oever en maximale passage voor dieren gebaseerd op doelgroepsoort 'edelhert' en 'vleermuis' (zowel waterloop als andere oever)

N65

De planvorming voor de aanpassing van de N65 zit een vergevorderd stadium. De ontsnipperingsopgave is sober ingevuld. De robuuste oplossing voor het Helvoirts Broek kan ingepast worden als de financiering rond is. Eind maart moet hier duidelijkheid over zijn. De Stuurgroep N65 neemt eind maart een besluit over eventuele aanpassing van de opgave.

Waar willen we naar toe?

Een goed functionerend natuurnetwerk is noodzakelijk om biodiversiteit te herstellen en te behouden. Daarbij hoort ook het wegnemen van barrières zoals snelwegen, waterwegen en spoorwegen, zodat soorten van droge en natte milieus zich kunnen verplaatsen tussen natuurgebieden.

De beekdalen in Brabant lopen noord-zuid en vormen de ruimtelijke ruggengraat van de Brabantse ruimtelijke identiteit. Het beekdal van de Beerze is iconisch en vormt de basis van de belangrijkste noord-zuid gerichte ecologische verbinding van de Kempen naar het Groene Woud.

De realisatie van klimaatrobuuste beekdalen betekent dat er meer nodig is voor de ontsnippering van de A58 en N65 dan nu wordt voorgesteld. Door een geschikte migratiezone te maken voor een groot scala aan soorten, kunnen populaties mee bewegen met opschuivende klimaatzones. We combineren bovendien de migratie van soorten met wandel- en fietsmogelijkheden. Tevens dragen de matregelen bij aan een versterking van de ruimtelijke en landschappelijke kwaliteit.

Robuuste beekdalpassages A58 en N65

Kostenraming A58:

- Kostenraming: € 17 miljoen.
- Bijdrage RWS:
 - Ontsnippering - € 5,7 miljoen (ambtelijk toegezegd, binnen project beschikbaar).
 - Natuurcompensatie - € 4(-5) miljoen (afhankelijk van uiteindelijke compensatieopgave).
- Bijdrage provincie:
 - Natuur - ILG: € 2 miljoen.
 - Natuur - Biodiversiteit en Leefgebieden: € 2 miljoen.
 - Water - € 0,25 miljoen.
 - Algemene middelen: € 3 miljoen (globale inschatting).

Kostenraming N65:

- Kostenraming: € 7 miljoen.
- Bijdrage RWS: € 0,45 miljoen.
- Bijdrage van provincie:
 - Mobiliteit - € 0,25 miljoen.
 - Natuur - natuurcompensatie N65 PHV: € 2,5 miljoen.
 - Algemene middelen: € 3,8 miljoen (globale inschatting).

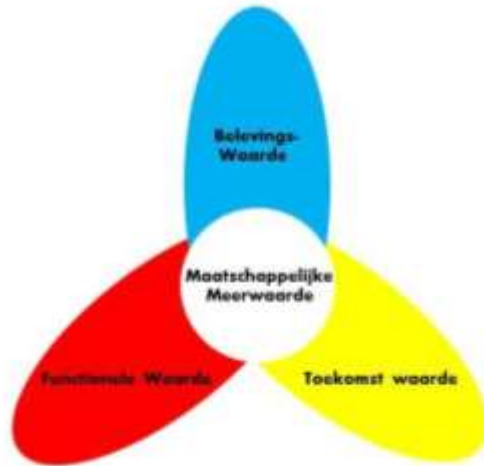

Kostenraming totaal	€ 24 miljoen
Bijdrage RWS	€ 10,2 miljoen
Bijdrage programmafianciering provincie	€ 7 miljoen
Bijdrage algemene middelen	€ 6,8 miljoen

De gewenste bijdrage van 6,8 miljoen in het kader van het MIPP-sleutelproject kan mogelijk lager worden door optimalisaties in het ontwerp van de N65 en door eventueel alsnog te verkrijgen rijksbijdrage. Dit wordt naar verwachting in de loop van april bekend. Daarnaast kan de natuurcompensatie voor de A58 hoger uitvallen waardoor de gewenste bijdrage ook lager kan uitpakken.

Maatschappelijke meerwaarde

Robuuste beekdalpassages A58 en N65

Functionele waarde

- Draagt bij aan de Brabantse doelen
- Welvaart bevorderend
- Risico beperkend
- Multiplier (in- en extern)

Toekomstwaarde

- Duurzaam / draagt bij aan verduurzaming
- Sociaal inclusief / draagt bij aan sociale cohesie
- Financieel exploitabel
- Rolvast / -versterkend (in- en extern)

Belevingswaarde

- Vertelt het verhaal / de verhalen van Brabant
- Benut historische waarde
- Is iconisch of kan dat worden
- Heeft bereik onder Brabanders en (inter)nationaal

Toelichting op functionele waarde

In het bestuursakkoord 'Beweging in Brabant' staat de ambitie benoemd om ons onverminderd in te zetten voor de biodiversiteit in Brabant door ecologische structuurversterking en tevens de verbinding te zoeken tussen ecologie en vrijetijdseconomie. Een goed functionerend natuurnetwerk, zonder barrières tussen natuurgebieden, is noodzakelijk om biodiversiteit te herstellen en te behouden.

Toelichting op toekomstwaarde

Voor een klimaatrobuust beekdal bij de passage van de Beerze is meer nodig dan de wettelijke verplichte variant. Door een geschikte migratiezone te maken voor een groot scala aan soorten, kunnen populaties meebewegen met opschuivende klimaatzones. We combineren bovendien de migratie van dieren met wandel- en fietsmogelijkheden. Tevens dragen de maatregelen bij aan een versterking van de ruimtelijke en landschappelijke kwaliteit.

Toelichting op belevingswaarde

Een beekdalenlandschap van topkwaliteit is identiteitsbepalend voor Brabant en drager van een aantrekkelijk leefklimaat, vestigingsklimaat én blijfklimaat. Tevens biedt het de Brabantse burger prachtige landschappen om in te wandelen en fietsen.

Economie

Door de kracht van de Brabantse economie te versterken en te benutten, werken we aan het oplossen van grote maatschappelijke opgaven.

Dit college investeert in de kwaliteit van leven voor Brabanders in 2030. We willen dat zij zeker zo veilig, gezond en welvarend zijn als nu in 2019. Het spreekt voor zich dat een goed draaiende, innovatieve economie daarvoor een belangrijke voorwaarde is. Het bedrijfsleven creëert een groot deel van de werkgelegenheid, en levert daarmee het inkomen van de Brabander, en maakt door nieuwe producten en diensten het leven prettiger en makkelijker.

In de afgelopen twee bestuursperioden is stevig geïnvesteerd in het economisch systeem cq vestigingsklimaat van Brabant.

Clusters van bedrijven en kennisinstellingen vormen samen een regionale kenniseconomie met producten die wereldwijd toonaangevend zijn. Het programma Economie houdt dit systeem concurrerend, weerbaar en flexibel, zodat het conjuncturele schommelingen en snelle technologische ontwikkelingen kan opvangen.

Onze economie moet duurzaam worden én bijdragen aan de totstandkoming van een duurzame en circulaire maatschappij.

Economisch vestigingsklimaat Verkenningen

Het programma Majeure projecten & Ontwikkelbedrijf participeert met het programma Wonen & Leefomgeving met oa Werklocaties in diverse (kennis)sectoren zoals Life Sciences & Health (Pivot Park), Maintenance & Services (BPA), High Tech (BIC), Automotive (Automotive Campus), Logistics (LPM) en Leisure (Hotel Nassau). De oorsprong van de participatie ligt niet alleen vanuit het economisch beleidsterrein, maar ook verbetering van de ruimtelijke kwaliteit ten aanzien van bedrijventerreinen speelt een belangrijke rol.

Provinciale Staten geven opdracht aan GS om verkenningen van sleutelprojecten uit te voeren. De richting en de scope van het project worden in deze fase -met initiatiefnemers en andere betrokkenen- gedefinieerd. In deze fase worden projecten nader getoetst op de beweging en haalbaarheid. Ook worden de rollen en verantwoordelijkheden van de betrokken partijen in deze fase vastgelegd.

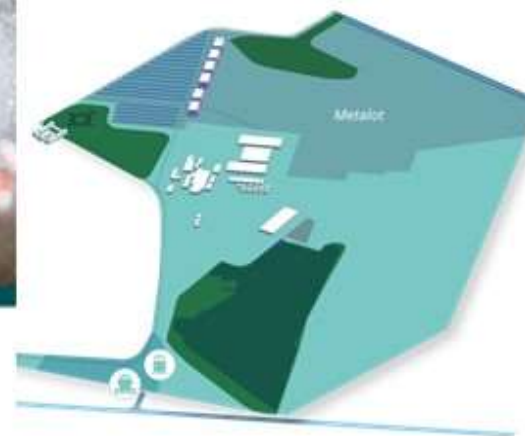
In de paragraaf verkenningen zijn project fiches opgenomen van de locaties waar het programma majeure projecten & Ontwikkelbedrijf, het programma Wonen & Leefomgeving met Werklocaties of waar voor MIPP-projecten een verkenning uitvoeren.

Op het moment dat de verkenning gereed is voor besluitvorming wordt deze voorgelegd aan GS-PS.

metalot

Metalot

In Brainport- en Keyport-regio

Wat betekent het voor Brabant?

De ambitie is het terrein, gelegen naast de zinkfabriek van Nyrstar, te ontwikkelen tot het meest duurzame en innovatieve industriepark van Nederland op het gebied van circulaire economie, met als thema's metaalverwerking en energieproductie en -opslag. De ontwikkeling van Metalot en activiteiten gekoppeld aan het bedrijf Nyrstar en Budel-Dorplein kennen meerdere deelopgaven, die verschillende provinciale en maatschappelijke doelstellingen betreffen. Zo is Metalot van groot belang voor de economische concurrentiekracht en werkgelegenheid. Daarnaast heeft de ontwikkeling betrekking op de volgende provinciale programma's:

- Energietransitie / duurzame energie
- Versterken onderwijs
- Leefbaarheid
- Natuurontwikkeling
- Toerisme
- Behoud Erfgoed

Kortom een breed scala van thema's waar de ontwikkeling van Metalot aan bij zal dragen.

Facts & figures

Status **Looptijd tot**
Verkenning

Ramingen:

Uitgaven **Inkomsten**

Risico **Dekking risico**

Bijdrage PNB

€ 1.000.000 aan Metal Power Demonstrator
€ 75.000 per jaar bijdrage aan ontwikkel /campusorganisatie (voor 4 jaar)
€ 500.000 aan MEC (reductie ijzerpoeder)

Instrumenten

Partners

Nyrstar, Gemeente Cranendonck, Technische Universiteit Eindhoven, TELOS, BOM

metalot

Waar staan we nu?

De uitspraak van de RvS in zake de PAS heeft ook grote consequenties voor Metalot. Nyrstar heeft onlangs besloten te stoppen met de ontwikkeling van het terrein waarop de ontwikkeling van Metalot Site (64 ha.) was beoogd. Nyrstar blijft betrokken bij Metalot en biedt bijvoorbeeld ruimte voor het plaatsen van proefinstallaties op het bestaande fabrieksterrein.

In 2020 realiseert Metalot een zogenaamd fieldlab in de gemeente Cranendonck. Daarnaast wil men de Cantine in Budel Dorplein, een rijksmonument, gebruiken als ontvangst-, vergader- en kantoorlocatie. Het aantal succesvolle subsidieaanvragen voor onderzoeks-projecten neemt toe en heeft geleid tot de behoefte een fieldlab te realiseren. Momenteel bezien de samenwerkende partijen, Nyrstar, TU/e, gemeente en provincie onder leiding van de kwartiermaker de wens en noodzaak om de lopende haalbaarheidsfase te vervolgen.

De belangrijkste vragen, waarvoor de genoemde partijen aan de beantwoording werken, zijn:

1. Hoe ziet een succesvol onderzoeks- en innovatieprogramma (schaarser worden en recyclebare metalen, energie en energieopslag (solar en metalfuels) dat kan 'landen' op Metalot er uit en welke middelen zijn daarvoor beschikbaar?
2. Hoe kan een langjarig onderzoeks- en innovatieprogramma gefinancierd worden?
3. Welke partijen willen en kunnen participeren in een grond- en/of vastgoedexploitatie-maatschappij, een maatschappij die de vestiging van bedrijven, onderzoeks- en onderwijsinstellingen (het ecosysteem) op Metalot faciliteert?

De vier partners, samenwerkend op basis van een intentieovereenkomst, hebben in 2018 besloten een campusorganisatie in te richten. Deze organisatie zal de ontwikkeling van Metalot helpen versnellen. Financiering is voor vier jaar geborgd. Voorjaar 2019 is een business developer aangesteld die zich richt op de inhoudelijke ontwikkeling van Metalot.

metalot

Uitdagingen en urgentie

Het initiatief Metalot kent momenteel een zogenaamd 'positief momentum' maar ook zeker uitdagingen. De TU/e ziet goede kansen voor het toegepast onderzoek in een fieldlab van Metalot te laten plaatsvinden. Metalot kan een zeer belangrijke rol gaan spelen in de energietransitie van Nederland. Er is een locatie, er is visie, er is ambitie. Dat betekent dat partijen nu de basis willen leggen voor een succesvolle ontwikkeling van Metalot.

Het ontbreekt naast een definitieve locatie echter nog aan belangrijke voorwaarden om te komen tot de ontwikkeling van een goed ecosysteem gebaseerd op de triple helix (ondernemers, onderwijs en overheid). Er is nog geen definitief research & development / innovatieprogramma (energieopslag, metal/solar fuels, nieuwe materialen, waterstof bijv.) waar middelen aan gekoppeld zijn. Bij de provincie zijn hier bijvoorbeeld nog geen middelen direct voor beschikbaar. Dit heeft te maken met het feit dit project niet direct onder een provinciaal innovatie topsector valt. Toch zijn deze middelen zeer gewenst om nu niet het momentum te verliezen en de kansen die er zijn te pakken.

metalot

Waar willen we naar toe?

Iconproject

De potentie van een iconisch project voor de circulaire economie benutten. Al meer dan een eeuw wordt in de enige zinkfabriek van Nederland in de zuidpunt van de gemeente Cranendonck zink geproduceerd. Belangrijke sectoren als elektronica, metaalindustrie, machinebouw, automotive, chemie en medische technologie zijn sterk van deze fabriek afhankelijk. Het doel is het creëren van een (campus)werklocatie van de toekomst waar, naast vestiging van grote en duurzame bedrijven, wordt gewerkt aan de innovatieve oplossingen van de globale uitdagingen op het gebied van (steeds schaarser wordende) metalen en nieuwe vormen van energie en energieopslag (o.a. Solar- en Metalfuels).

Verhaal van Brabant

Bij het realiseren van dit project krijgt het verhaal van de zinkfabriek in Budel-Dorplein een prominente plek. Het herbergt onder andere een prachtig Brabants Erfgoedverhaal van een Company Town die eind 19de eeuw is ontstaan.

Werklocatie van de toekomst

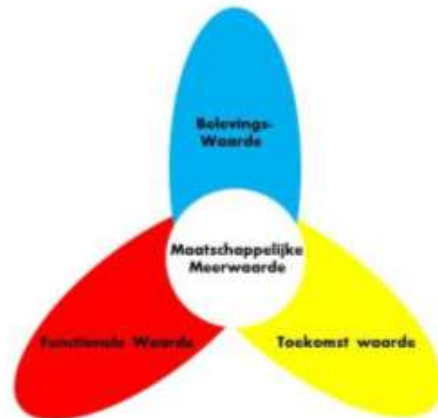
Metalot wordt de (inter-)nationale hotspot voor innovatie en circulair gebruik van metalen en energie. Door het combineren van de geavanceerde kennis en ervaring van bedrijven, wetenschappers, overheid, studenten en start-up's, versnelt Metalot de revolutionaire, duurzame, circulaire ontwikkelingen op het gebied van metalen en energie.

Een eerste kiem: Metal Power Demonstrator

Met het Metal Power project beogen de projectpartners een Metal Fuels demonstrator te realiseren. Het realiseren van de demonstrator betekent een belangrijke stap in de implementatie van de Metal Fuels technologie in de energiesector. Met de demonstrator wil men laten zien dat bv. bestaande energiecentrales op relatief eenvoudige wijze, in plaats van fossiele brandstoffen (kolen), Metal Fuels kunnen gaan gebruiken. Financiering is rond inclusief subsidie van de provincie. Kick off van de Demonstrator is gepland bij Bavaria. Daarna wordt hij verplaatst in het kader van het onderzoeksproject, bij voorkeur naar Metalot.

Maatschappelijke meerwaarde Metalot

Functionele waarde

- Draagt bij aan de Brabantse doelen
- Welvaart bevorderend
- Risico beperkend
- Multiplier (in- en extern)

Toekomstwaarde

- Duurzaam / draagt bij aan verduurzaming
- Sociaal inclusief / draagt bij aan sociale cohesie
- Financieel exploitabel
- Rolvast / -versterkend (in- en extern)

Belevingswaarde

- Vertelt het verhaal / de verhalen van Brabant
- Benut historische waarde
- Is iconisch of kan dat worden
- Heeft bereik onder Brabanders en (inter)nationaal

Toelichting op functionele waarde

De bijdrage aan verschillende Brabantse doelen is toegelicht op eerdere pagina's. Als gevolg van de vernietiging van het bestemmingsplan staat het integrale karakter van Metalot onder druk. Door een goede positionering/aansluiting van Metalot in Rijks- en EU programma's (zoals bijv. Fuelliance en Solarfuels) kan het DE locatie worden voor toekomstige (proef)ontwikkelingen op o.a. duurzame energie en fuels waardoor de investeringen een grote multiplier kunnen realiseren.

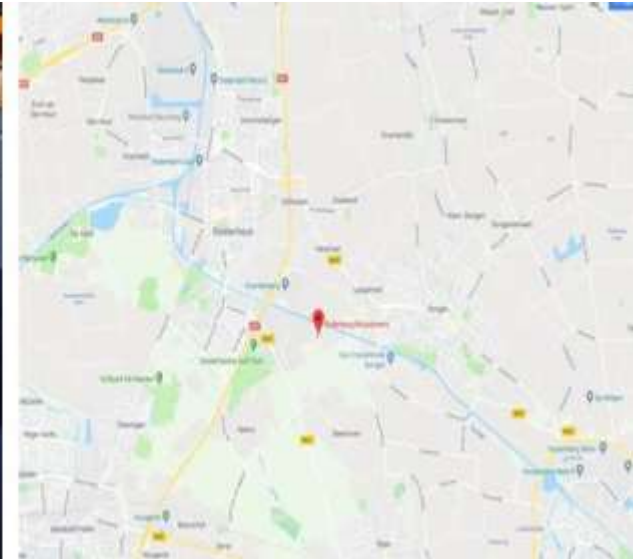
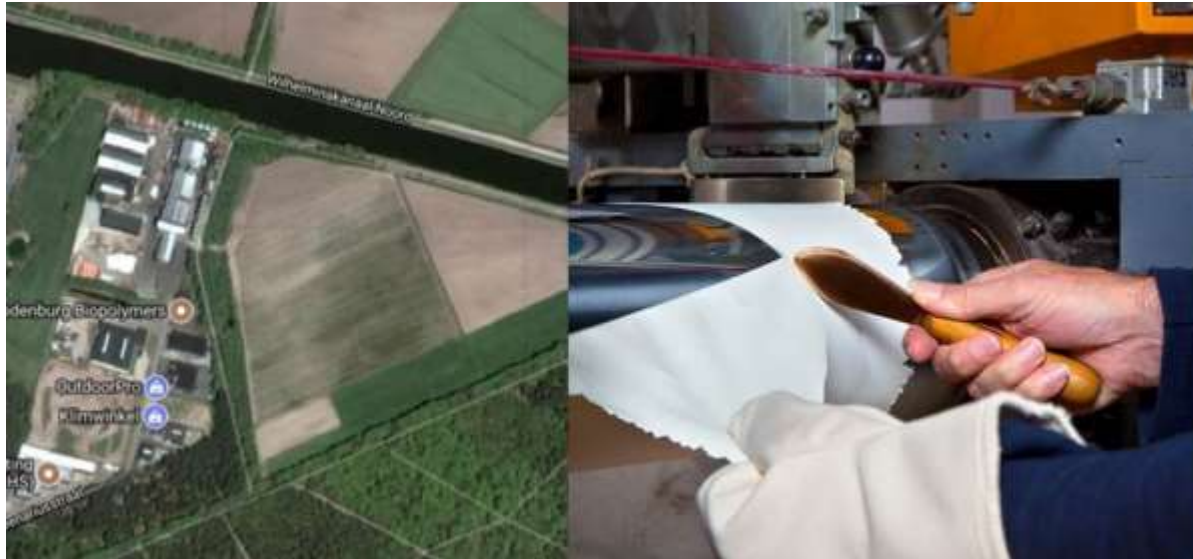
Toelichting op toekomstwaarde

Metalot zal een belangrijke bijdrage leveren aan de versnelling van de energietransitie in Brabant /Nederland. Door het combineren van de geavanceerde kennis en ervaring van bedrijven, wetenschappers, overheid, studenten en start-up's, versnelt Metalot de revolutionaire, duurzame, circulaire ontwikkelingen op het gebied van metalen en energie.

Toelichting op belevingswaarde

Metalot staat in het dorp Budel-Dorplein. Dor is de achternaam van twee Waalse broers die in 1893 de zinkfabriek in Budel hebben gesticht. Er werd niet alleen een fabriek gebouwd, maar er kwamen ook o.a. huizen, een school, een kerk en een klooster. Zo ontstond er een echte 'company town'. De ontwikkeling tot een company town en de industrialisatie van dit stukje Brabant herbergt een prachtig verhaal dat nog te onbekend is.

Rodenburg biopolymers

In Oosterhout

Wat betekent het voor Brabant?

Rodenburg BioPolymers is een bedrijf dat gevestigd is op bedrijventerrein Vijf Eiken in Oosterhout. Het bedrijf produceert biobased plastics uit zetmeel reststromen uit de aardappelindustrie.

Met de opgebouwde kennis rondom zetmeel heeft Rodenburg nu ook andere biobased grondstoffen uit zetmeel ontwikkeld, waarmee vervuilende chemicaliën vervangen kunnen worden. Hiermee worden vervuilende industrieën opgeschoond en circulair gemaakt.

Deze biobased varianten zijn zo succesvol ontvangen door de industrie dat Rodenburg uitbreidingsplannen heeft.

Rodenburg heeft plannen om het gebied aangrenzend aan de huidige fabriek (ca. 15 ha.) te ontwikkelen als biobased circulair cluster (Side Stream Innovation Valley). Hier moeten de uitbreidingsplannen van Rodenburg BioPolymers gerealiseerd worden, maar tevens ook andere bedrijven gevestigd worden die (agri-)reststromen verwaarden en onderling symbiose genereren en kennis delen. Tevens is het idee om een shared research facility op te zetten.

Facts & figures

Status

verkenning

Looptijd tot

Ramingen:

Uitgaven

Inkomsten

Risico

Dekking risico

Instrumenten

Partners

Gemeente Oosterhout, Rodenburg biopolymers.

Projectinitiatief

Het doel van de verkenning is te onderzoeken of de provincie de uitbreidingsplannen samen met de gemeente financieel kan ondersteunen. Daarnaast zet de provincie expertise in bij de benodigde bestemmingsplanprocedure, waarmee de plannen ruimtelijk mogelijk worden gemaakt.

Waar staan we nu?

In overleg tussen Rodenburg BioPolymers, provincie en gemeente Oosterhout wordt de financiële en ruimtelijke haalbaarheid van de plannen onderzocht. Naar verwachting wordt in Q1 het voorontwerp-bestemmingsplan ter inzage gelegd. Naar verwachting is de ruimtelijke procedure in Q3/Q4 van 2020 afgerond.

Spark

Wat betekent het voor Brabant?

SPARK Campus is de innovatiecampus voor de bouw. De eerste cross-over voor technologie en vernieuwing in de gebouwde omgeving in Nederland. De ideeën van SPARK maken de ruimtelijke omgeving duurzamer, veiliger en gezonder. Dat wordt bereikt door kennis, testlabs, start-up's en technologie aan elkaar te verbinden. SPARK is een netwerk van creativiteit en kennis en bevindt zich aan de Zuid-Willemsvaart, in de oksel van de A2 en A59 in 's-Hertogenbosch.

Nieuwe technologie, in combinatie met het breed beschikbaar zijn van tooling en informatie, heeft er toe geleid dat het fabriceren van nieuwe producten of het vormgeven van ideeën laagdrempeliger en makkelijker is geworden. Deze democratisering van innovatie heeft verstrekkende gevolgen voor de manier waarop onderwijs wordt ingericht, talent zich ontwikkelt en bedrijven omgaan met business development. De maakindustrie kent hierdoor een opleving, ambacht krijgt nieuwe betekenis.

Facts & figures

Status	Looptijd tot	Boekwaarde
Uitvoering	2028	€ 1.075.000

Ramingen:

Uitgaven	Inkomsten
€ 1.417.688	€ 2.492.688

Risico	Dekking risico
€ 375.000	Werklocaties

Instrumenten
geldlening

Partners
Stichting Spark Campus

Waar staan we nu?

SPARK is in 2014 gestart om vernieuwing van de gebouwde omgeving te versnellen. De provincie Noord-Brabant is een van de *5 founding fathers* die SPARK vanaf het begin ondersteunen. Gaandeweg is gebleken dat deze vernieuwing sneller verloopt wanneer partijen met een verschillende achtergrond samenwerken. Cross-sectorale samenwerking genaamd. Dit effect wordt nog eens gestimuleerd door dit verschil niet alleen te zoeken in inhoudelijke achtergrond, maar ook in type organisatie. De samenwerking onderwijs, bedrijfsleven en overheid, in combinatie met krachtige en creatieve individuen wordt hierin als optimum gezien.

Maken, leren en doen

Daarnaast heeft SPARK geconstateerd dat het leren over, en ontwikkelen van nieuwe technieken en ideeën sneller verloopt en bovendien meer bekijft als dit gebeurt door te 'doen'. Het maken van een prototype, het testen van een gedachte en het in elkaar zetten van een product levert ongekende winst op. Voor de kracht van het idee en de kracht van het leren.

Waar willen we naar toe?

Vanaf 2014 heeft de provincie Spark financieel ondersteund door samen met de gemeente 's-Hertogenbosch SPARK te subsidiëren voor de projectorganisatie, het Lab, het talentenprogramma en het opzetten van living labs.

Visie: sterke impuls aan de makersbeweging en de stad

Om deze boven genoemde uitgangspunten van een sterke impuls te voorzien wil SPARK een groot makerslab ontwikkelen (Spark Lab XXL). Groot omdat hiermee groepen kunnen worden aangetrokken, een statement wordt gemaakt en opschaling naar bedrijfsleven en outdoor toepassingen mogelijk zijn. Dit grote lab is vervolgens een impuls voor andere ontwikkelingen: werkplekken, commerciële functies, onderwijs of kennisfuncties en andere industriële maakfuncties. Zo wordt de levenscyclus van een idee op een ruime wijze gefaciliteerd. Bovendien heeft deze

ruimtelijke impuls een effect voor de stad en haar positionering: het valt op en trekt mensen aan.

Concreet doel van het project is het makerslab in het voorjaar van 2019 te openen in 's-Hertogenbosch op de beoogde locatie aan de Paardskerkhof op het oude Grenco-terrein in de spoorzone, binnen de randvoorwaarden zoals deze aan de locatie gesteld zijn (omvang, onafhankelijke uitstraling, 24/7 toegankelijkheid, ruimte voor industriële opschaling en bereikbaarheid). In het SPARK Lab wordt voor deze ontwikkeling ruimte gecreëerd. Het is het eerste openbaar toegankelijke makerslab van deze omvang, waar high end techniek en old school samenwerken elkaar versterken. Via werkplaatsen wordt de technologie en de verschillende materialen aangeboden, om zo aan de slag te gaan met ideeën, tests en prototypes.

Gedeputeerde Staten hebben op 26 februari 2019 besloten SPARK € 2.375.000 te lenen voor SPARK Lab XXL. Het lab van circa 1000 m² krijgt verschillende werkplaatsen waar particulieren en bedrijven met een abonnement kunnen werken met oude en nieuwe materialen en apparaten, zoals 3D-printers, houtbewerkingsmethoden, biobasedmateriaal-ontwikkeling en lasersnijders.

Waarom een groot makerslab?

Een groot makerslab biedt de kans voor bedrijven in de regio om samen te werken, nieuwe technieken te verkennen en medewerkers vaardigheden te laten ontwikkelen. Gezien de identiteit en economische pijlers van 's-Hertogenbosch liggen kansen om vanuit IT, energie, de bouw en installatiesector zelf, samenwerkingen en projecten op te zetten in dit maaklab. Daarnaast kunnen onderwijspartners, zoals de founding fathers, maar ook aanvullende onderwijspartijen als HAS, KWC1 en St Lucas elkaar verder versterken door samen te werken in het lab en hierin onderwijs onder te brengen. Dit kan (een deel van) het eigen londerwijs vervangen. De gemeente en regio kunnen, mede door de aantrekkingskracht van het lab op net afgestudeerden, de maakindustrie en start-ups, de economische en sociale aantrekkelijkheid van de stad bovendien verder vergroten. De gemengde samenstelling van de founding fathers biedt de kans deze wijze samenwerking verder te vergroten en aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt, stedelijke economie en vestigingsklimaat, alsmede talent- en ontwikkeling van vaardigheden op te pakken.

Hierbij bestaat een wederzijdse afhankelijkheid tussen partijen (de een biedt onderwijs, de ander de praktische voorbeelden) waarvoor het maaklab een aanjager en platform kan zijn. De rol van het Ontwikkelbedrijf is belangrijk. Gesprekken met Spark over een lening vanuit het Ontwikkelbedrijf zijn in een vergevorderd stadium. De te verstrekken lening en de voorwaarden zijn sterk afhankelijk van de betrokkenheid en zekerheden van de andere partners, bedrijven en kennisinstellingen in de regio.

Protix

In Bergen op Zoom

Wat betekent het voor Brabant?

Agritechbedrijf Protix produceert hoogwaardige eiwitten gemaakt van insecten, vooral van de larven van de zwarte soldatenvlieg. Die eiwitten vinden hun weg in vis- en veevoeder, als vervanging voor dierlijke eiwitten of soja die van de andere kant van de wereld moet worden gehaald.

In 2015 werd het Nederlandse bedrijf door het gezaghebbende World Economic Forum al aangeduid als een van de meest veelbelovende technologiepioniers ter wereld.

Als toevoeging op de fabriek in Dongen, is in 2019 een nieuwe fabriek geopend in Bergen op Zoom (fase 1), waarmee de productiecapaciteit flink uitgebreid wordt. De ambitie is om op de locatie in Bergen op Zoom nog een tweede fabriek te bouwen (fase 2).

Facts & figures

Status

verkenning

Looptijd tot

Ramingen:

Uitgaven

Inkomsten

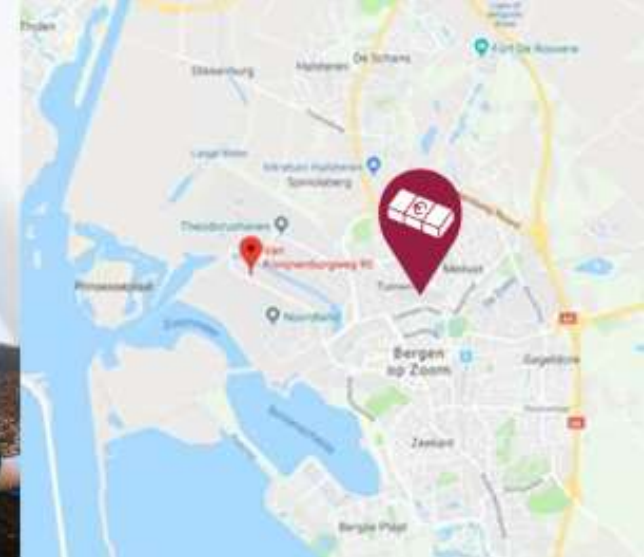
Risico

Dekking risico

Instrumenten

Partners

Protix.

Projectinitiatief

Het doel van de verkenning is te onderzoeken of en hoe de provincie, in samenwerking met gemeente Bergen op Zoom, de ontwikkeling en uitbreiding van het bedrijf op de locatie in Bergen op Zoom kan ondersteunen. Daarnaast zet de provincie expertise in bij het verkennen van opties voor industriële symbiose met bedrijven in de omgeving van de nieuwe fabriek van Protix.

Waar staan we nu?

Provincie, gemeente Bergen op Zoom en Protix hebben gezamenlijk de mogelijkheden verkend om Protix financieel te ondersteunen in de uitbreidingsplannen. Op dit moment wordt nader verkend of provincie de grond, inclusief de daarop gevestigde erfpachtovereenkomst, over kan nemen van de gemeente Bergen op Zoom, waarbij tevens de erfpachtconstructie op onderdelen wordt aangepast.

Bedrijventerrein Heesch West

In Heesch/'s-Hertogenbosch

Wat betekent het voor Brabant?

Gemeente 's-Hertogenbosch, Bernheze en Oss hebben de planprocedure opgestart voor de ontwikkeling van bedrijventerrein Heesch-West ten zuiden van de A58. Ambitie is de komende 2 jaar een bedrijventerrein van 50 ha. bestemmingplan-technisch mogelijk te maken, het beleid en organisatie op te zetten, de infrastructuur aan te leggen en de eerste gronden uit te geven. Het plan geeft ruimte aan bedrijven van groter dan 5 ha., die elders in de regio niet gehuisvest kunnen worden. Het plan is van belang vanwege de combinatie van **de topsector logistiek** en de ambitie dit tot een van de **meest duurzame terreinen** van Nederland te ontwikkelen. Heesch West richt zich bovendien op bedrijven met meerwaarde voor de regio op het gebied van **circulaire economie en nieuwe concepten in de bouw** alsook **regionale verplaatsters**.

Facts & figures

Status Verkenning	Looptijd tot	Boekwaarde
Ramingen:		
Uitgaven	Inkomsten	Expl. saldo
Risico	Dekking risico	
Instrumenten		
Samenwerking in planproces (inbreng proceskennis en -middelen (subsidie))		
Partners		
Gemeenschappelijke Regeling Heesch West (gemeenten 's-Hertogenbosch, Bernheze, Oss)		

Projectinitiatief

Het bestemmingsplan wordt een flexibel plan, dat in de eerste fase ruimte geeft aan 30 ha. zeer grootschalige logistiek en 20 ha. circulair, bouw en regionale verplaatsers. In een latere fase wordt bekeken of uitbreiding met 30 ha. noodzakelijk is. Het terrein wordt gasloos. Op het terrein zijn ruime groene zones voorzien die voor kwaliteit en een goede inpassing in de omgeving zorgen. Voor de energievoorziening zijn drie zonneparken voorzien, de bedrijfsdaken worden met zonnepanelen uitgerust. Ook is onderzocht hoe windmolens op het bedrijventerrein kunnen worden ingepast. Het terrein wordt met dit energieconcept op gebouwniveau meer dan zelfvoorzienend. Bedrijven worden bij vestiging verder maximaal uitgedaagd op duurzaamheid en energiebesparing. Naast het flexibele en grootschalige aanbod vormt dit duurzame concept ook de aantrekkingskracht van de locatie voor bedrijven en de "licente to operate" van het terrein.

Waar staan we nu?

In de zomer van 2019 is het voorontwerp-bestemmingsplan met het M.E.R. in procedure gebracht. Het proces is vertraagd door de stikstofproblematiek en de vele inspraakreacties. Op dit moment worden de inspraakreacties en de reactie van de Commissie-m.e.r. in het plan verwerkt. Daartoe worden onderzoeken uitgevoerd om nadere keuzes te kunnen maken. Er is ook een intensieve dialoog met de omgeving en belangenorganisaties opgestart. Het plan is naar verwachting medio 2020 zover dat de planprocedure kan worden opgestart, vaststelling van het bestemmingsplan verwacht men eind 2020. (financiële) participatie door de provincie lijkt vooralsnog niet van toepassing.

Ontwikkellocatie - Wijkevoort in Tilburg

Wat betekent het voor Brabant?

Tilburg is samen met Waalwijk een logistieke topregio in Nederland en Europa. Op dit moment is er in Tilburg/Waalwijk veel vraag naar (zeer) grote kavels, terwijl het concrete aanbod beperkt is. Regionaal is afgesproken om in Tilburg op de locatie Wijkevoort ruimte te bieden aan grootschalige logistieke activiteiten waardoor bestaande en nieuwe bedrijven betere ontwikkel- en groeimogelijkheden krijgen. Het doel hiervan is groei van de Tilburgse en regionale economie en meer werkgelegenheid.

Facts & figures

Status

Project

Looptijd tot

Boekwaarde

Ramingen:

Uitgaven

Inkomsten

Expl. Saldo

Risico

Dekking Risico

Instrumenten

Samenwerking in planproces

Partners

Gemeente Tilburg

Waar staan we nu?

Na vaststelling van het masterplan Wijkewoort in 2017 is gewerkt aan de benodigde onderzoeken om te komen tot een bestemmingsplan. Na de zomer 2019 wordt het ontwerpbestemmingsplan met MER ter visie gelegd. Vaststelling door gemeenteraad wordt in 2021 verwacht.

Waar willen we naartoe?

Werklandschap Wijkewoort wordt ontwikkeld met veel aandacht voor natuur en landschap. Bedrijven en natuur zijn er in evenwicht met elkaar. Functioneel wordt het een werklandschap voor (zeer) grootschalige logistiek en moderne industrie, gericht op 'smart' toepassingen en verbindingen tussen bedrijven.

Luchthavengebied in Eindhoven

Wat betekent het voor Brabant?

Het luchthavengebied van Eindhoven is een belangrijk gebied voor Eindhoven en de Brainportregio. Het betreft een toplocatie van economisch belang, ligging en potentie. Het huisvest een top-bedrijf (Eindhoven Airport) en het heeft een belangrijke functie voor de topsectoren in de Brainportregio. Bovendien is dit het gebied waar reizigers voor het eerst kennismaken met Brainport en Brabant. De uitstraling van het gebied en het functioneren is echter niet optimaal: niet voor de reizigers, niet voor de bedrijven en niet voor Brainport-regio.

Om het gebied rondom de luchthaven een duidelijke identiteit te geven, stellen de partners, bedrijven en belanghebbenden als eerste stap een gebiedsvisie voor dit gebied op, om voor een langere termijn richting te geven aan acties en investeringen.

Facts & figures

Status

Verkenning

Looptijd tot

Eind 2020

Boekwaarde

Ramingen:

Uitgaven

Inkomsten

Expl. Saldo

Risico

Dekking Risico

Instrumenten

Samenwerkingsovereenkomst gebiedsvisie

Partners

Gemeente Eindhoven
Eindhoven Airport
Flight Forum
Vliegbasis Eindhoven

Waar staan we nu?

Gemeente Eindhoven, Flight forum, Eindhoven Airport, de luchtmachtbasis Eindhoven en de provincie hebben op 14 februari 2019 een samenwerkingsovereenkomst getekend om een gebiedsvisie en uitvoeringsprogramma uit te werken. In 2019 is samen met belanghebbenden gestart met de ruimtelijke ideeën voor in het plan. Vervolgens is een gebiedsconcept ontwikkeld dat wordt vertaald naar ruimtelijk-economisch programma en ruimtelijk plan. Uitgangspunten zijn verkeerskundig getoetst en er is een milieukansenonderzoek uitgevoerd.

De provincie ondersteunde dit gebiedsproces vanuit haar kennis van het hogere schaalniveau. In deze fase waren nog geen extra investeringen voorzien.

Waar willen we naar toe?

Op langere termijn is het luchthavengebied doorontwikkeld tot een duurzaam werk-, verblijfs- en mogelijk ook woongebied, dat met haar kwaliteit het unieke profiel van de Brainport regio weergeeft én ondersteunt, in een goede balans met en als onderdeel van de omgeving. Er zijn kansen om tot een samenhangende aanpak te komen met oa. de duurzaamheidsopgave van Eindhoven Airport, de proefcasus Eindhoven Airport, Brainport Industries Campus (BIC), EIK XL, bereikbaarheid van Brainport, verduurzaming, energietransitie en vergroening/klimaat.

Medio 2020 wordt de gebiedsvisie opgeleverd. Daarbij wordt ook een ontwikkelstrategie en governance model gevoegd met een financiële doorkijk.

Op dat moment nemen betrokken besturen een besluit over de aanpak en hun participatie in dit traject.

Economisch vestigingsklimaat Projecten

Het economisch beleid richt zich op het versterken van economische structuur, het verbeteren van de innovatiekracht en het versterken van onze internationale positie. Daarbij is de ambitie om toe te groeien naar een internationale topkennis- en innovatieregio.

Daarbij hoort ook een excellent vestigingsklimaat voor bedrijven. Ruimtelijk wil de provincie de prioritaire economische clusters zo goed mogelijk faciliteren. Door het ontwikkelen van innovatieve campussen, door het herontwikkelen van bedrijventerreinen of door het faciliteren van bedrijven met een provinciaal belang ter versterking van het regionale ecosysteem.

Het Ontwikkelbedrijf het uitvoeringsprogramma werklocaties en het economisch programma participeren in diverse (kennis)sectoren zoals Life Sciences & Health (Pivot Park), Maintenance & Services (BPA), High Tech (BIC), Automotive (Automotive Campus), Logistics (LPM) en Leisure (Hotel Nassau).

De oorsprong van de participatie ligt niet alleen vanuit het economisch beleidsterrein, maar ook verbetering van de ruimtelijke kwaliteit, de duurzaamheid en de bijdrage aan de energietransitie van bedrijventerreinen speelt een belangrijke rol.

Kazerne

in Eindhoven

Wat betekent het voor Brabant?

In de regio Zuidoost Brabant zijn technologie en design belangrijke speerpunten voor de economische ontwikkeling. De verdere ontwikkeling van Eindhoven tot designhoofdstad van Nederland past daarin. Internationalisering is daarbij een voorwaarde, ook vanuit het perspectief van Vrijtijdseconomie en Leisure. >>

ECONOMISCH

Facts & figures

Status

Project in uitvoering

Looptijd tot

2037

Boekwaarde

€ 725.000

Ramingen:

Uitgaven

€ 404.411

Inkomsten

€ 1.129.411

Expl. Saldo

Risico

€ 290.625

Dekking risico

Risicoreserve Ontwikkelbedrijf

Instrumenten

lening

Partners

'Stichting ter behoud van Klein Paradijs', Gemeente Eindhoven, eigenaar Kazerne.

Projectinitiatief

De Kazerne is een private onderneming gevestigd in de voormalige Marechaussee Kazerne in het centrum van Eindhoven. Dit platform ontwikkelt zich tot hét designplatform van Eindhoven met internationale uitstraling. Daarvoor is het noodzakelijk dat zowel het gebouwencomplex wordt verbouwd (tweede fase) als de programmering wordt verbreed.

Waar staan we nu?

Er is in september 2017 een besluit genomen om voor dit project een budget te reserveren voor het op een later moment onder nadere voorwaarden verstrekken van een subsidie in de vorm van een geldlening. Die subsidiebeschikking is in januari 2018 genomen ten behoeve van de aanschaf van voorzieningen, installaties en inventaris voor restaurant, guesthouses, terras, boardrooms & sociëteit in de voormalige Marechausseekazerne. In voorjaar 2019 heeft de opening van de Kazerne plaatsgevonden.

Aviolanda Aerospace

in Woensdrecht

Wat betekent het voor Brabant?

Aviolanda Aerospace (AA), de nieuwe, commerciële naam van het Business Park Aviolanda (BPA), is een aan de vliegbasis Woensdrecht grenzend terrein voor bedrijven in de sector Aerospace & Maintenance. Samen met het op de vliegbasis gevestigde Logistiek Centrum Woensdrecht (LCW) is het BPA een belangrijke werkgever voor West-Brabant. Het BPA en het LCW zijn samen een van de opkomende hotspots voor de ontwikkeling van de sector Aerospace & Maintenance in (West-) Noord-Brabant en (Zuid-) Nederland. Op het terrein bevindt zich ook de Aerospace Maintenance & Training School (AM&TS), een onderdeel van het ROC West-Brabant. >>

Facts & figures

Status	Looptijd tot	Boekwaarde
Project in uitvoering	2021	€ 8.061.087

Ramingen:

Uitgaven	Inkomsten	Expl. Saldo
155.285	€ 8.216.372	

Risico	Dekking Risico
€ 6.488.160	Risicoreserve Ontwikkelbedrijf

Instrumenten

Inbreng in deelneming, hypothecaire lening, Leningen, krediettoezegging

Partners

Gemeente Woensdrecht, Fokker Technologies, BOM (adviseur), Defensie en Luchtmacht Logistiek Centrum Woensdrecht, Rewin.

Waar staan we nu?

In 2015 hebben de aandeelhouders van Business Park Aviолanda BV en van de toen nog bestaande GEM Aviолanda Woensdrecht CV/BV (hierna: de GEM) vastgesteld dat de koers moet worden verlegd van grondexploitatie en vastgoedontwikkeling naar business development in het kader van de ontwikkeling van het cluster Aerospace & Maintenance in (West-) Noord-Brabant.

Om de koerswijziging van de grond te krijgen zijn het beheer en de ontwikkeling van het park in 2016 geheel ondergebracht bij BPA BV. Aandeelhouders zijn de provincie Noord-Brabant (60%), de gemeente Woensdrecht (20%) en Fokker Technologies Holding BV (20%). Verder is eind 2016 een nieuwe directeur aangetreden en is ongeveer gelijktijdig de Raad van Commissarissen bijna geheel vernieuwd. De BOM is als adviseur nauw betrokken bij het bedrijvenpark, vanwege haar deskundigheid op het gebied van foreign investments en business development.

De ontwikkeling van het cluster Aerospace & Maintenance heeft een impuls gekregen door het besluit van de luchtmacht van de VS om het motorenonderhoud van de F-35 van enkele Europese landen te laten plaatsvinden op het LCW. Provinciale Staten hebben in december 2015 ingestemd met de verstrekking van een lening van maximaal 22 miljoen voor een faciliteit (gebouw en technische uitrusting) voor het motorenonderhoud.

In het afgelopen jaar is de bouw van de Aviолandahal verder voorbereid. De bouw is dit jaar gestart. Het gaat hier om een multifunctionele hangar die huisvesting biedt aan verschillende operators voor onderhoud aan militaire en lesvliegtuigen en helikopters, ruimte biedt voor innovatieve activiteiten en tevens als een ontmoetingscentrum fungeert. De provincie verstrekt een hypothecaire lening aan de ontwikkelaar.

Waar willen we naar toe?

De aandeelhouders willen dat Aerospace Aviolanda zich samen met het LCW ontwikkelt tot een brandpunt voor de ontwikkeling van de sector Aerospace & Maintenance in Noord-Brabant en (Zuid-) Nederland. Verder wensen zij dat BPA BV over vijf tot tien jaar financieel zulke goede resultaten heeft dat de aandelen kunnen worden verkocht aan een of meer marktpartijen.

High Tech Automotive Campus in Helmond

Wat betekent het voor Brabant?

Provincie Noord-Brabant stimuleert dat de Automotive Campus de nationale en internationale hotspot, ontmoetingsplek en vestigingslocatie wordt op het gebied van automotive en slimme mobiliteit. Dit draagt bij aan de ambities van het (i) Economisch Programma Brabant om sterke economische clusters te stimuleren en aan (ii) Uitvoeringsprogramma Werklocaties. De Automotive Campus draagt weer bij aan de concurrentiekracht van de Brainport Eindhoven>>

Facts & figures

Status	Looptijd tot	Boekwaarde
Project in uitvoering	2027	€ 5.008.153
Ramingen:		
Uitgaven	Inkomsten	Expl. Saldo
€10.970.358	€15.980.011	
€ 400,000	€ 400,000	
Garantstelling Lightyear	Garantstelling Lightyear	
Risico	Dekking Risico	
€ 60.000	Economie	

Instrumenten

Deelneming in grondexploitatie, oprichting campusorganisatie en (eventueel) uitvoeren parkeerexploitatie. Er is via algemene provinciale middelen € 2,5 miljoen aan ingebracht vermogen verstrekt.

Partners

Gemeente Helmond, Bouwbedrijf Van de Ven bv.
Hurks Vastgoedontwikkeling bv.

Waar staan we nu?

In 2012 sprak de provincie met de gemeente af de parkeerplaatsen op de Campus te exploiteren. Deze afspraak is echter nog niet geëffectueerd en is bovendien nog onderwerp van gesprek. De gemeente werkt samen met de andere ontwikkelpartners hard aan de vestiging van nieuwe bedrijven en instellingen. Dat heeft zijn vruchten afgeworpen: de eerste nieuwbouwpanden zijn in 2018 opgeleverd. Andere nieuwbouwplannen zijn in voorbereiding.

Begin 2017 heeft de provincie de participatie van de BOM in de grondexploitatie van de gemeente overgenomen. Om de ontwikkeling te versnellen hebben de ontwikkelpartners vervolgens in 2017 een campusorganisatie opgericht. Eind 2019 heeft de provincie de grondpositie van één van de (nu voormalige) ontwikkelpartners overgenomen. Met als doel te komen tot een exitstrategie, waarbij marktpartijen de doorontwikkeling overnemen (grond en concept). Op 1 april 2020 a.s. is de campusdirecteur drie jaar in functie. Met als resultaat dat het campusconcept zich heeft versterkt, start ups zich hebben gevestigd, zittende bedrijven meer samenwerken en het fundament onder de campus community zich heeft verstevigd.

Lightyear

De volgende stap in de ontwikkeling van Lightyear is de bouw van de eerste prototypes en productie voor de eerste modellen. Voor deze stap is op de campus nieuwe bedrijfsruimte gerealiseerd in vorm van productiefaciliteit (3.000 m² - gereed) en r&d-kantoren (1.500 m²- oplevering mei 2019). De provincie overbrugt met een garantstelling (subsidie) het verschil tussen wat de start up Lightyear aan huur (prijs en periode) nu kan waar maken en wat een ontwikkelaar aan zekerheid nodig heeft. Lightyear biedt met de elektrische auto een duurzame oplossing voor de groeiende mobiliteitsvraag wereldwijd. De komst van de productiefaciliteit zorgt ook voor werkgelegenheid in de regio Helmond. Het levert daarnaast een belangrijke toegevoegde waarde voor de innovatie- en concurrentiekracht van Brabant op het gebied van automotive en high tech. In juni 2019 presenteerde Lightyear het eerste rijdende prototype van de auto aan de wereld. In nog geen 2 jaar is het bedrijf gegroeid van 8 naar 150 werknemers.

Waar willen we naar toe?

De ambitie is helder: de Automotive Campus is dé nationale en internationale vestigingslocatie en ontmoetingsplek voor automotive en smart mobility gerelateerde bedrijven, organisaties en kennisinstellingen. Op de middellange termijn staat de doorontwikkeling van de campus centraal met een verdubbeling van de werknemers en studenten in 2022 als doelstelling. Het einddoel is een volwaardig ontwikkelde campus, waar bedrijven (start up/scale up/grote bedrijven) en kennis- en onderwijsinstellingen gevestigd zijn en waar samen wordt gewerkt aan ontwikkeling van innovatieve producten en diensten.

De campus is geen doel op zich maar een middel om de unieke en sterke positie van Brabant op het gebied van automotive (grootweg 50% van de landelijke industrie is gevestigd in Brabant) te versterken en uit te bouwen. Het realiseren van de campus in Helmond met een top ecosysteem en vestigingsklimaat zal een krachtige innovatieve automotive cluster ondersteunen.

JADS Mariënborg

in 's-Hertogenbosch

Wat betekent het voor Brabant?

In het centrum van 's-Hertogenbosch, langs de St.-Janssingel ligt het kloostercomplex Mariënborg. Dit Franciscanessen klooster werd tot 2015 bewoond door de 'Zusters van de Sociëteit van Jezus, Maria en Jozef (zusters JMJ)'. Het klooster is gelegen op het terrein van een ouder kloostercomplex, waarvan de - in 1929 ingrijpend verbouwde - kapel (oorspronkelijke bouwdatum 1488) nog resteert. Dit belangrijke en fraaie complex, een icoon voor Brabant en 's-Hertogenbosch blijft behouden door het huisvesten van een nieuwe functie: Jheronimus Academy for Data Science. Data Science is een moderne opleiding met kansen voor de verdere ontwikkeling van Brabant.>>

Facts & figures

Status	Looptijd tot	Boekwaarde
Gereed, project in exploitatie	2029 (lening)	€ 8.460.754

Ramingen:

Uitgaven	Inkomsten	Expl. Saldo
€ 5.052.246	€ 13.513.000	

Risico	Dekking Risico

Instrumenten

Geldlening
Subsidie (Erfgoed)
Subsidie (Kenniseconomie)

Partners

Kadans BV, Zusters JMJ , Gemeente 's-Hertogenbosch, Huurders (TU/e, UvT)

Waar willen we naar toe?

Bij het zoeken naar een passende herontwikkeling hebben de zusters diverse ideeën onderzocht voor de herbestemming van het klooster tot bijvoorbeeld een kennis- of onderwijscentrum, een woon-zorgcomplex of pelgrimshotel. De planvorming voor de vestiging van een Graduate School voor Data Science in 's-Hertogenbosch bleek naadloos aan te sluiten op het onderzoek naar de herbestemming. Deze Graduate School is een samenwerkingsverband van de universiteiten van Tilburg en Eindhoven. Kadans Vastgoed heeft begin 2015 het klooster gekocht van de zusters. Vervolgens heeft Kadans de universiteiten een huuraanbieding gedaan op basis van een programma van eisen voor de school. De Graduate School huurt inmiddels ca. 1/3 deel van het kloostercomplex. De overige delen worden gebruikt voor de huisvesting van een deel van de studenten van de Graduate School en voor de huisvesting van aan de opleiding relateerde bedrijven (spin off's).

Waar staan we nu?

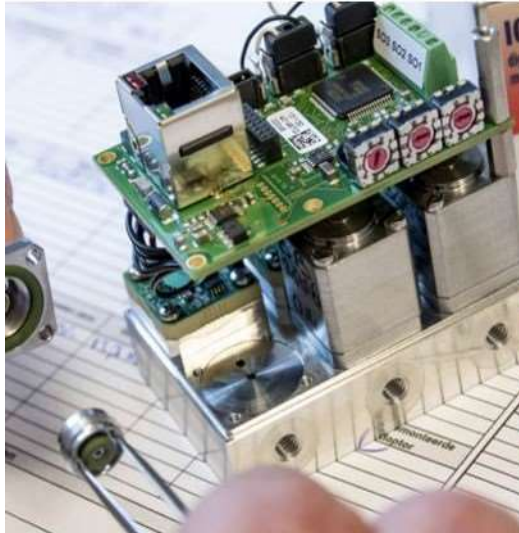
Het gehele complex is in 2018 opgeleverd en in gebruik voor zijn nieuwe functies. Daar ging het volgende aan vooraf: eind 2015 besloten de universiteiten, de gemeente 's-Hertogenbosch en de provincie de benodigde financiële middelen voor de oprichting en vestiging van de Graduate School beschikbaar te stellen. Met onder andere een lening van de provincie en een bijdrage uit het programma Grote Erfgoedcomplexen lukte het de eigenaar, Kadans Vastgoed de business case voor de gehele herbestemming van het klooster (waaronder vestiging van de Graduate School) sluitend te krijgen. In het voorjaar van 2016 ontvingen de universiteiten de benodigde accreditatie voor de nieuwe opleiding. In juni 2016 tekenden de betrokken partijen diverse overeenkomsten: de uitwerking van de besluiten van eind 2015. Op basis van de overeenkomsten nam Kadans de uitvoering ter hand: september 2016 startte de nieuwe opleiding van de GS in het verbouwde complex Mariënborg.

De inzet van de provincie richt zich komende periode op kennisvalorisatie. De subsidie vanuit het programma Grote Erfgoedcomplexen is eind 2018 vastgesteld: aanvrager Kadans heeft voldaan aan de (aanvullende) voorwaarden die opgenomen zijn in de subsidiebeschikking (beleefbaar, toegankelijk, bescherming kloostertuin).

Brainport Industries Campus in Eindhoven

Wat betekent het voor Brabant?

Het aantrekken en behouden van de high tech maakindustrie is van groot belang voor de economische (mondiale) concurrentiepositie van de Brainport Eindhoven en Brabant. Provincie Noord-Brabant stimuleert daarom dat de Brainport Industries Campus (BIC) de nationale hotspot, ontmoetingsplek en vestigingslocatie wordt voor (toeleverende) bedrijven in de high tech maakindustrie. En wel zodanig dat hier een nieuw concept ontstaat wat uniek is in de wereld en tevens de ruimtelijke structuur van de Regio Brainport versterkt. BIC draagt bij aan de ambities van het (1) Economisch Programma Brabant om sterke economische clusters te stimuleren en aan (2) Uitvoeringsprogramma Werklocaties. >>

Facts & figures

Status

Project in ontwikkeling

Looptijd tot

2028

Boekwaarde

Ramingen:

Uitgaven

€ 468.000

Inkomsten

€ 468.000

Expl. Saldo

Risico

€ 110.000

Dekking Risico

Economie

Instrumenten

Huurovereenkomst voor 400 m²

Partners

Gemeente Eindhoven, SDK Vastgoed bv, BOM

Waar staan we nu?

Eind 2019 is BIC-1 feestelijk geopend door de koning. BIC is al enige tijd in gebruik en een groot deel van de beschikbare ruimte is verhuurd. Het akkoord dat de Provincie, de gemeente Eindhoven en de particuliere ontwikkelaar SDK Vastgoed eind 2016 hebben gesloten over de financiering van het Atrium, het centrale gedeelte van de Campus, hebben voor de provincie geresulteerd in een huurovereenkomst voor een paviljoen (één laag van 400 m²) en subsidiebeschikkingen. Het paviljoen zal gebruikt worden door één van de innovatieprojecten uit het Innovatieprogramma HTSM dat PS in december 2016 hebben vastgesteld. Ook de andere projecten die op basis van dit programma zijn opgestart dienen bij voorkeur een plek in het Atrium te krijgen.

Inmiddels is de governance-structuur van BIC-1 inclusief de campusorganisatie gereed. De voorbereidingen voor het tweede cluster (BIC-2) inmiddels zijn gestart, waarbij partijen nadrukkelijk willen putten uit de ervaringen van het eerste cluster.

Waar willen we naar toe?

BIC moet dé nationale en internationale vestigingslocatie en ontmoetingsplek voor (toeleverende) bedrijven in de hightech maakindustrie worden: een internationale showcase. Op de middellange termijn staat de doorontwikkeling van de campus centraal waarin de komende jaren nog meerdere clusters worden ontwikkeld. Daarmee wordt een sterke toename van het aantal werknemers en studenten voorzien. Het einddoel is een volwaardig ontwikkelde campus waar bedrijven (start up / scale up / grote bedrijven) en kennis- en onderwijsinstellingen gevestigd zijn en waar samen wordt gewerkt aan de innovatie en ontwikkeling van producten en diensten binnen de toeleverketen van de OEM's in de high tech maakindustrie.

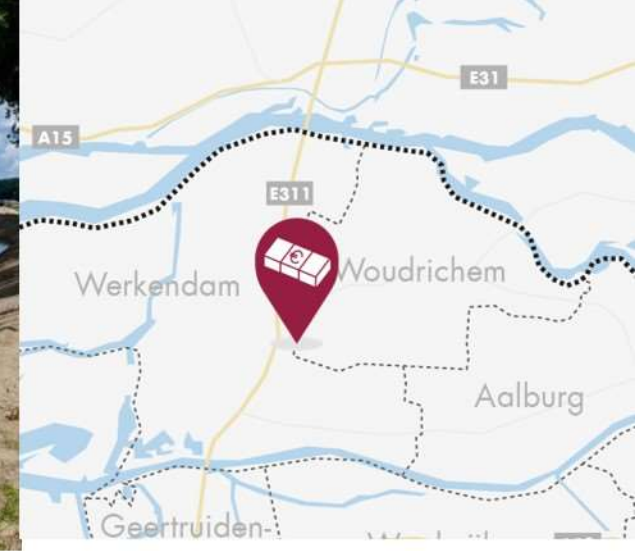

Aanvankelijk heeft het Ontwikkelbedrijf het instrument 'lening' met bijbehorende condities en risico's uitgewerkt om daarmee de ontwikkeling van het Atrium van cluster 1 mogelijk te maken. Een lening vanuit het Ontwikkelbedrijf stuitte op praktische bezwaren bij de aanvrager en bleek uiteindelijk niet nodig te zijn. Vervolgens heeft het Ontwikkelbedrijf met een huurovereenkomst één van de innovatie-programma's gefaciliteerd in het Atrium van BIC.

enorme druk die er vanuit de industrie op de schaarse grond rond de westkant van Eindhoven wordt uitgeoefend, wordt samen met de gemeente Eindhoven verder vormgegeven aan een strategische visie op de doorontwikkeling van de Campus. De ontwikkelingen van cluster twee en verder kan daarmee in een stroomversnelling komen waarbij ook moet worden nagedacht over de inzet en betrokkenheid van het Ontwikkelbedrijf.

Voor de doorontwikkeling van de Brainport Industries Campus zijn nog geen afspraken gemaakt over de rol van de provincie en de mogelijke betrokkenheid van het Ontwikkelbedrijf. Gelet op de actuele ontwikkelingen, de

RBT Land van Heusden en Altena/Kop van Brabant

Wat betekent het voor Brabant?

Het regionaal bedrijventerrein Kop van Brabant, voorheen RBT Land van Heusden en Altena genoemd, is een bij Werkendam gelegen terrein voor bedrijven uit de regio die niet op de lokale bedrijventerreinen terecht kunnen vanwege de benodigde oppervlakte (meer dan 5000m²) of de milieucategorie. Het is een van de drie regionale bedrijventerreinen buiten de stedelijke concentratiegebieden waarin de provinciale Structuurvisie ruimtelijke ordening 2010 (partieel herzien 2014) voorziet.

Waar staan we nu?

In 2012 hebben drie gemeenten in het land van Heusden en Altena (Werkendam, Woudrichem, Aalburg) het Regionaal Ontwikkelingsbedrijf Bedrijventerreinen (ROB) opgericht.

Facts & figures

Status

Project in uitvoering

Looptijd tot

2020

Boekwaarde

Ramingen:

Uitgaven

Inkomsten

Expl. Saldo

Risico

Dekking Risico

Instrumenten

Subsidie

Partners

Gemeente Altena, Aandeelhouders, ROB CV/BV, BOM

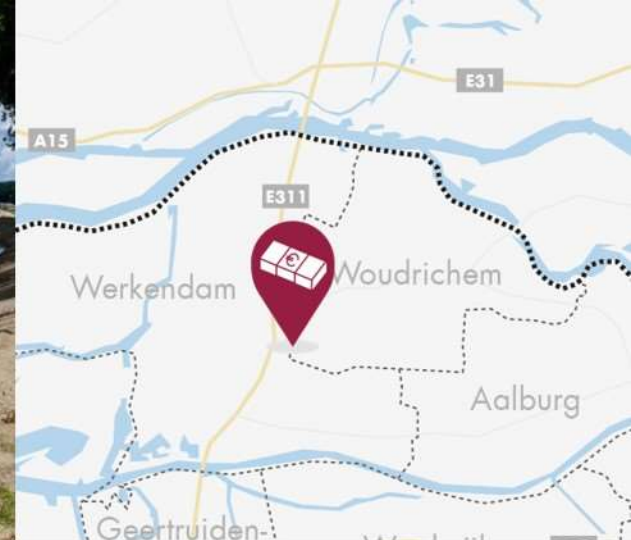

De hoofdtak van dit bedrijf is om de Kop van Brabant te ontwikkelen. In 2014 is het bestemmingsplan voor de eerste fase van de Kop van Brabant vastgesteld door de gemeenteraad van Werkendam. In 2015 is begonnen met het bouwrijp maken van de eerste fase. Op 1 september 2018) waren van de 14,8 hectare uitgeefbare grond in de eerste fase 7,5 hectare verkocht en 4,3 hectare gereserveerd.

In 2016 hebben de gemeenten en de provincie gezamenlijk vastgesteld dat de tweede fase van de Kop van Brabant niet kan worden ontwikkeld, vanwege de ligging in de Nieuwe Hollandse Waterlinie (NHW). Op verzoek van de Nederlandse regering is de NHW op de voorlopige lijst voor nominatie als Werelderfgoed van de Unesco geplaatst. Naar verwachting vindt de definitieve nominatie in 2019 plaats.

Over de gevolgen van het niet doorgaan van de tweede fase hebben de gemeenten en de provincie verscheidene malen bestuurlijk overleg gevoerd. Daarin hebben de gemeenten een beroep gedaan op de uit 2010 daterende toezegging van Gedeputeerde Staten dat de provincie in beginsel bereid is om voor maximaal €2,5 miljoen garant te staan voor eventuele verliezen van het toen nog in oprichting zijnde ROB. Volgens de gemeenten leidt het niet doorgaan van de tweede fase tot een verlies van het ROB van tussen € 4 en € 8 miljoen in 2031. >>>

In mei 2018 hebben GS het beroep op de toezegging van 2010 gehonoreerd in de vorm van een subsidie van 2,5 miljoen aan de gemeenten. Daarbij hebben zij aangegeven dat zij een verzoek om de subsidieverlening te wijzigen om het geld mede te mogen gebruiken voor de havenontwikkeling bij Werkendam in overweging zullen nemen, als mocht blijken dat het verlies van het ROB lager uitvalt dan nu voorzien.

Waar willen we naar toe?

De gemeenten willen de ontwikkeling en herstructurering van de bedrijventerreinen in hun regio, waaronder de Kop van Brabant, gezamenlijk tot een goed einde brengen, onder respectering van de cultuurhistorische belangen van de NHW. De provincie heeft dit streven ondersteund door de subsidie van € 2,5 miljoen. De subsidie is in 2018 gedekt uit de risicoreserve van het Ontwikkelbedrijf. Het ontwikkelbedrijf sluit dit project af.

Logistiek Park Moerdijk

in Moerdijk

Wat betekent het voor Brabant?

De provincie wil met Logistiek Park Moerdijk tegemoet komen aan de behoefte aan relatief grote, kwalitatief hoogwaardige locaties voor logistiek met een uitstekende multimodale ontsluiting. De regio West-Brabant biedt daarvoor volop kansen en de locatie van Logistiek Park Moerdijk is in dat kader uniek. Met Logistiek Park Moerdijk wordt de economische structuur van (West-)Brabant versterkt en voorzien in de bovenregionale ruimtevrage naar grootschalige en haven gerelateerde Value Added Logistics (VAL) bedrijven. >>

Facts & figures

Status

Project in ontwikkeling

Looptijd tot

2019

Boekwaarde

€ 30.254.940
(incl. Caldic)

Ramingen:

Uitgaven

€ 17.148.382

Inkomsten

€ 47.403.322

Expl. Saldo

Risico

€ 7.500.000

Dekking Risico

Risicoreserve Ontwikkelbedrijf

Instrumenten

Eigendom

Partners

Gemeente Moerdijk, Havenschap Moerdijk, Roosen van Hoppe

Waar staan we nu?

De provincie maakt Logistiek Park Moerdijk (LPM) ruimtelijk mogelijk aan de hand van een provinciaal inpassingsplan. Een inpassingsplan is te vergelijken met een bestemmingsplan van de gemeente.

In eerste instantie is het inpassingsplan en het bijbehorende exploitatieplan voor Logistiek Park Moerdijk op 6 februari 2015 vastgesteld door Provinciale Staten. Door een vormfout in het uitvoeringsbesluit van de Crisis- en herstelwet is dit besluit door de Raad van State vernietigd en moest een deel van de procedure opnieuw doorlopen worden. Op 15 juli 2016 zijn het inpassingsplan en het exploitatieplan opnieuw door Provinciale Staten vastgesteld. Door drie partijen is beroep bij de Raad van State ingesteld tegen de plannen.

Voor LPM is in november 2017 een geactualiseerde passende beoordeling toegestuurd aan de Raad van State met het verzoek de beroepsprocedure voor LPM te hervatten .

Met de geactualiseerde passende beoordeling is het de bedoeling om aan te tonen dat LPM ook uitgevoerd kan worden onafhankelijk van het PAS. Op deze manier is

getracht om alsnog op korte termijn tot een uitspraak van de Raad van State te komen over het LPM. De RvS heeft begin 2018 aangegeven te willen wachten op de reactie van het Europese Hof. Op basis van de uitspraak van de Raad van State in het najaar van 2019, is een aanpassing van het Provinciaal InpassingsPlan (PIP) voorgesteld waar PS in het voorjaar 2020 een besluit over moeten nemen.

Nadat het inpassingsplan en exploitatieplan onherroepelijk in werking zijn getreden draagt Havenschap Moerdijk zorg voor de verdere ontwikkeling en exploitatie van Logistiek Park Moerdijk.

Naast het ruimtelijk mogelijk maken van Logistiek Park Moerdijk heeft de provincie ook gronden aangekocht om de aanleg van het logistieke park feitelijk mogelijk te maken. De door de provincie aangekochte gronden zijn eind 2016 overgedragen aan Havenschap Moerdijk.

Waar willen we naar toe?

Het einddoel is een goed functionerend, multimodaal ontsloten bedrijventerrein, die de economische structuur van (West-)Brabant versterkt en bijdraagt aan de werkgelegenheid in de regio.

Pivot Park

in Oss

Wat betekent het voor Brabant?

Het Pivot Park is een innovatieve campus voor medicijnontwikkeling op industrieterrein Moleneind te Oss. Pivot Park, aanvankelijk Oss Life Sciences Park (OLSP) genoemd, is in 2012 voortgekomen uit de Osse vestiging van het Noord-Amerikaanse farmaceutische bedrijf MSD (Merck, Sharp & Dohme). Dit naar aanleiding van de sluiting door MSD van haar research & development afdelingen in Oss.

Op het park zijn 62 bedrijven gevestigd, die hoogwaardige werkgelegenheid bieden aan meer dan 586 mensen, hetgeen belangrijk is voor Noordoost Brabant. Daarnaast maakt het Pivot Park deel uit van een opkomend ecosysteem van bedrijven en instellingen voor de ontwikkeling en productie van medicijnen op de as Oss - Nijmegen Dit ecosysteem levert een bijdrage aan de regionale en nationale kenniseconomie.

Facts & figures

Status

Project in exploitatie

Looptijd tot

2026

Boekwaarde

€ 9.400.000

Ramingen:

Uitgaven

€ 4.501.096

Inkomsten

€ 13.901.096

Expl. Saldo

Risico

€ 13.901.096

Dekking Risico

Algemene risicoreserve en Risicoreserve Ontwikkelbedrijf

Instrumenten

Geldleningen en Deelneming (in OLPS Vastgoed)

Partners

Gemeente Oss, BOM, MSD, Ministerie van EZ

Waar staan we nu?

Bij de start in 2012 heeft het Pivot Park gebouwen en onderzoeksfaciliteiten overgenomen van MSD. De gebouwen worden verhuurd aan bedrijven. Enkele faciliteiten worden door de parkorganisatie zelf geëxploiteerd, zoals de ultra High Throughput Screening robot.

De groei van het aantal bedrijven en arbeidsplaatsen loopt zelfs iets voor op de oorspronkelijke prognose. Verder is de verhuurbaarheid van de gebouwen minder groot dan in 2012 werd geschat, is de beoogde energiebesparing nog niet geheel waargemaakt en waren de servicekosten en de campusfee hoger dan begroot. Voor de ontwikkelingen is in 2017 een aanvullende lening verstrekt. Op dit moment heeft het Pivot Park een bezettingsgraad van ruim 88% en is daarmee nagenoeg vol. Nieuwbouw is dus noodzakelijk wil het Pivot Park in de toekomst zich nog verder kunnen ontwikkelen. Op dit moment voor de laatste hand aan de stedenbouwkundige visie gelegd en worden de mogelijke financieringsvormen uitgewerkt.

Sinds 1 januari 2019 is het vastgoed formeel ondergebracht bij de holding en zijn de Provincie en de gemeente Oss, in de verhouding 70,7% - 29,3% aandeelhouder van het geheel. In de loop van 2019 is er ook een nieuwe vastgoedmanager aangesteld en is ook de RVC weer op volle sterkte en zelfs uitgebreid tot vier leden.

Waar willen we naar toe?

De provincie en haar partners willen dat het Pivot Park uitgroeit tot een volwaardige innovatieve campus voor medicijnontwikkeling die goed is ingebed in een regionaal en (inter)nationaal ecosysteem van bedrijven en instellingen voor de ontwikkeling en productie van medicijnen. Één van de grootste uitdagingen de komende periode zal de ontwikkeling en financiering van de noodzakelijke nieuwbouw zijn. Verder moet de parkorganisatie binnen vijf/zes jaar zodanig positieve exploitatieresultaten zien te bereiken dat het vastgoed en de faciliteiten kunnen worden overgedragen aan een of meer private partijen.

Hotel Nassau

in Breda

Wat betekent het voor Brabant?

Het hotel heeft betekenis voor zowel de toeristisch recreatieve als zakelijke infrastructuur van Midden- en West-Brabant. Voor de ambitie om tot de top vijf van de Europese kennis en innovatieregio's te behoren is een hoogwaardig hotel een noodzakelijke voorziening. Vijf rijksmonumenten, waaronder een voormalig klooster en kapel, in een van de oudste straten van Breda zijn door de bouw van het hotel gerestaureerd.

Waar staan we nu?

De provincie heeft een lening verstrekt van € 6,4 mln. ten behoeve van de restauratie. De restauratie is afgerond en het hotel is in exploitatie.

Facts & figures

Status

Project in exploitatie

Looptijd tot

2025

Boekwaarde

€ 5.200.000

Ramingen:

Uitgaven

€ 723.200

Inkomsten

€ 5.923.200

Expl. Saldo

Risico

€ 115.000

Dekking Risico

Risicoreserve Ontwikkelbedrijf

Instrumenten

Geldlening

Partners

Gemeente Breda, Bouwbedrijf Van de Ven bv.,
Nationaal Restauratie Fonds

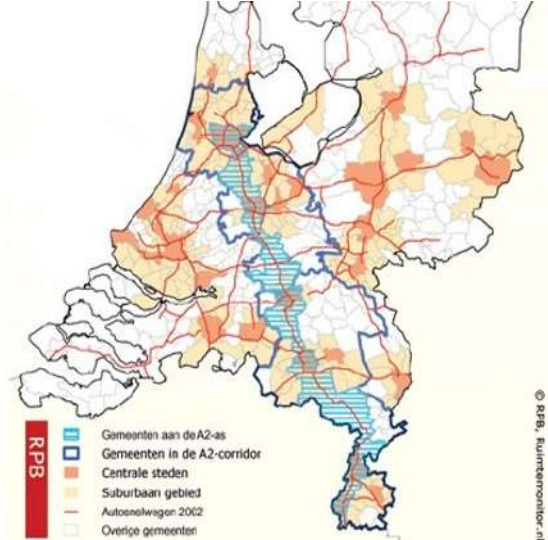

Waar willen we naar toe?

De panden zijn gerestaureerd en het hotel is in bedrijf. Hotel Nassau Breda is een unieke hotelbeleving op historische katholieke bodem waar vroeger sober geleefd werd. Naast het hotel is er een restaurant en bar ondergebracht in de historische gebouwen, de voormalige kapel is verbouwd tot een ruimte waar meetings en event kunnen worden georganiseerd.

De geldlening zal in 2025 volledig zijn afgerond.

A2-corridor in 's-Hertogenbosch

Wat betekent het voor Brabant?

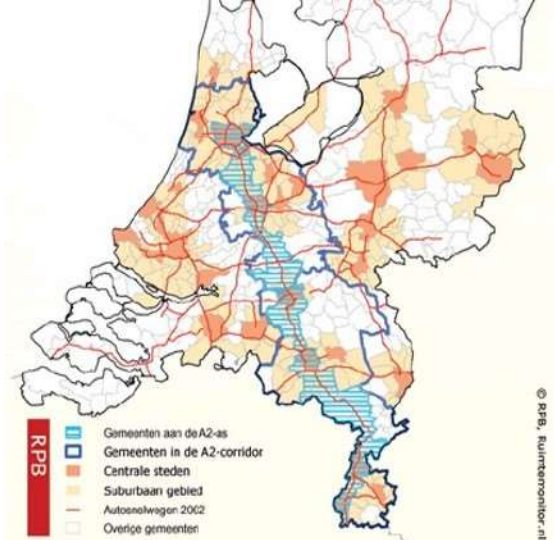
Volgens de Verordening Ruimte is het gebied zoekgebied verstedelijking. Dit houdt in dat er stedelijke ontwikkeling mogelijk is die aansluit bij bestaand stedelijk gebied of plaatsvindt in een nieuw cluster van stedelijke bebouwing. Hierbij kan gedacht worden aan bedrijventerrein of woningbouwontwikkeling.

Waar staan we nu?

Het perceel is in juni 2009 aangekocht, als onderdeel van een grotere grondaankoop. De zeven percelen liggen aan de oostzijde van 's-Hertogenbosch in een hoek tussen de snelweg A2, de spoorbaan en het tracé van de Zuid-Willemsvaart. Het betreft een grondpositie voor ontwikkeling op de lange termijn.

Facts & figures

Status	Looptijd tot	Boekwaarde
Strategische grondpositie	2025	€ 557.846
Ramingen:		
Uitgaven	Inkomsten	Expl. Saldo
€ 15.000	€ 572.846	
Risico	Dekking Risico	
Instrumenten		
Strategische grondaankoop		
Partners		
Niet van toepassing		

Waar willen we naar toe?

De stedenbouwkundige en landschappelijke inrichting van de toekomstige ontwikkeling dient rekening te houden met de aanwezige ruimtelijke kwaliteiten en structuren in het gebied zelf en in de naaste omgeving, waaronder mede begrepen de ontwikkeling van een groene geleding ten behoeve van ecologische en landschappelijke verbindingen, door deze in de planontwikkeling te betrekken.

Derde haven Werkendam

Wat betekent het voor Brabant?

Maintenance gaat over het controleren, onderhouden en verbeteren van techniek. Daar liggen veel kansen, want expertise over onderhoud is in alle industrieën nodig. Brabant is een maintenance-hotspot en wil deze positie uitbreiden en versterken. Hiervoor wordt ingezet op een sterkere maritieme maintenance en waardevolle samenwerking tussen de aerospace en maritieme maintenance.

Waar staan we nu?

Gemeente Werkendam huisvest de maritieme maintenance industrie van Brabant en (gezamenlijk met de overkant van de rivier) Nederland. Het gebied zit vol, er zijn vrijwel geen uitbreidingsmogelijkheden meer voor scheepvaartbedrijven met watergebonden bedrijvigheid. Daarnaast is er een grote problematiek rondom de huisvesting van arbeidsmigranten.

Facts & figures

Status

Verkenning

Looptijd tot

Boekwaarde

Ramingen:

Uitgaven

Inkomsten

Expl. Saldo

Risico

Dekking Risico

Instrumenten

worden nog verkend

Partners

Gemeente Altena, Stichting Werkendam Maritieme Industries

2020-2023

Waar willen we naartoe?

Er liggen kansen om een derde haven te ontwikkelen in Werkendam, onderdeel hiervan is de insteekhaven bij de Biesbosch haven, die met inzet van het Regionaal Herstructureringsfonds (BOM) is voorbereid. Om de kansrijkheid van deze plannen te onderzoeken, dient een gedegen haalbaarheidsonderzoek uitgevoerd te worden om zo de (on)mogelijkheden boven tafel te krijgen.

AFC Nieuw Prinsenland

in Dinteloord

Wat betekent het voor Brabant

Direct aan de A4/A29 ligt het Agro & Foodcluster Nieuw Prinsenland. Dit bedrijventerrein is een knooppunt voor de agrofood en biobased economy en biedt alle ruimte voor moderne bedrijven actief in of gelieerd aan de agro-en levensmiddelensector, de biobased economy en hierbinnen value added logistics, dienstverlening, onderzoek en ontwikkeling.

Waar staan we nu?

Er liggen kansen om opgaven van deze tijd (zoals energie, mobiliteit, duurzaamheid, arbeidsmigratie en participatie) te koppelen aan een toekomstbestendige doorontwikkeling van het AFC Nieuw Prinsenland. Hiervoor dient, samen met de belangrijkste stakeholders, een inspiratieboek opgesteld te worden.

Facts & figures

Status

Project in uitvoering

Looptijd tot

Q1 2020

Boekwaarde

Ramingen:

Uitgaven

Inkomsten

Expl. Saldo

Risico

Dekking Risico

Instrumenten

Opstellen toekomstvisie

Partners

Gemeente Steenberg, Royal Cosun, Tuinbouw Ontwikkelingsmaatschappij.

AGROFOODCLUSTER

Waar willen we naartoe?

Het opstellen van een toekomstvisie is een stap om te komen tot een robuuste afronding van het AFC Nieuw Prinsenland. Dit draagt bij aan provinciale doelen op het gebied van innovatie agrofood, energie, biobased, circulair en daarnaast ook aan sociaal-maatschappelijke doelen zoals werkgelegenheid. In het proces wordt zo breed mogelijk gekeken en worden onder andere de volgende aspecten meegenomen: ruimte voor duurzaamheid, arbeidsmarkt, effect op omgeving, en de mogelijke link met Energyweb XL. Samen met de gemeente Steenbergen, TOM en Suikerunie wordt bekeken op welke wijze eerder afgesproken afdrachten in de omgeving van het AFC Nieuw Prinsenland geïnvesteerd kunnen worden. Dit zal in samenspraak met de omgeving nader uitgewerkt worden.

MindLabs Spoorzone Tilburg

Wat betekent het voor Brabant?

Juist door de menging van functies ontstaat een nieuwe betekenis voor dit oude gebied: levendig, modern en hip. En dit heeft een grote aantrekkingskracht op nieuwe ondernemers, talent en nieuwe inwoners. Bovendien werkt de stad met de ontwikkeling van de Spoorzone aan de energietransitie en klimaatadaptatie: aanpak van hittestress, droogte, wateroverlast en waterveiligheid. Vergroenen en verblauwen biedt kansen voor een hoogwaardig ingerichte openbare ruimte. Door transformatie van dit gebied wordt gewerkt aan een toekomstbestendige stad met een duurzame economische groei en versterkt zij de agglomeratiekracht van BrabantStad. Allemaal uitgangspunten die passen bij de ambitie van de provincie Noord-Brabant. De samenwerkingsovereenkomst onder de titel "De Tien van Tilburg en Brabant voor de Spoorzone" bevat tien intentie-afspraken met tien doelen, voor tien jaar samenwerking.

De NS-werkplaats, belangrijk onderdeel van de Spoorzone, stond in Tilburg bekend als 'de Verboden Stad'. Alleen wie er werkte, mocht op het terrein komen. Maar ook andere plekken in de Spoorzone kennen een rijk verleden. In de voormalige Vormenfabriek bijvoorbeeld, werden chocoladevormen geproduceerd voor export naar heel Europa. En in Uitgeverij Zwijssen werd de leesmethode 'Aap, Noot, Mies' ontwikkeld. Het gaat over een grootindustriële transformatiegebied met prachtige gebouwen en uiteenlopende projecten. Tot de opgave behoort het behoud van cultuurhistorisch erfgoed, maar ook de ruimtelijke opgave krijgt aandacht, met verbindingen op het vlak van economie, mobiliteit, cultuur en sport.

Facts & figures

Status	Looptijd tot
Project	doorlopend
Ramingen:	
Uitgaven	Inkomsten
€ 2.500.000	€ 2.500.000 (3e tranche investeringsgelden)
Risico	Dekking risico
Max.€ 1.500.000	Max.€ 1.500.000 (vrije begrotingsruimte)

Instrumenten

Uitgaven: Subsidie (6 ton) en lening organisatie mindlabs (2 ton), Subsidie onderwijsinstellingen 1,7 miljoen: totaal 2,5 miljoen

Risico: afgifte huurgaranties leegstand en huursuppletie: € 1,5 miljoen

Partners

Gemeente Tilburg

MindLabs wordt een centrum voor onderwijs, onderzoek en ondernemerschap op het snijvlak van interactieve technologieën en 'human behavior (gedrag)'. In de Spoorzone willen de betrokken partijen een nieuw ecosysteem op het gebied van de ontwikkeling van interactieve technologieën, nieuwe toepassingen voor MKB en *start-ups* en andere wijzen van kennis-en informatieoverdracht realiseren. Digitale netwerktechnologie, *social media*, robotica en kunstmatige intelligentie maken dat het door alle betrokken partners als grote kans gezien wordt om op dit vlak samen te werken. Ook het versterken van de in Brabant aanwezige kennis, het verbinden van en met het bedrijfsleven en daarmee het creëren van kansen voor (nieuw) ondernemerschap is een doel van MindLabs.

De gemeente Tilburg, Tilburg University, Fontys, de Onderwijsgroep Tilburg (ROC) en De Persgroep hebben het initiatief genomen voor het ecosysteem MindLabs. De Provincie Noord-Brabant ondersteunt en helpt mee bij de totstandkoming van dit ecosysteem en de ontwikkelingen in de Spoorzone van Tilburg.

Partners

Gemeente Tilburg investeert fors met eigen middelen (27,3 mln euro) in de nieuwbouw Mindlabs (en gaat dit verhuren aan bedrijven, Tilburg University, Onderwijsgroep Tilburg en Persgroep). Er is hiervoor een positief raadsbesluit genomen op 6 mei 2019. Daarnaast investeert Fontys Hogeschool met eigen middelen voor ongeveer 13 mln euro in de bouwkosten voor haar eigen deel in de nieuwbouw mindlabs (wat in eigendom blijft van Fontys). Ook investeert de gemeente Tilburg voor 2 mln in de labs TiU.

Waar werkt Tilburg naar toe?

Alle functies van een stad komen samen in de Spoorzone van Tilburg: het wordt een mix van wonen, studeren, werken en ontspannen. Aan de achterzijde van het centraal station verbindt de Spoorzone het rauwe industriële gebied met de voorzijde van het winkelgebied van het centrum. Op termijn moet de NS-werkplaats een onderdeel worden van het centrum. Het bedrijfsleven, ondernemerschap en het hoger onderwijs krijgen ook nadrukkelijk een plaats in de Spoorzone en vormen dan ook de motor voor economische dynamiek in de binnenstad. In de netwerkeconomie zijn deze onderdelen onlosmakelijk verbonden.

Fontys neemt hiervan ongeveer 4.000 m² voor haar rekening als eigenaar. Circa 4.000 m² zal worden verhuurd aan de Universiteit Tilburg, het ROC en De Persgroep. Tenslotte zal circa 5.000 m² worden verhuurd aan bedrijven en startups. Momenteel zijn de vier samenwerkende partners gezamenlijk gevestigd in het Deprez-gebouw in de spoorzone van Tilburg.

Vanuit de inhoud is een businesscase en een waarde propositie voor de organisatie MindLabs opgesteld. Deze organisatie is intussen in de vorm van een Vereniging gestalte gegeven en moet kennisinstellingen en bedrijven met elkaar gaan verbinden. Op dit moment verbinden strategische partners zoals Interpolis, de haven van Rotterdam e.a. zich met het ecosysteem MindLabs. Daarnaast

heeft Mindlabs een aantal projecten die mede gefinancierd worden vanuit de Regiodeal Midden en West Brabant. Provinciale Staten hebben in de vergadering van 9 november 2018 ingestemd met het verstrekken van 2,5 mln euro subsidie voor de organisatie MindLabs en de onderwijsinstellingen die in het ecosysteem MindLabs participeren.

De meerjarige projectsubsidie voor de organisatie MindLabs is inmiddels door de provincie verstrekt (6 ton subsidie, 2 ton lening). Daarnaast is een overeenkomst tussen de gemeente Tilburg en de provincie gesloten om maximaal €1,5 miljoen aan huurgaranties en huursuppletie te verstrekken aan de gemeente Tilburg voor het ecosysteem MindLabs.

Waar willen we naartoe?

Het gebied is volop in transformatie. De uitvoering van de tussen gemeente en provincie afgesloten bestuursovereenkomst verloopt op schema, zij het met een beperkte vertraging op enkele projectonderdelen. Door de provincie is uitstel verleend van oplevering van 1 juli 2020 naar eind dec. 2021 voor de gebouwen waar de eerder genomen provinciale subsidiebeschikking van januari 2018 betrekking op heeft.

VAN GOGH BRABANT

Van Gogh Brabant

Wat betekent het voor Brabant?

Vincent van Gogh is een Brabander. Om Van Gogh's herkomst extra onder de aandacht te brengen, droeg Brabant in 2015 bij aan de herdenkingen van het 125e sterfjaar. Het van Gogh-jaar toonde welke enorme potentie er schuilt in het erfgoed van Van Gogh in Brabant.

Wie benieuwd is naar Vincents leven en werk, kan niet om Brabant heen. Hij woonde en werkte er het grootste deel van zijn leven, en dat vormde hem als mens en schilder. Vincent hield altijd heimwee naar Brabant, waar zijn grote liefde voor de natuur en het boerenleven was ontstaan. Veel plekken in Brabant herinneren nog aan Vincent van Gogh. Ze vertellen je over zijn kindertijd, zijn jeugd, zijn roots, zijn dromen, passies, liefdes en ervaringen.

In de internationale rankings behoort Van Gogh samen met da Vinci en Picasso tot de top drie van meest gekende en geliefde kunstenaars ter wereld. Ondanks die enorme aantrekkingskracht wordt hij door een beperkt aantal mensen met de regio verbonden, en komen er relatief weinig mensen voor Van Gogh naar Brabant. Er ligt daarom een grote kans om Van Gogh's naamsbekendheid in te zetten voor een nadere ontwikkeling van de regio. Niet alleen in economische zin, maar ook op tal van maatschappelijke terreinen.

Facts & figures

Status	Looptijd tot	Boekwaarde
Contractfase	2036	
Ramingen:		
Uitgaven	Inkomsten	Expl. Saldo
€ 10.021.765	€ 10.021.765	
Risico	Dekking Risico	
€ 1.500.000	Algemene middelen	
Instrumenten		
Geldlening		
Partners		
n.v.t.		

Waar staan we nu?

Van Gogh Brabant heeft de Provincie verzocht om het Ontwikkelbedrijf in te zetten voor de begeleiding en mogelijke participatie bij de verwerving en uitbreiding van de Van Gogh voorzieningen in Nuenen, Zundert en Etten-Leur.

De in Van Gogh Brabant samenwerkende lokale Van Gogh locaties in Brabant hebben een ambitieus plan uitgewerkt om het Van Gogh erfgoed voor toekomstige generaties te kunnen behouden. Om dit de komende decennia ook succesvol te kunnen exploiteren is er een investering van tussen de €11 en €12 miljoen nodig zodat de benodigde schaal sprong gemaakt kan worden. Op alle drie de locaties zijn grootschalige veranderingen nodig om de gewenste groei te kunnen faciliteren. Augustus 2018 is door GS het besluit genomen PS hierover in het kader van de behandeling van de Begroting 2019 een definitief voorstel aan PS voor te leggen (zie Statenmededeling Investering in vastgoed Van Gogh Brabant, documentnummer 4375948). Provinciale Staten hebben naar gelang najaar 2018 bij de behandeling van de Begroting 2019 besloten. De eerste subsidiebeschikking in het verlengde hiervan wordt voorjaar 2019 voorzien.

Waar willen we naar toe?

Gestimuleerd door de successen van het Van Gogh-jaar en gedreven door de niet optimale huidige situatie, hebben de Provincie en marketingorganisatie VisitBrabant en de Stichting Van Gogh Brabant een aantal doelstellingen geformuleerd: De culturele erfenis van Vincent van Gogh in Brabant behouden en delen met de wereld, nu, straks en in de verre toekomst
De maatschappelijke en economische betekenis van Vincent van Gogh voor de provincie Brabant vergroten

Door de uitgifte van certificaten à €1.000 per stuk door de Van Gogh Heritage Foundation, kunnen de Brabanders en het Brabants bedrijfsleven mede-eigenaar worden Van Gogh Brabant. Analoog aan de certificaten van het concertgebouw in Amsterdam wordt er geen financieel, maar cultureel dividend uitgekeerd. Met de uitgifte van certificaten wordt uiteindelijk de lening van de provincie afgelost.

Met de aankoop van 2.500 certificaten, geeft de provincie blijkt van haar langjarige betrokkenheid.

Energie, circulaire samenleving & gezondheid

In Brabant wordt gewerkt aan een gezonde, energiezuinige en circulaire samenleving om onze provincie aantrekkelijk en concurrerend te houden richting 2030. De kwaliteit van Brabant en de kwaliteit van leven heeft ook alles te maken met gezondheid.

Voor Brabant als innovatieve maak-regio en verbonden netwerksamenleving biedt de energietransitie volop kansen. Bijvoorbeeld voor het blijfklimaat, nieuwe banen, ontwikkelruimte voor industrie en mobiliteit, schone lucht, toekomstbestendige woningen en kostenbesparing.

Er wordt ingezet op de versnelling en verbreding van de energietransitie. We zien deze transitie als een gedeelde opgave waarvoor draagvlak en draagkracht van groot belang zijn.

Energietransitie

Majeure projecten & Ontwikkelbedrijf is samen met het Programma Energie aan het verkennen op welke onderdelen het Ontwikkelbedrijf kan helpen met het versnellen van de energietransitie. Voor de volgende onderwerpen wordt momenteel verkend of en zo ja welke rol het Ontwikkelbedrijf op zou kunnen pakken:

Aardgasvrije wijken: Er loopt vanuit het ministerie van BZK een programma Aardgasvrije Wijken. Aan de hand van proeftuinen wil het ministerie kennis stimuleren over het aardgasvrij maken van woonwijken. Vanuit Brabant hebben 7 gemeenten een initiatief ingediend. Uiterlijk 1 oktober maakt het ministerie de geselecteerde woonwijken bekend. Niet al deze initiatieven zullen gehonoreerd worden. Mogelijk kan de provincie een rol spelen bij de niet geselecteerde initiatieven.

Wind- en zonne-energie:

Met de Kempengemeenten is *een* samenwerkingsovereenkomst getekend. Resultaten *van het* haalbaarheidsonderzoek naar de mogelijkheden voor opwekking van grootschalige wind- en zonne-energie zijn eind september 2018 beschikbaar.

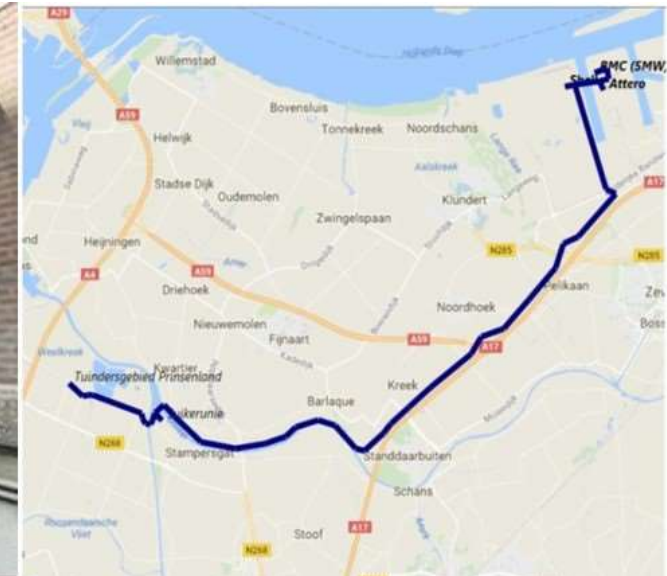
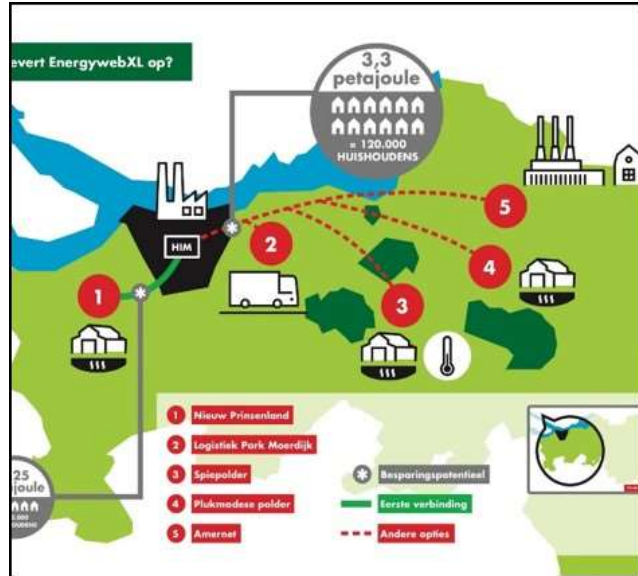
Met de gemeenten Den Bosch en Oss is een samenwerkingsovereenkomst gesloten en loopt een verkenning van de mogelijkheden van duurzame energie in het poldergebied tussen Den Bosch en Oss.

Met de gemeenten Waalwijk en Geertruidenberg loopt overleg om tot een intentieovereenkomst te komen en gezamenlijk de mogelijkheden tot duurzame energie (wind en zon) te verkennen. De planning is om dit jaar de overeenkomst te sluiten en een eerste verkenning af te ronden.

Intentie is om de gemeenten zelf de benodigde ruimtelijke procedures te laten doorlopen. Gezien de omvang van projecten en de ligging in meerdere gemeenten is mogelijk een provinciaal inpassingsplan effectiever. Dit vraagt de komende jaren extra ambtelijke inzet vanuit de provincie.

Energienetwerk: Parallel aan de uitbreiding van duurzame energie moet ook het transport op orde gebracht worden (stopcontacten op strategische plekken aanleggen) Gezien de benodigde aanpassingen aan het net, ligt het voor de hand om voor ontwikkeling van grotere eenheden te gaan in plaats van overlaten aan de markt met versnippering tot gevolg en suboptimale aansluitingen op het net.

Energyweb XL

Van Moerdijk naar Nieuw Prinsenland

Wat betekent het voor Brabant?

Met het vaststellen van de Energieagenda 2030, heeft de provincie op 14 december 2018 als ambitie geformuleerd dat 50% van de energie in 2030 is opgewekt uit duurzame bronnen en dat de CO₂-uitstoot in 2030 met 50% is verminderd ten opzichte van 1990. In het uitvoeringsprogramma Energie 2019-2030, vastgesteld oktober 2019, is opgenomen dat de provincie deelneemt aan grote restwarmteprojecten met maatschappelijke meerwaarde, bij voorbeeld EnergywebXL. Het beoogde resultaat is benutting van 30 MW restwarmte in 2023. Als eerste is verkend het brengen van restwarmte en CO₂ van Moerdijk naar het Agro-food cluster Nieuw Prinsenland. Dit zou ook een opstap zijn naar bredere gebiedsontwikkeling en verduurzaming van de regio, met mogelijk aansluiting van woonkernen op het warmtenet.

Na meerdere jaren voorbereiding hebben de partners in november 2019 besloten dit project voorlopig stil te leggen. Met het huidige Landelijke beleid is de aanleg van de kapitaalintensieve infrastructuur voor gebruik van restwarmte financieel niet haalbaar. Alle partijen willen graag verder met dit project.

Facts & figures

Status Verkenning
Looptijd tot Onbepaald

Ramingen:

Uitgaven **Inkomsten**

Risico **Dekking risico**

Instrumenten

Totale investering partners voor restwarmte € 60 – 80 miljoen; investering CO₂-levering p.m. Subsidie min. EZK en participatie InvestNL, ook voor afdekken vollooptrisico.

Partners

Tuinbouwcoöperatie Nieuw Prinsenland / TOM, Shell Moerdijk, Suiker Unie, Enpuls, Provincie Noord-Brabant.

Waar staan we nu?

In het klimaatakkoord staan stevige ambities over de verduurzaming van de glastuinbouw en industrie in Nederland. Op het Haven- en Industrierrein Moerdijk is restwarmte beschikbaar die de bedrijven nu afvoeren naar de lucht en het oppervlaktewater. Ook komt er CO₂ vrij, deels in geconcentreerde en gemakkelijk af te vangen vorm. Het project kan potentieel tot 2 PJ per jaar bijdragen aan energiebesparing in Noord-Brabant. Dit is ongeveer 1,6% van de totale warmtebehoefte in de provincie Noord-Brabant, vergelijkbaar met 50.000 huishoudens.

Uitgelezen kans

Nieuw Prinsenland is onder meer vanwege de schaalgrootte bij uitstek geschikt om te laten zien hoe een dergelijke uitkoppeling gerealiseerd kan worden. Partijen staan in de startblokken om met de daadwerkelijke uitvoering van EnergywebXL te beginnen. Het ontwerp van de infrastructuur is gereed en elk van de partijen is bereid om de benodigde investering voor de laatste fase op zich te nemen mits er zicht is op een financierbaar netwerk.

Waar willen we naartoe?

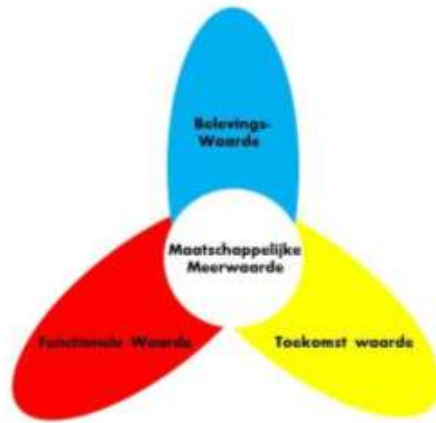
De betrokken partijen vinden het bijzonder spijtig dat dit project dreigt te stranden. Dit wringt des te meer, omdat dit project in kosten en investeringen per ton bespaarde CO₂-uitstoot nog steeds relatief goedkoop is. Partijen zien nog steeds goede mogelijkheden om de warmte uitkoppeling tussen Shell Moerdijk en de glastuinbouw en industrie in Nieuw Prinsenland te realiseren. Nieuw Prinsenland is misschien wel het meest voor de hand liggende glastuinbouwgebied in Nederland om te verduurzamen, vanwege de schaalgrootte, de compacte ligging en omdat het nieuw wordt aangelegd. De opstartkosten en de benodigde financiële zekerheden zijn echter te hoog om alleen door de deelnemers van het eerste uur te laten dragen. De projectpartijen gaan dan ook graag in gesprek met het kabinet over haar visie en beleid voor de inzet van restwarmte om de energietransitie te versnellen.

Planning

Nog onbepaald hoe het vervolg zal plaatsvinden

Maatschappelijke meerwaarde Energyweb XL

Functionele waarde

- Draagt bij aan de Brabantse doelen
- Welvaart bevorderend
- Risico beperkend
- Multiplier (in- en extern)

Toekomstwaarde

- Duurzaam / draagt bij aan verduurzaming
- Sociaal inclusief / draagt bij aan sociale cohesie
- Financieel exploitabel
- Rolvast / -versterkend (in- en extern)

Belevingswaarde

- Vertelt het verhaal / de verhalen van Brabant
- Benut historische waarde
- Is iconisch of kan dat worden
- Heeft bereik onder Brabanders en (inter)nationaal

Toelichting op functionele waarde

Als we bij de top innovatieregio's in Europa willen horen kan dat in de toekomst alleen met een energie neutrale industrie. Warmtevraag en restwarmte zijn inherent aan diverse productieprocessen, nu met fossiele brandstoffen maar later ook met duurzame voeding. Door grote bronnen van restwarmte aan warmtevraag te verbinden besparen we fors op de energiebehoefte van het totale systeem en verlagen zo de productiekosten. De aanwezigheid van de restwarmteleiding opent de mogelijkheid andere bedrijven en woonhuizen van warmte te voorzien.

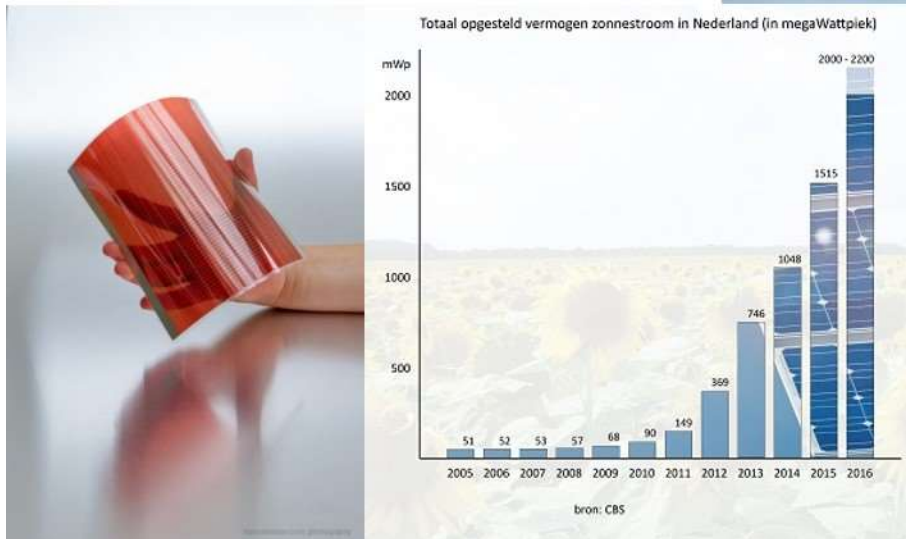
Toelichting op toekomstwaarde

EnergywebXL levert CO₂ besparing op, is een innovatieve samenwerking van het bedrijfsleven en publieke sector. Bedrijven moeten uiteindelijk van het Groningse gas af (laag calorisch gas). Ook gemeenten moeten plannen ontwikkelen om woningen af te koppelen van het Gronings aardgas. Dit project kan daar een bijdrage aan leveren. Bovendien is het project uit te breiden. De warmteleiding zal zo wordenuitgevoerd dat later meer warmte aan het gebied geleverd kan worden. Op Moerdijk is meer warmte beschikbaar. Na het opnieuw oppakken van dit project en het "bewijs" dat een rendabele businesscase haalbaar is, is er uitbreiding mogelijk naar andere gebieden en afnemers (LPM, Dordrecht, Spijkerpolder, warmtenetten voor woonkernen, etc.).

Toelichting op belevingswaarde

De meeste warmtenetten in Nederland zijn in handen van de warmteleverancier. De meeste werken bovendien met slechts één warmtebron. Het realiseren van een publiek, open warmtenet is iconisch en kan de acceptatie van warmtenetten een stap verder brengen. Daarnaast kan dit demonstreren hoe maakindustrie en duurzaamheid hand in hand kunnen gaan. Het is daarom van groot belang dat dit, of een vergelijkbaar ander project, alsnog gerealiseerd wordt.

SOLARGE

One-day-makeover energiedaken

Wat betekent het voor Brabant?

In lijn met de landelijke doelstellingen richten we ons beleid op een energie-neutrale Provincie in 2050. Tussenstep is het doel 14% duurzame energie in 2020 te realiseren. Het doel van SOLARGE is om grootschalig en goedkoop energiedaken te produceren en in een one-day-make-over grootschalig toe te passen. Hierdoor worden Brabantse huizen makkelijker en sneller energieneutraal. Ook kunnen huizen sneller aardgasvrij worden gemaakt. De nieuw ontwikkelde daken krijgen een heel ander aanzien dan de tot op heden bekende zonnedaken zoals op de foto zichtbaar is. Door een veel beter design vergroot het ook de maatschappelijke acceptatie van zonnedaken. Bovendien zijn de zonnepanelen lichter van gewicht, waardoor ze ook op lichte constructies kunnen worden toegepast.

Facts & figures

Status

Verkenning

Looptijd tot

Tot 2021

Ramingen:

Uitgaven

Inkomsten

Risico

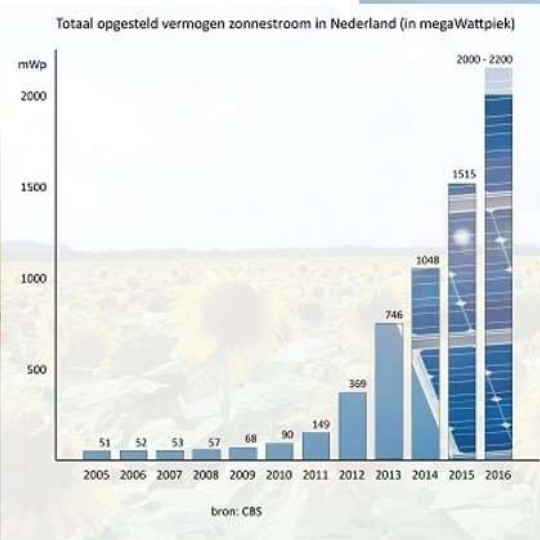
Dekking risico

Instrumenten

Mogelijke instrumenten: Energiefonds, Cleantechfonds, NLLInvest, OP-Zuid, Subsidie via ministerie BZK

Partners

SOLARGE B.V., SABIC, EnShared

Waar staan we nu?

De in het verleden ontwikkelde zonneceltechnologie van Solliance bereikt het moment van marktintroductie. Begin 2018 is het bedrijf SOLARGE B.V. opgericht. SOLARGE heeft samen met sterke marktpartijen een initiatief om een one-day-make-over energiedak voor de agro sector (zon op stal) en voor woningen grootschalig te gaan produceren.

Vanaf januari staat een demonstratieopstelling op het dak van de TU/e.

Een werkhal is ingericht bij Kameleon Solar.

Begin 2019 is het eerste agrodak gerealiseerd.

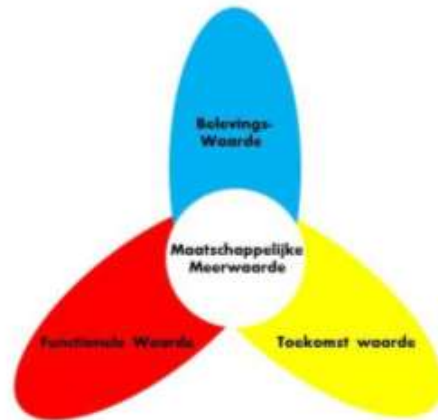
Waar willen we naartoe?

Mede door de impuls die het Rijk geeft aan het aardgasvrij maken van wijken, gaan er de komende jaren in heel Nederland grootschalige renovatieprojecten uitgevoerd worden. Daarbij is er grote behoefte aan een combinatie van isolatie en opwekking van duurzame energie. We zien graag dat medio 2020 in Brabant de grootschalige productie van het Energiedak van SOLARGE van start gaat en dat dit dak zoveel mogelijk gerobotiseerd geplaatst kan worden. Zo zijn we in Brabant in staat om met onze innovaties nieuwe werkgelegenheid te creëren en ook de energietransitie te versnellen.

Planning

De renovatie van 100 rijtjeswoningen in een aardgasvrije wijk met een energiedak van SOLARGE is voor het einde van 2021 gereed.

Maatschappelijke meerwaarde SOLARGE

Functionele waarde

- Draagt bij aan de Brabantse doelen
- Welvaart bevorderend
- Risico beperkend
- Multiplier (in- en extern)

Toekomstwaarde

- Duurzaam / draagt bij aan verduurzaming
- Sociaal inclusief / draagt bij aan sociale cohesie
- Financieel exploitabel
- Rolvast / -versterkend (in- en extern)

Belevingswaarde

- Vertelt het verhaal / de verhalen van Brabant
- Benut historische waarde
- Is iconisch of kan dat worden
- Heeft bereik onder Brabanders en (inter)nationaal

Toelichting op functionele waarde

Als we bij de top innovatieregio's in Europa willen horen kan dat in de toekomst alleen met een bedrijfsleven wat innovaties in de markt kan zetten. Energie neutraal bouwen door een one-day-makeover met een elektrisch dak op een woonhuis tegen een zeer gunstige marktprijs levert een bijdrage aan het vergroten van duurzame energiebronnen.

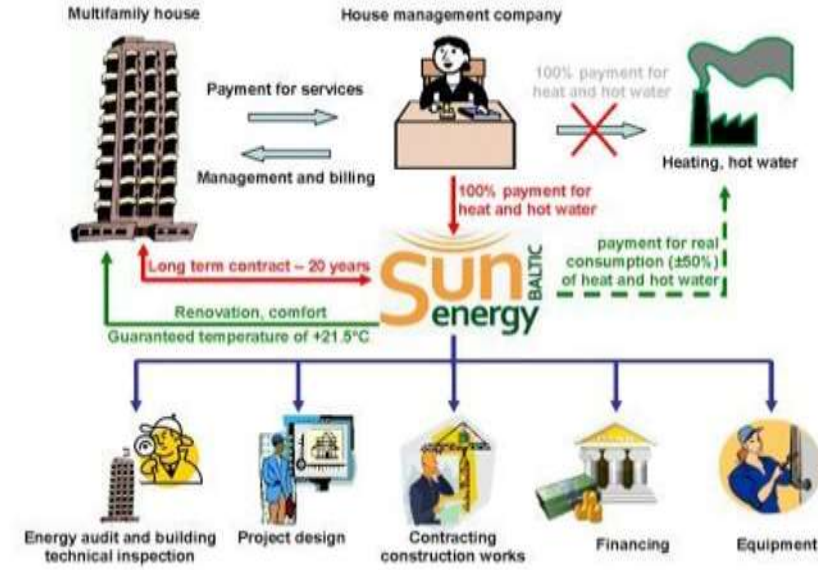
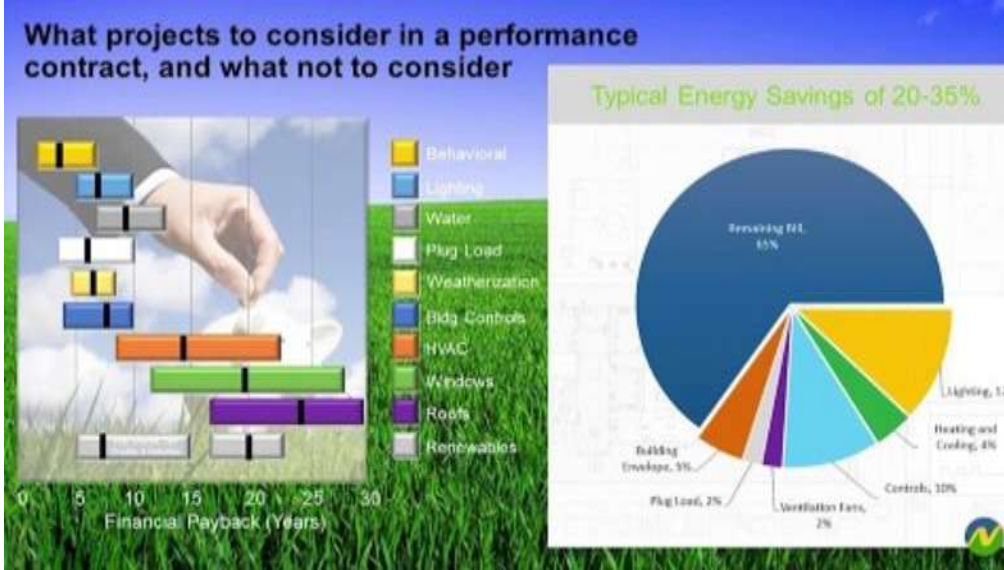
Toelichting op toekomstwaarde

In Brabant willen we behoren tot de top van Europese innovatieregio's en hebben we stevige ambities op het gebied van energiebesparing en duurzame energie. In dit project worden innovaties uit Brabant door het Brabantse bedrijfsleven grootschalig naar de markt gebracht waarbij tegelijkertijd wordt bijgedragen aan onze energiedoelstellingen.

Toelichting op belevingswaarde

Ook hebben geïntegreerde zonnecellen in bouwelementen een langere levensduur en zijn esthetisch mooier om te zien. Dit draagt bij aan de acceptatie van burgers dat ze hun eigen woning energie neutraal moeten maken. Zij zijn een samenwerking aangegaan met bedrijven uit de Brabantse maakindustrie. Het energiedak vertelt daarmee het verhaal van succesvolle Brabantse innovaties.

Energieservice Company (ESCO)

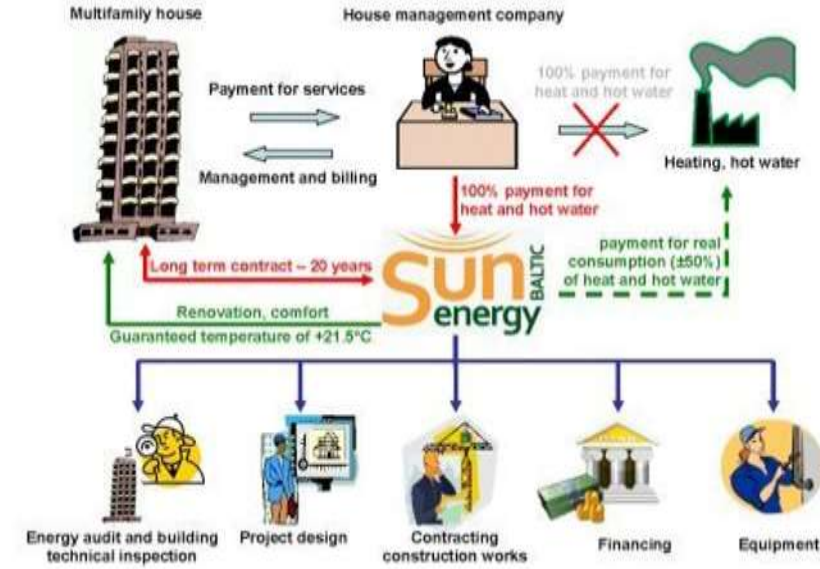
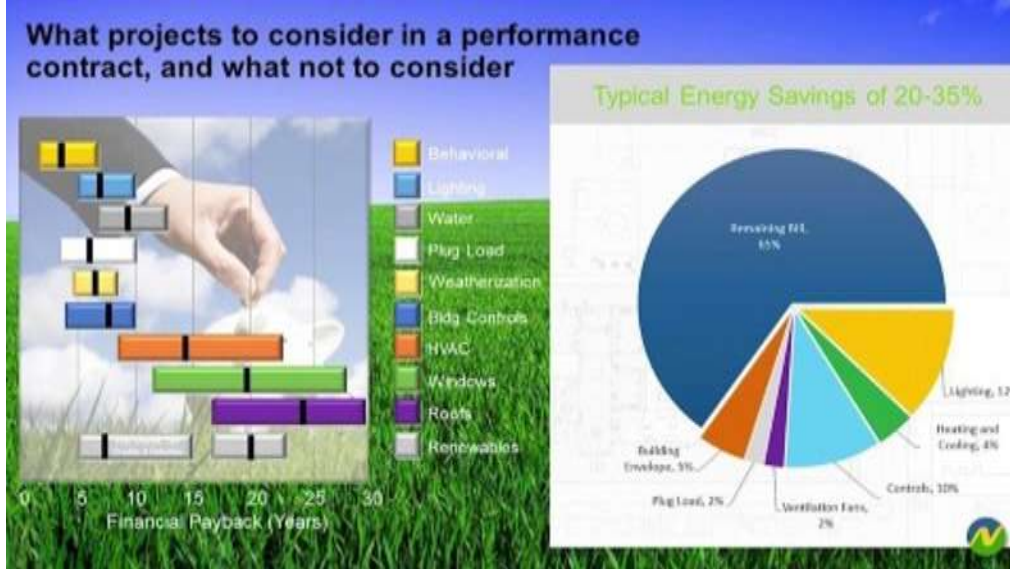
Betekenis voor Brabant?

Het verlagen van de energiekosten is ook voor erfgoedcomplexen belangrijk voor een gezonde exploitatie. Het verduurzamen van dit soort panden vraagt specialistische kennis en vaak blijkt financiering moeilijk te verkrijgen. Daarom zal er in het najaar van 2019 samen met de Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij een Energy Service Company (ESCO) worden opgericht.

>>

Facts & figures

Status Contractfase	Looptijd tot 2037	Boekwaarde
Ramingen:		
Uitgaven € 7.500.000	Inkomsten € 7.500.000	Expl. Saldo € n.t.b.
Risico	Dekking Risico	
Instrumenten geldlening.		
Partners BOM Renewable Energy		

Waar willen we naar toe?

Het doel is de energiehuishouding van erfgoedcomplexen te verduurzamen (CO₂ uitstoot verminderen) door de barrières voor de initiatiefnemer weg te nemen. Dit kan met behulp van een Energy Service Company (ESCO): een bedrijf gespecialiseerd in het verbeteren van de energieprestatie dat het ontwerp, de uitvoering, het onderhoud en de financiering van de energiehuishouding overneemt. De eigenaar of gebruiker krijgt een energieprestatiecontract (EPC) aangeboden, waarin wordt vastgelegd welke prestaties op het gebied van energiebesparing en comfort worden gerealiseerd. Het principe is dat ESCO de investeringskosten terugverdiend door uitgespaarde energiekosten.

Waar staan we nu?

De verkenning is gereed, GS hebben in februari 2019 een principebesluit genomen om te gaan investeren. In het najaar van 2019 zal naar verwachting de samenwerkings- en geldleningovereenkomst worden gesloten. Naar huidige verwachting zal het project ongeveer in 2037 afgerond zijn.

Landbouw en Voedsel

In 2020 gaat Brabant door met de inzet op de trendbreuk van de landbouw van kwantiteit naar kwaliteit. Daarnaast willen we een Brabantse visie op de landbouw en het voedselsysteem beschrijven in het perspectief van 2030.

Dit willen we samen met de Brabantse samenleving doen. Wij willen zo ook bijdragen aan het verbeteren van het maatschappelijk draagvlak voor de landbouw omdat we trots zijn op onze agrarische ondernemers en hun gezinnen die zich elke dag inzetten om ons voedsel te produceren.

We vinden het belangrijk om in Brabant het voedsel van en voor de toekomst te produceren.

We moedigen daarom nieuwe teelten, hoogwaardige plantaardige eiwitten en diervriendelijk geproduceerd voedsel aan dat bijdraagt aan onze gezondheid. We ambiëren gesloten kringlopen en willen de ongewenste gevolgen van de landbouw op de omgeving minimaliseren.

Landbouw en voedsel projecten

Het programma Majeure projecten & Ontwikkelbedrijf is actief in landbouw en voedselprojecten als het gaat om de concentratie en verduurzaming van glastuinbouw via de Tuinbouw Ontwikkelingsmaatschappij (TOM) en het project glastuinbouw Deurne in het bijzonder. Daarnaast zijn er nog enkele grondposities op basis van voormalig ruimtelijk beleid (Landbouw ontwikkelingsgebieden).

Projectvestiging Glastuinbouw Deurne

Wat betekent het voor Brabant?

De provincie voert al jaren een ruimtelijk concentratiebeleid voor glastuinbouwbedrijven. De voordelen van ruimtelijke concentratie liggen op economisch vlak (clustervorming) en op het vlak van de energieopgave, natuur en waterhuishouding alsmede van het landschap. In het kader van dit beleid zijn twee vestigingsgebieden projectmatig in ontwikkeling genomen, waarvan het glastuinbouwgebied Deurne er één is. >>

Facts & figures

Status	Looptijd tot	Boekwaarde
Project in uitvoering	2025	€ 27.120.495

Ramingen:

Uitgaven	Inkomsten	Expl. Saldo
	€ 10.112.968	€-17.007.527

Risico	Dekking Risico
€ 17.007.527	Risicoreserve Ontwikkelbedrijf

Instrumenten

Garantie grondovername
Geldlening TVD BV

Partners

Gemeente Deurne, TDV BV, TOM, ZLTO

Waar staan we nu?

Na de crisis van 2008 is het onmogelijk gebleken om tuinbouwers te vinden die zich konden vestigen in het gebied. Enige tijd geleden hebben zich weer gegadigden aangemeld bij de ontwikkelaar, Tuinbouwvestiging Deurne B.V. (TVD).

De aandeelhouders, zijnde de gemeente Deurne en de Tuinbouw Ontwikkelingsmaatschappij (TOM) overwogen om het project, dat op een laag pitje is gezet, nieuw leven in te blazen. De gemeente Deurne heeft de grond verworven voor het project. Op haar verzoek heeft de provincie in 2010 de garantie verleend dat zij grond die in 2020 nog niet uitgegeven zal zijn, overneemt tegen een afgesproken prijs. Op dit moment worden voorbereidingen getroffen voor deze grondovername.

Onder de PAS (Programmatie Aanpak Stikstof) was het niet mogelijk om de nodige vergunningen af te geven aan de gegadigden. Nu de PAS op losse schroeven is komen te staan door de uitspraken van de Raad van State van 29 mei 2019 moet opnieuw worden bezien of vergunningverlening mogelijk is.

Het Ontwikkelbedrijf heeft een seismisch onderzoek financieel ondersteund om te bezien of het mogelijk is aardwarmte op deze locatie te gebruiken en daarmee vestiging mogelijk te maken. De eerste resultaten van het onderzoek, met behulp van trilplaten, zijn ontoereikend. Er is nader onderzoek nodig met dynamiet, dat buiten het broedseizoen moet plaatsvinden en op zijn vroegst eind 2020 tot resultaten leidt.

Waar willen we naar toe?

De provincie en haar partners willen dat het duurzaam glastuinbouwgebied werkelijk tot stand komt.

157-2014-01-01

Tuinbouw Ontwikkeling Maatschappij in Noord-Brabant

Wat betekent het voor Brabant?

De Tuinbouw Ontwikkelingsmaatschappij (TOM) is sinds 2002 een samenwerkingsrelatie van de provincie en NCB Ontwikkeling, waarbij beide partners voor 50% in de TOM BV als beheermaatschappij en voor 49,5% in de TOM CV als exploitatiemaatschappij participeren. De TOM ontwikkelt projectvestigingsgebieden voor glastuinbouwbedrijven om de glastuinbouw in Brabant te centraliseren. Sinds 2014 richt zij haar aandacht nagenoeg geheel op het glastuinbouwgebied in het Agro- Foodcluster Nieuw Prinsenland (AFC NP) in de gemeente Steenberg.

>>

Facts & figures

Status	Looptijd tot	Boekwaarde
Project in exploitatie	2020	€ 13.514.617

Ramingen:

Uitgaven	Inkomsten	Expl. Saldo
€ 141.453	€ 9.776.070	€ -3.880.000

Risico	Dekking Risico
€ 11.714.741	Algemene middelen, risicoreserve Ontwikkelbedrijf en rente

Instrumenten

Deelneming
Geldlening
Garantstelling

Partners

TOM, NCB-ontwikkeling

Waar staan we nu?

Najaar 2019 is door de aandeelhouders van de TOM besloten om de TOM najaar 2020/voorjaar 2021 op te heffen omdat het feitelijke werk voor de TOM erop zit. Dit nadat vanaf 2017 de markt flink is aangetrokken in de vorm van een toename van de verkopen van glastuinbouwareaal in AFC NP. Voor de laatste grote percelen zijn koop-optieovereenkomsten afgesloten met enkele glastuinbouwbedrijven. De gronden zijn april 2020 door de provincie tijdelijk overgenomen om zo de definitieve opheffing van de TOM mogelijk te maken. Via een statenmededeling van 14 april 2020 (*Aankoop gronden vanwege opheffing Tuinbouw Ontwikkelingsmaatschappij*) zijn Provinciale Staten over deze ontwikkelingen geïnformeerd. De doelstellingen van de TOM zijn grotendeels gerealiseerd, zoals nader is aangegeven in de bijlage bij deze statenmededeling. Het gaat hierbij om het saneren van verspreid liggende glastuinbouw in de provincie en de concentratie van glastuinbouw in de provincie, duurzaamheidsmaatregelen en een goede landschappelijke inpassing. De financiële

doelstelling (een positief rendement halen op de verstrekte leningen) is vanwege de economische crisis van 2008 e.v. niet gehaald.

Waar willen we naar toe?

Een zorgvuldige opheffing van de TOM eind 2020/voorjaar 2021.

Basisinfrastructuur en Mobiliteit

We werken aan een veilig, robuust, slim en duurzaam mobiliteitssysteem voor Brabant. Een mobiliteitssysteem voor inwoners, bedrijven en bezoekers dat iedereen in staat stelt mee te doen aan de samenleving en bovendien onze economie versterkt.

Dat het goed gaat met Brabant is ook te merken op onze wegen en fietspaden, in de bussen en treinen. De sterke economische positie van Noord-Brabant zorgt voor een toenemende druk op de provinciale infrastructuur en het openbaar vervoer.

Tegelijkertijd zorgen veranderingen in de Brabantse demografie ook voor verschuivingen in het OV-gebruik. En met ons drukke wegennet voeren we al jaren de lijst aan als provincie met de meeste verkeersdoden. Ook de gevolgen van de klimaatverandering worden steeds zichtbaarder. We zien het als onze verantwoordelijkheid om vanuit de basistaken van mobiliteit een bijdrage te leveren aan het realiseren van de klimaatdoelstellingen.

Vanuit de wettelijke verantwoordelijkheid wordt ingezet op een goede basisinfrastructuur voor de mobiliteit in Brabant. Ook Majeure projecten & Ontwikkelbrijf spelen hierin een rol als het gat om grondverwingen maar ook om concretere en meer integrale gebiedsopgaven zoals de N261/N269

Gebiedsopgave N261/N269

Wat betekent het voor Brabant?

- Door de N261/N269 als gebiedsopgave te benaderen wil de regio vraagstukken in samenhang vormgeven. Het investeren in het samenbrengen van alle ontwikkelingen in het gebied moet leiden tot slimme oplossingen en koppelkansen.
- Dit in relatie met de Leisure ambitie en de hierop gebaseerde Leisure kansenkaart en de logistieke agenda voor de regio en de aanwezige ecologische en landschappelijke belangen.
- De vraagstukken zijn o.a.: Planvorming Efteling 2030, uitbreidingsplannen Beekse Bergen, logistieke ontwikkelingen, Leisure ambitie, natuurpoorten, landschappelijke opgaven, energietransitie. En wat al deze opgaven betekenen voor de belasting van de N261/N269 en hoe daar slim mee om te gaan.

Facts & figures

Status **Looptijd tot**
 Vervolgfase 1 Maart 2020

Ramingen:

Uitgaven **Inkomsten**
 € 120,000

Risico **Dekking risico**

Bijdrage PNB
 € 45,000

Instrumenten

Partners

De stakeholders zijn: regio Hart van Brabant, PNB, Midpoint, House of leisure, omgevingspartners zoals Efteling, Libema, Pukkemuk, Staete Makelaars, Routebureau, GGD, ZLTO, Waterschappen, Brabantse Milieufederatie, Brabants Landschap, Breda University of Applied Science.

Waar staan we nu?

- Op de Ontwikkelingsdag Ruimte en Mobiliteit van 19 december 2018, is de verkenningstudie integrale gebiedsopgave N261/N269 geaccordeerd en afgesproken dat de regio samen met de provincie het vervolgtraject zal doorlopen. Het vervolgtraject is in gang gezet en wordt begin 2020 opgeleverd.
- De verkenningstudie geeft inzicht in en overzicht van de regionaal strategische projecten en ontwikkelingen, de opgaven in het plangebied en regionale ambities. De belangrijkste conclusie uit de verkenningfase is dat er veel gebeurt in het projectgebied maar niet duidelijk is hoe deze "bulk" aan projecten zich verhoudt met de in het gebied aanwezige waarden en kwaliteiten. Tevens is vastgesteld dat er een hoge duurzaamheids- en energieambitie is maar er te weinig concrete regionaal strategische projecten zijn om hier invulling aan te geven.
- De vervolgfase bestaat uit het opstellen van een waardenkaart en een omgevingskwaliteitskader voor het projectgebied om de draagkracht van het gebied goed in beeld te brengen. Het bureau Royal Haskoning DHV is ingehuurd om deze waardenkaart en het omgevingskwaliteitskader op te stellen.

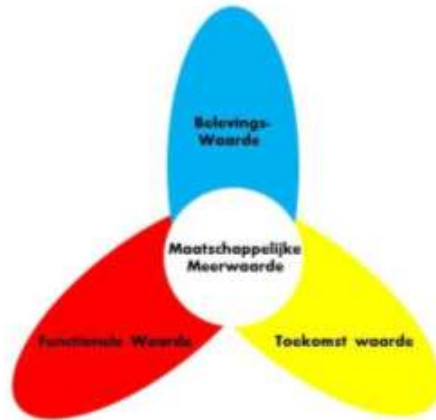
- De kaarten zullen ter accordering worden voorgelegd op de Hart van Brabantdag in maart 2020 met een advies over de status van de stukken en de het verdere vervolg van de gebiedsopgave.

Waar willen we naar toe?

- De doelstellingen van de gebiedsopgave N261/N269 zijn onder andere:
- Faciliteren van de Leisure
- Faciliteren van de (groei van) de mobiliteit rondom de N261/N269
- Faciliteren van de energie opgave
- Faciliteren van de groei van logistiek
- Versterken en ontwikkelen van het landschap, natuur en cultuurhistorie
- Afstemming met Gebiedsopgaven zoals Westelijke Langstraat, Loonse en Drunense Duinen en Schil, Landschapspark Pauwels en gebiedsopgave A58.
- Het eindbeeld van de gebiedsopgave is om vanuit regionale (gebieds)kaders m.b.t. mobiliteit, energie, klimaat, gebiedswaarden en beeldkwaliteit de regio (overheden maar met name bedrijfsleven en inwoners gelegenheid te bieden om regionale ambities te realiseren.

Maatschappelijke meerwaarde Gebiedsopgave N261/N269

Functionele waarde

- Draagt bij aan de Brabantse doelen
- Welvaartsbevorderend
- Risico beperkend
- Multiplier (in- en extern)

Toekomstwaarde

- Duurzaam / draagt bij aan verduurzaming
- Sociaal inclusief / draagt bij aan sociale cohesie
- Rolvast / -versterkend (in- en extern)

Belevingswaarde

- Vertelt het verhaal / de verhalen van Brabant
- Benut historische waarde
- Is iconisch of kan dat worden
- Heeft bereik onder Brabanders en (inter)nationaal

Toelichting op functionele waarde

Deze gebiedsopgave draagt bij aan diverse provinciale doelen. De groei van de Efteling en andere kleine leisure ondernemingen en een mogelijke derde grote speler op Leisuregebied dragen bij aan de ambitie van ons programma Vrijtijdseconomie, namelijk meer banen en meer bestedingen. Het faciliteren van de groei van de logistiek, de energieopgave en de mobiliteit draagt bij aan de provinciale ambitie "Brabant energieneutraal in 2050". Door de leefbaarheid van het gebied te versterken en natuurontwikkeling te stimuleren wordt bijgedragen aan het Natuurnetwerk Brabant en de PAS (westelijke Langstraat, Loonse en Drunense Duinen en landschap Pauwels). Deze gebiedsopgave heeft een grote multiplier en kan risico beperkend zijn indien multiple-helix partners worden betrokken.

Toelichting op toekomstwaarde

De gebiedsopgave draagt bij aan verduurzaming. Door in beeld te brengen welke sectorale ontwikkelingen welke effecten met zich meebrengen en deze integraal te benaderen worden koppelkansen, oplossingen en investeringen in beeld gebracht wat moet leiden tot slimme oplossingen en meer regionale slag- en daadkracht. Te denken valt aan alternatieve vervoerssystemen, innovatieve concepten, smart mobility, duurzame energie etc. Door de aanpak wordt de samenwerking op alle schaalniveaus gestimuleerd. Het project draagt bij aan sociale cohesie (leefbaarheid betrekken partners).

Toelichting op belevingswaarde

De N261/N269 is dé centrale noord-zuid verbinding in de regio. De N261 heeft een belangrijke functie in de regionale afwikkeling van het (auto)verkeer en in de ontsluiting van regionale bedrijventerreinen en andere werklocaties en Leisure bestemmingen als de Efteling en Beekse Bergen. Als Leisureboulevard bereikt het gebied heel Brabant en een groot gebied daarbuiten en vertelt daarmee een belangrijk verhaal van Brabant. Met de aanwezigheid van de Efteling en Beekse Bergen en mogelijk een nieuw groot Leisureproject, krijgt het mogelijk internationaal bereik.

Cultuur, Erfgoed en samenlevingskracht en Sport

We werken aan een bloeiende cultuur en de mogelijkheid om creatief te zijn, aan het in stand houden, de ontwikkeling en verbeelding van Brabants erfgoed, aan het creëren van een sterk blijfklimaat en het aanmoedigen van beweging met sport.

Met het programma Cultuur en Samenleving laten we de Brabantse maatschappij groeien en bloeien en versterken we het blijfklimaat. We maken de Brabantse samenleving sterker. Samen met mensen, organisaties en instellingen die zich richten op Cultuur, Erfgoed, Sport en Samenleving.

De geschiedenis van Brabant doorgeven aan toekomstige generaties. Dát is de ambitie. Daarbij richten we ons op de bescherming van collectie, de beleving van cultureel erfgoed, maar ook op duurzaam behoud door herbestemming of restauratie. Ons Brabants erfgoed blazen we samen met partners nieuw leven in door het een nieuwe bestemming te geven. In dat kader werkt Majeure projecten & Ontwikkelbedrijf samen met dit programma aan een groot aantal verkenningen en projecten onder de naam Erfgoedfabriek.

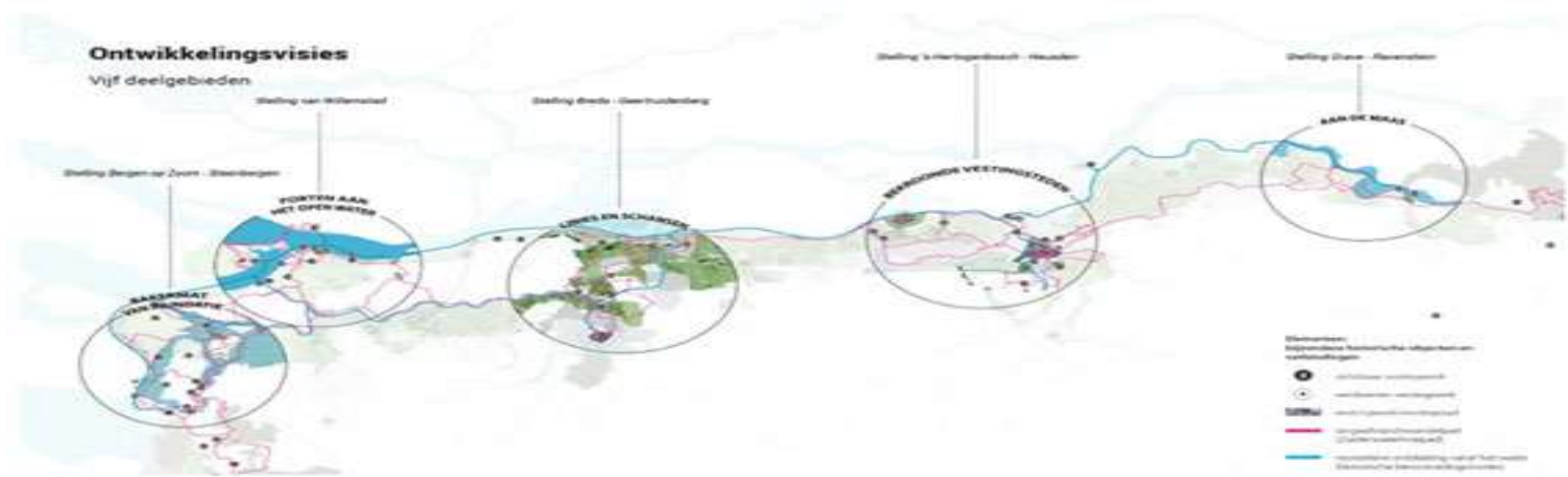
We bieden kansen om creatief te zijn. Dat doen we door makers, groepen, talenten en culturele initiatiefnemers te steunen. Ook hier werkt Majeure projecten & Ontwikkelbedrijf samen met het programma in projecten

Erfgoed Projecten

De geschiedenis van Brabant doorgeven aan toekomstige generaties. Dát is onze ambitie. Daarom blijven we ons richten op duurzaam behoud van cultuurhistorische landschappen, gebouwde en archeologische monumenten en historische stedelijke structuren. Dat doen we door herbestemming of restauratie en de bescherming van collecties. Heel belangrijk is de beleving van ons cultureel erfgoed, aan de hand van de vier 'verhalen van Brabant': Bevochten, Religieus, Innovatief en Bestuurlijk Brabant. Dit doen we samen met Brabanders, we zetten de verbeeldingskracht van erfgoed in, we stimuleren beweging, houden de basis op orde zorgen voor herontwikkeling van iconisch erfgoed dat we bovendien een nieuwe maatschappelijke functies geven.

Een van die activiteiten is het project van de Zuiderwaterlinie en ook de financiële participatie in het Monumentenfonds Brabant.

De Zuiderwaterlinie

Van Bergen op Zoom naar Grave

Wat betekent het voor Brabant?

De geschiedenis van Nederland en het water is een uniek cultuurhistorisch verhaal. Al eeuwenlang verdedigen we ons niet alleen tégen het water maar gebruiken we het water ook om ons te verdedigen. Dat zien we terug in een ingenieus stelsel van waterlinies dat dwars door ons land heen loopt. De Zuiderwaterlinie is daarvan de oudste, langste en meest benutte linie. De linie loopt in Brabant van Bergen op Zoom tot Grave en verbindt elf historische Brabantse vestingsteden met elkaar. Het is een samenhangend stelsel van waterstaatkundige werken, landschap en militaire werken. De linie is niet alleen belangrijk militair erfgoed maar ook een culturele grens: tussen noord en zuid, rooms-katholiek en protestant, zand en klei, de harde en de zachte 'g'. De Zuiderwaterlinie vertelt ruim 350 jaar Brabantse militaire historie, van het eind van de middeleeuwen tot en met de Koude Oorlog en de bijzondere positie die Brabant heeft gehad als buffer voor Holland. Het is daarmee een belangrijk icoon voor de verhaallijn 'Bevochten Brabant' uit het Kader Erfgoed 2016-2020.

Facts & figuren

Status

Project

Looptijd tot

2029

Uitgaven:

Maximaal € 4,5 mln PNB, waarvan € 2,25 mln vanuit O6.02 Erfgoed en € 2,25 t.l.v. alg. middelen.

Minimaal 50% cofinanciering overige partners

Instrumenten

Subsidie, waar mogelijk lening of garantstelling (n.t.b.)

Partners

Gemeenten Bergen op Zoom, Moerdijk, Vught, Sint-Michielsgestel, 's-Hertogenbosch en Grave

Waar staan we nu?

In november 2018 heeft PS besloten om MIPP Sleutelproject Zuiderwaterlinie over te laten gaan van verkenningsfase naar besluitvormings-/realisatiefase en daarmee in de begroting 2019 € 2,25 miljoen uit de algemene middelen ter beschikking te stellen. Het MIPP Sleutelproject beoogt initiatieven in de 5 stellingen van de Zuiderwaterlinie mogelijk te maken die in 2019 starten en niet kunnen wachten op het meerjarenprogramma 2020-2023.

Hierna hebben de partners in de Zuiderwaterlinie de projecten als een samenhangend investeringsvoorstel per Stelling aangeboden aan de Provincie. Het gaat om projecten die in de vijf stellingen het behoud, de zichtbaarheid en toegankelijkheid van het erfgoed in de Zuiderwaterlinie versterken voor bezoekers. Denk hierbij aan: het realiseren van bezoekerscentra, het aanleggen of verbeteren van fiets- en wandelroutes, herstel van gebouwd erfgoed, herstel van cultuurhistorische verbindingen en realiseren van opstappunten vaartochten. De projecten hebben daarmee betrekking op het versterken of ontsluiten van een specifieke locatie, wat naar verwachting veel spin-off zal genereren binnen de stelling en zorgen voor verbetering van de (toeristische) infrastructuur in de stelling en de gehele linie. De verbinding over land en over water is een terugkerend thema in de projecten.

In april 2019 heeft GS hierover besloten. Op de volgende pagina staat een overzicht van de investering van de provincie per Stelling.

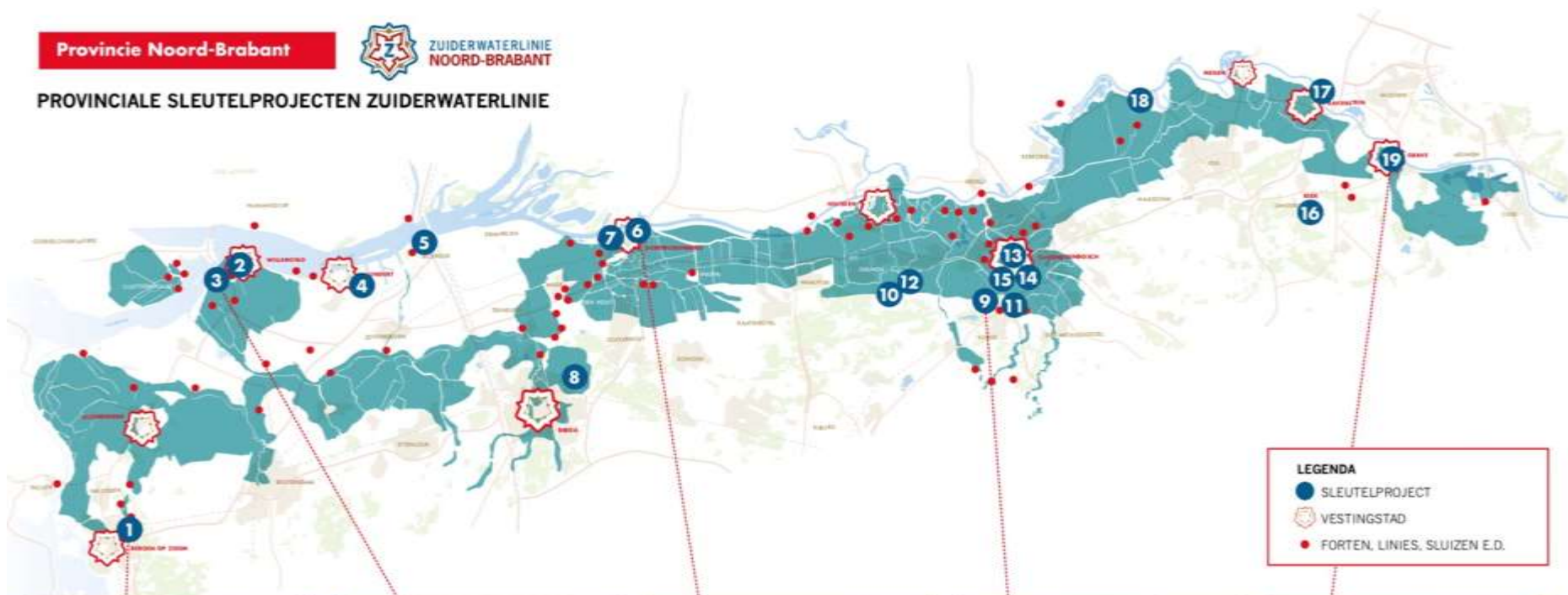
Waar willen we naar toe?

Met de 23 partners in 5 stellingen is in 2018 de visievorming en meerjarenprogrammering voor de Zuiderwaterlinie, als icoon die richtinggevend is voor (gebieds-) ontwikkeling, opgestart. Doel is de Zuiderwaterlinie beter zichtbaar maken en de belevingswaarde verhogen. Eind 2018 is hiertoe een samenwerkingsovereenkomst getekend tussen provincie, 15 gemeenten 3 waterschappen. De samenwerkingsovereenkomst heeft een looptijd tot 2029.

De visie en het meerjarenprogramma zijn voor de zomer van 2019 in concept opgeleverd. De visie verbindt het verhaal van de Zuiderwaterlinie ook aan andere doelen met betrekking tot klimaatadaptatie, natuur, ruimtelijke kwaliteit en mobiliteit. En we zien daarbij ook volop potentie in relatie tot de vrijetijdseconomie, o.a. voor meerdaags (herhaal)bezoek. De lange-termijn visie en meerjarenprogramma zijn echter nog niet vastgesteld. Zowel wat betreft inhoud als financiering dient dit najaar nog besluitvorming plaats te vinden door alle partners, ook de provincie.

PROVINCIALE SLEUTELPROJECTEN ZUIDERWATERLINIE

LEGENDA

- SLEUTELPROJECT
- VESTINGSTAD
- FORTEN, LINES, SLUIZEN E.D.

West Brabantse Waterlinie

- 1 Panorama Coehoorn: Bezoekersruimte 'Hof van Asselbergs' met zicht op de vestingswerken van Bergen op Zoom (€ 225.000)

Stelling van Willemstad

- 2 Maanthehuis als bezoekerscentrum voor de Stelling van Willemstad (€ 400.000)
- 3 Aanlegsteiger om Fort Sabina te verbinden met Fort Frederik (€ 14.250)
- 4 Inrichting verblijfsgebied De Stenen Poppen (€ 10.000)
- 5 Aantakking fiets- en wandelpad van Oostdijk naar Willemstad (€ 165.000)

Stelling Breda - Geertruidenberg

- 6 Historisch Knooppunt, deelprojecten 'Route Imperial' (verbinding tussen Fort Lunet en centra Geertruidenberg en Raamsdonkveer) en 'Timmersteekade' aan de Donge-oevers. (€ 145.000)
- 7 Zichtbaar maken van de kasteelmuur aan het Wilhelminaplein (€ 65.000)
- 8 Redoutes Lage Vugtolder (€ 60.000)

Stelling Heusden's-Hertogenbosch

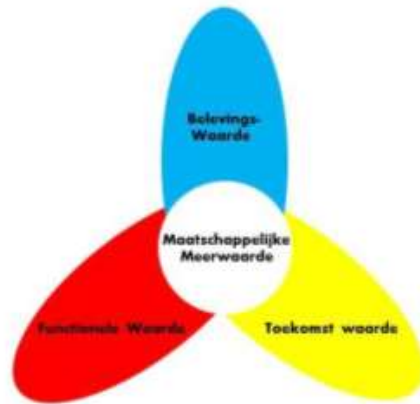
- 9 Fiets- en wandelbrug over het Drongelens Kanaal naar de Isabelkazerne (€ 146.000)
- 10 Mayse Overlaat om vaar arrangementen mogelijk te maken (€ 70.367)
- 11 Pontverbinding tussen Oud Herlaer en Kasteel Maurick (€ 66.083)
- 12 Linie uitkijkpunt met zicht op de Gement, de Eendenkooien en de Hollandse Dijk (€ 76.800)
- 13 Opstappunt Kruithuis (€ 42.500)
- 14 Opstappunt Bastion Anthonie-kwartier van Bredero (€ 42.500)
- 15 Herstel van de vestingswallen van Fort Isabella (€ 320.000)

Stelling Grave-Ravenstein

- 16 Recreatief fietspad door de Reekse bossen (€ 59.500)
- 17 Realisatie Bolwerkenroute langs de vesting Ravenstein (€ 222.500)
- 18 Pad 10 van het Lithse padenplan (€ 16.000)
- 19 Aandacht voor de cultuurhistorische waarden bij aanleg N324 Grave (€198.500)

Maatschappelijke meerwaarde Zuiderwaterlinie

Functionele waarde

- Draagt bij aan de Brabantse doelen
- Welvaart bevorderend
- Risico beperkend
- Multiplier (in- en extern)

Toekomstwaarde

- Duurzaam / draagt bij aan verduurzaming
- Sociaal inclusief / draagt bij aan sociale cohesie
- Financieel exploitabel
- Rolvast / -versterkend (in- en extern)

Belevingswaarde

- Vertelt het verhaal / de verhalen van Brabant
- Benut historische waarde
- Is iconisch of kan dat worden
- Heeft bereik onder Brabanders en (inter)nationaal

Toelichting op functionele waarde

De Zuiderwaterlinie vertrekt vanuit het erfgoedbeleid, maar verbindt het verhaal aan andere Brabantse doelen: inundatiegebieden i.r.t. klimaatadaptatie en waterveiligheid, het Brabants natuurnetwerk, ruimtelijke kwaliteit en landschapsontwerp, vrijetijdseconomie en mobiliteit. Erfgoed is een 'waardevermeerderaar' voor het omliggende (ruimtelijke- en vastgoed-) ontwikkelingen en het kan de toeristisch-recreatieve aantrekkingskracht van steden en regio's vergroten. Erfgoed is een belangrijke vestigingsplaatsfactor in de hedendaagse betekenis-economie, waarin steden en regio's met elkaar concurreren om bezoekers, bedrijven en bewoners.

Toelichting op toekomstwaarde

Met de Zuiderwaterlinie creëren we met partners een cultuurtoeristische bestemming van formaat. Daarmee delen partners in een gezamenlijk, toonaangevend cultuur-toeristisch aanbod en krachtige promotie voor de (inter)nationale markt. Met het vermarkten van de Zuiderwaterlinie wordt de toeristische potentie in de stellingen en op de verschillende locaties substantieel versterkt en wordt ook bijgedragen aan meerdaags verblijf en herhaalbezoek in Brabant. Met samenwerking binnen het Zuiderwaterlinienetwerk creëren we eveneens (cultuurhistorische) massa.

Toelichting op belevingswaarde

De Zuiderwaterlinie vertelt het verhaal van 'Bevochten Brabant': ruim 350 jaar Brabantse militaire historie (en militaire en waterstaatkundige ingenieurskunst), van het eind van de middeleeuwen tot en met de Koude Oorlog. Daarmee is het een icoon voor het verhaal 'Bevochten Brabant'. De potentie van de belevingswaarde van de Zuiderwaterlinie als totaal hangt in belangrijke mate samen met de wijze waarop de Zuiderwaterlinie binnen de stellingen verder vorm krijgt. De vestingsteden aan de Zuiderwaterlinie ontvangen nu gezamenlijk reeds 4 à 5 miljoen bezoekers per jaar: een enorm potentieel voor meerdaags (herhaling-s)bezoek en voor onderlinge verwijzing.

Monumentenfonds Brabant

Wat betekent het voor Brabant?

Provincie Noord-Brabant is sinds december 2017 direct aandeelhouder in NV Monumenten Fonds Brabant. De provincie is voor 72% aandeelhouder van de NV. De gemeenten Roosendaal, Tilburg, Meijerijstad en CZ-verzekeringen bezitten samen de overige 28 % van de aandelen.

NV Monumenten Fonds Brabant richt zich op aankoop, restauratie, herbestemming en exploitatie van monumenten in Brabant. Het gaat onder meer om kloosters, bedrijfsgebouwen, kerken en voormalige agrarische bedrijfsgebouwen. Het Monumenten Fonds levert daarmee een bijdrage aan het provinciale erfgoedbeleid. Daarnaast hebben GS op 11 juli 2017 besloten een aanvullende beleidsinhoudelijke rol neer te leggen bij NV Monumenten Fonds Brabant. NV Monumenten Fonds Brabant richt zich daarom naast het beheren van monumenten ook op de rol-beweging te stimuleren. Het belang van de rol beweging stimuleren is verankerd in het Beleidskader Erfgoed 2016-2020, de (verbeeldings)kracht van erfgoed. Deze rol is belangrijk om maatschappelijke initiatieven rondom erfgoed en monumenten samen met partners verder te brengen.

Facts & figuren

Status	Looptijd tot	Boekwaarde
In uitvoering	2036	€ 4.698.106

Ramingen:

Uitgaven	Inkomsten	Expl. Saldo
€ 1.070.622	€ 5.768.728	

Risico	Dekking Risico
---------------	-----------------------

Instrumenten

Geldlening

Partners

n.v.t.

Waar staan we nu?

In 2017 is de geldleningovereenkomst gesloten.

Waar willen we naar toe?

Beschikbaar stellen van een geldlening aan NV Monumenten Fonds Brabant inzake herfinanciering van het beheer en de exploitatie van onroerende zaken. Lening wordt gefinancierd uit het krediet Ontwikkelbedrijf. Rente inkomsten komen ten goede aan de Algemene Middelen. Met de lening van de provincie worden alle externe financieringen afgelost en door de besparingen op de rentekosten zullen de onderhoudsplannen van alle objecten voor 100% kunnen worden uitgevoerd (in plaats van 75% in de huidige situatie).

Erfgoedfabriek Verkenningen

Verkenningen waarbij de Erfgoedfabriek betrokken partijen helpt bij de planontwikkeling wanneer het gaat om het herontwikkeling en herbestemmen van erfgoedcomplexen. De Provincie faciliteert en creëert beweging in herontwikkelingsinitiatieven om te komen tot haalbare businesscases.

De volgende verkenningen lopen zoals Klooster St Josephberg in Megen, Klooster Franciscanessen in Vugt, landgoed Bieduinen en Kruithuis in s'-Hertogenbosch.

Daarnaast hebben een aantal verkenningen geleid tot een projectparticipatie van de Provincie. Deze zijn onder het kopje Erfgoedfabriek Projecten terug te vinden. Een voorbeeld hiervan is St Agatha en de Abdij van Berne

Ook zijn verkenningen afgerond waarbij ze niet meer opgenomen zijn in het overzicht. Dit betreft de verkenningen Landgoed Strijdhoeve, Doveninstituut Kentalis en klooster Onze Lieve Vrouwabdij te Oosterhout. Het herbestedingsproces is daarmee niet afgerond maar verloopt via de reguliere programma-taken van de provincie.

Tenslotte zijn is de betrokkenheid voor een aantal projecten afgerond zoals voor Oud Herlaer en het Bergoss terrein. Deze komen dan ook niet meer terug in de rapportage.

Klooster Sint Josephsberg

van de Clarissen in Megen

Betekenis voor Brabant?

Tussen 1720-1723 werd de basis van het klooster Sint-Josephsberg gelegd op de ruïnes van het kasteel van de graven van Megen. Dat was midden in de periode van refugie en katholieke enclaves. In 1897, tijdens de Rijk Roomse periode, is het klooster vernieuwd en uitgebreid.

Vanuit het verhaal van Religieus Brabant is het Clarissenklooster in Megen een 'must'. Het behoort tot één van de acht Refugiekloosters in Noordoost-Brabant en maakt bovendien deel uit van 'Assisi aan de Maas', één van de belangrijkste kloosterensembles in Noord-Brabant.

Facts & figures

Status	Looptijd tot	Boekwaarde
Verkenning	2020	

Ramingen:

Uitgaven	Inkomsten	Expl. Saldo
-----------------	------------------	--------------------

Risico	Dekking Risico
---------------	-----------------------

Instrumenten

Proceskennis en -middelen erfgoed
Ruimtelijk instrumentarium

Partners

Clarissen Megen, Konferentie Nederlandse Religieuzen, Gemeente Oss

Waar willen we naar toe?

Het clarissenklooster Sint-Josephsberg te Megen is het oudste nog bestaande Clarissenklooster in Nederland. De Clarissen willen graag in het klooster blijven.

Door de kleiner wordende kloostergemeenschap, lopen de kosten van onderhoud en gebruik op termijn te hoog op. Om te voorkomen dat ze het gebouw moeten opgeven, zijn de zusters op zoek naar een verdienmodel dat aansluit bij de contemplatieve aard van de orde.

Waar staan we nu?

In samenspraak met de gemeente werd een plan ontwikkeld met functies zoals wonen, zorg en onderwijs. Deze functies werden deels ondergebracht in nieuwe of te verbouwen ruimtes. Voor deze aanzienlijke investeringen was het noodzakelijk dat de Clarissen uit Nijmegen zich in Megen zouden vestigen. Maar dat laatste is niet doorgegaan. Op dit moment zijn de Clarissen op zoek naar een nieuw model voor de toekomst. De zusters hebben inmiddels een nieuwe visie opgesteld 'Een duurzaam Clarissenleven'. De provincie, de

Konferentie Nederlandse Religieuzen (KNR) en de gemeente Oss ondersteunen hen in dit proces. In november 2018 hebben de partijen gezamenlijk een IOK ondertekend, waarin is afgesproken om de nieuwe visie van de zusters te onderzoeken op haalbaarheid. Dit onderzoek moet een gedragen, duurzaam ontwikkelperspectief voor het klooster en haar gemeenschap opleveren. Omdat het toewerken naar de IOK langer duurde, is dit onderzoek nog niet afgerond. De grote rijksmonumentale waarde in combinatie met karakter van deze orde van slotzusters maken dat de zoektocht naar nieuwe functies complex is en daardoor extra tijd en kwaliteit vraagt. De inzet van de provincie richt zich in deze fase op de inbreng van kennis, netwerken en ervaring.

Klooster Franciscanessen

in Meierijstad - Veghel

Wat betekent het voor Brabant?

Het klooster van de Franciscanessen uit Veghel stamt uit de periode van het Rijke Roomse leven. Al meer dan 175 jaar bevindt zich op deze locatie een klooster. Het religieuze ensemble van Veghel als geheel is een 'must', vanwege de veelheid aan belangrijke religieuze bebouwing in het centrum. Onderdeel van dit Veghelse ensemble zijn ook de Lambertuskerk met het kerkhof en de pastorie (alle drie rijksmonumentaal).

MONUMENT

Facts & figures

Status	Looptijd tot	Boekwaarde
Verkenning	2020	

Ramingen:

Uitgaven	Inkomsten	Expl. Saldo
-----------------	------------------	--------------------

Risico	Dekking Risico
---------------	-----------------------

Instrumenten

Proceskennis en -middelen erfgoed
Ruimtelijk instrumentarium

Partners

Zenzo Maatschappelijk Vastgoed, zusters Franciscanessen, gemeente Meierijstad

Waar willen we naar toe?

Op dit moment leven er nog 54 zusters in het klooster, met een gemiddelde leeftijd van 86+. In 2017 zijn 12 zusters overleden. De gemeenschap wordt dus snel kleiner. Daarom zijn de zusters begin 2018 een overeenkomst aangegaan met Zeno Maatschappelijk Vastgoed. Zij willen gezamenlijk de herontwikkeling van het klooster in gang zetten.

De gemeente Meierijstad heeft een masterplan voor het centrum opgesteld, waarbinnen de ontwikkeling van het klooster past. Ontwikkelaar Zeno richt zich in het kloostercomplex op een combinatie van zorg en wonen, aangevuld met maatschappelijke voorzieningen.

Waar staan we nu?

Zusters, ontwikkelaar, gemeente, en provincie hebben op basis van een intentieovereenkomst een haalbaarheidsstudie uitgevoerd naar de herontwikkeling van het kloostercomplex. Deze verkenning leerde dat de partijen nog niet op één lijn zitten voor wat betreft het ontwikkelconcept en het programma. Partijen bezinnen zich nu op de vervolgstappen. De inzet van de provincie richt zich op de inbreng van kennis, netwerken en ervaring.

Landgoed Bieduinen

in Woensdrecht

Betekenis voor Brabant

Het Landgoed Bieduinenhof in Woensdrecht is een van de vele landgoederen op de Brabantse Wal uit het einde van de 19e eeuw. Het complex is een beschermd rijksmonument. Dankzij het landgoed, met zijn verschijningsvorm en ligging op de Brabantse Wal, kan het verhaal van de landgoederen verteld worden. Bovendien weerspiegelt het complex de Belgische aanwezigheid van welgestelde burgers in dit gebied.

>>

Facts & figuren

Status Verkenning	Looptijd tot 2020	Boekwaarde
-----------------------------	-----------------------------	-------------------

Ramingen:

Uitgaven	Inkomsten	Expl. Saldo
-----------------	------------------	--------------------

Risico

Dekking Risico

Instrumenten

Proceskennis en -middelen erfgoed
Ruimtelijk instrumentarium

Partners

Gemeente Waalre

Waar willen we naartoe?

De Stichting Titurel, de zorginstelling die de gebouwen exploiteert, wil graag uitbreiden met extra wooneenheden zodat het aantal cliënten kan groeien van 20 naar een 50-tal cliënten. Daarnaast heeft Villa Bieduinenhof een opknapbeurt nodig, waarbij onder meer de storende aanbouw uit de jaren zestig gesloopt moet worden. Bij de restauratie wordt rekening gehouden met de cultuurhistorische waarden, zoals het respecteren van de lanenstructuur van het landgoed en de zichtbaarheid van de duinen ('Bieduinen': bij de duinen). Bovendien is het de bedoeling om het landgoed open te stellen voor het publiek: in de villa komt ruimte voor kleine horeca in de vorm van een theeschenkerij waar omwonenden, wandelaars en fietsers van harte welkom zijn. Op deze manier creëren de cliënten maatschappelijke meerwaarde en verbreken ze het isolement in hun veilige werk woonomgeving.

Waar staan we nu?

De Stichting Titurel biedt langdurige zorg en dagbesteding aan mensen met autisme, psychische problematiek en/of verstandelijke beperking. In de loop van 2017 is onder begeleiding van de erfgoedfabriek veel werk gemaakt van een goed ruimtelijk concept, dat de bijzondere cultuurhistorische waarden goed uit de verf laat komen. Er is een ontwerp gemaakt voor een aangepast bestemmingsplan en er is onderzoek gedaan naar de natuurwaarden in verband met voorgenomen bouwactiviteiten in het Natuurnetwerk Brabant/Natura 2000-gebied, met als conclusie dat de natuur profiteren kan van de voorgenomen ingrepen. Definitieve besluitvorming erover vindt naar verwachting in de loop van 2019 plaats. Vanwege hogere prijzen voor bouw- en verbouwing in de huidige marktsituatie ten opzichte van enkele jaren geleden toen de eerste plannen ontwikkeld werden, is de Stichting op zoek naar goedkopere externe financiering.

Kruithuis

in 's-Hertogenbosch

Het Bossche Kruithuis is een 17e-eeuws kruithuis aan de Citadellaan in de binnenstad van 's-Hertogenbosch. Het is gebouwd in 1618-1620 onder leiding van krijgsvaaktechnisch ingenieur Jan van der Weeghen naar het voorbeeld van het eerste Kruithuis van Delft. Het is het laatste nog bestaande kruithuis uit de Tachtigjarige Oorlog.

Het zeshoekige gebouw kreeg buitenmuren van een meter dik, zonder ramen, opgetrokken uit baksteen in combinatie met natuursteen. Hierbinnen werd een binnenplaats gecreëerd met muren die minder dik waren. Het geheel werd omringd door een gracht.>>

Facts & figures

Status	Looptijd tot	Boekwaarde
Verkenning	2022	

Ramingen: € 4.4 mln

Uitgaven	Inkomsten	Expl. Saldo
€ 800.000		

Risico	Dekking Risico
---------------	-----------------------

Instrumenten

Proceskennis en -middelen erfgoed
 Ruimtelijk instrumentarium
 Subsidie erfgoedmiddelen € 800.000

Partners

Gemeente 's-Hertogenbosch, Hemkundekring 's-Hertogenbosch, Alliantie Zuidwaterlinie, stelling 's-Hertogenbosch, Provincie Noord-Brabant

In 1629, na het Beleg van 's-Hertogenbosch en de verovering van de stad door Frederik Hendrik, werd het gebouw door de Staatsen geconfisqueerd voor doeleinden van nationaal belang. Tussen 1946 en 1973 werden in het gebouw architecten opgeleid voor de wederopbouw aan de driejarige cursus Kerkelijke Architectuur, waaruit zich de Bossche School zou ontwikkelen. Van 1972 tot 1994 was het pand het onderkomen van het Stedelijk Museum 's-Hertogenbosch. In 1973-1975 werd een grondige restauratie uitgevoerd. Sinds 1989 is het een rijksmonument en thans biedt het Kruihuis onderdak aan STOK (Stedelijk Overleg Kunstenaars 's-Hertogenbosch) en zijn er elke zes weken exposities te bezichtigen.

Gezien de uniciteit en het belang van het Kruihuis voor de stelling van 's-Hertogenbosch Heusden en daarmee het belang voor het verhaal van

Waar gaan we naar toe?

Het zou mooi zijn als jong en oud kennis kunnen nemen van het Beleg 1629 van 's-Hertogenbosch. Wat de uitdaging op deze plek nog bijzonderder en daarmee uitdagender maakt, is dat het Kruihuis natuurlijk niet op zichzelf staat. Het is onderdeel van de stelling van 's-Hertogenbosch/Heusden, die op haar beurt weer onderdeel is van de Zuiderwaterlinie. De uitdaging die het Kruihuis heeft is hoe zij in combinatie met alle andere onderdelen van de stelling, het verhaal van de hele stelling van Den Bosch in 2029 (400 jaar na het beleg) kan vertellen.

De provincie heeft geparticipeerd bij het opstellen van het haalbaarheidsonderzoek voor het Kruihuis. .

Waar staan we nu?

In opdracht van de Alliantie Zuiderwaterlinie is de Visie Bezoekerscentra Zuiderwaterlinie opgesteld. Voor de Stelling 's-Hertogenbosch-Heusden zijn hiervoor de locaties Kruithuis in 's-Hertogenbosch en Fort Isabella in Vught benoemd en voorts het Gouverneurshuis in Heusden en Fort Hedikhuizen aldaar. Gemeente Sint-Michielsgestel acht de locatie van het voormalige kasteel Oud Herlaar als geschikt om het verhaal te vertellen over de krijgsgeschiedenis.

De Kringvrienden van de gemeente 's-Hertogenbosch heeft aangegeven het Kruithuis te willen huren vanuit het voornemen van de Kringvrienden om het Kruithuis als Vesting-annex Watermuseum in combinatie met een Vaararrangement te exploiteren waarbij onder meer de Isabellakazerne in de gemeente Vught wordt betrokken;

Uit het haalbaarheidsonderzoek is gebleken dat het Kruithuis voor €4,4 mln kan worden herontwikkeld. De provincie heeft vanuit de erfgoedfabriek € 800.000 euro aan subsidie toegekend bij besluit van GS in maart 2020. PS is hierover door een statenmededeling geïnformeerd op 8 april 2020.

De gemeente 's-Hertogenbosch neemt de resterende € 3,6 mln voor haar rekening. De Kring Vrienden accepteren de eerste jaren een negatief exploitatie saldo en dragen € 500.000 euro bij aan de inrichting van het bezoekerscentrum dat tevens een Unesco status als watermuseum mag ontvangen. De Kring Vrienden betalen een kostendekkende huur voor het Kruithuis aan de gemeente 's-Hertogenbosch die eigenaar is.

Op 7 april 2020 heeft de Raad van 's-Hertogenbosch ingestemd met deze ontwikkeling zodat naar verwachting het Kruithuis medio 2022 de nieuwe functie heeft als Bezoekerscentrum t.b.v. de stelling 1629, de Zuiderwaterlinie als geheel en tevens als watermuseum dienst doet. GS besloten als project en zal worden gerapporteerd bij de volgende uitgave van het Meerjarenperspectief.

Erfgoedfabriek Projecten

Projecten als het gaat om het daadwerkelijk mogelijk maken van de herontwikkeling. Het gaat om de participatie van de provincie in concrete herontwikkelingsprojecten, de verantwoording op de ingezette investeringen in relatie tot de beleidsopgave van erfgoed, de gekozen methodiek en de relatie met de ingezette middelen van het Ontwikkelbedrijf.

Voor een aantal projecten geldt dat ze zijn afgerond waarbij de Provincie niet meer participeert via het Ontwikkelbedrijf. Ze worden dan ook niet meer opgenomen in dit overzicht.

Dongecentrale in Geertruidenberg

Wat betekent het voor Brabant?

De Dongecentrale uit 1919 was de eerste elektriciteitscentrale van de Provinciale Noord-Brabant. De centrale heeft een belangrijke rol gespeeld in het toegankelijk maken van elektriciteit en hiermee in de industrialisering van Brabant. Nadat er een ontploffing plaatsvond in de centrale in 2010, besloot de voormalige eigenaar Essent (RWE) om de centrale te sluiten. Nadat BOEi in 2012 de centrale heeft aangekocht, heeft de Provincie besloten voor de helft mede-eigenaar te worden. Het doel is om gezamenlijk een herbestemming te vinden, zodat de gebouwen behouden blijven en het cultureel verhaal niet verloren gaat. Het assemble van gebouwen betreft de Centrale, het Filterhuis (waar het koelwater werd gefilterd), een kantoorgebouw en een zevental dienstwoningen. >>

Facts & figures

Status	Looptijd tot	Boekwaarde
Project	2020	€ 322

Ramingen:

Uitgaven	Inkomsten	Expl. Saldo
€ 869.678	€ 870.000	

Risico	Dekking Risico
€ 178.000	Risicoreserve Ontwikkelbedrijf

Instrumenten

Eigendom: 50%
Subsidie: Erfgoed € 1.200.000
Huurovereenkomsten

Partners

Stichting Boei , Gemeente Geertruidenberg,
Diverse huurders

Waar willen we naar toe?

Voor het gebruik en exploitatie van de centrale, wordt gericht op een tijdelijk programma (maximaal 10 jaar) en op een lange termijn programma. Het tijdelijk programma is gericht op 'evenementen en horeca', waarmee een bijdrage geleverd kan worden in de kosten van beheer, onderhoud, planontwikkeling en reuring. Alleen de parkeeroplossing voor evenementen betreft nog een oplossing. Het lange termijn programma is gericht op de 'voormalige functie van de centrale' energieopwekking, maar dan op duurzame wijze. Het filterhuis, met uitzicht op de weilanden en gelegen aan de rivier de Donge, is geschikt voor een bierbrouwerij en ontvangstlocatie. Het kantoorgebouw is geschikt om de voormalige functie 'kantoor' te handhaven. Voor de voormalige dienstwoningen wordt een programma uitgewerkt door GRUTS studenten. >>

Waar staan we nu?

Centrale: De restauratie van de noordgevel en dak heeft in 2017 plaatsgevonden.

Centrale korte termijn: Met B&W van Geertruidenberg is overeengekomen dat de centrale tijdelijk voor 10 jaar bestemd mag worden voor evenementen en horeca (korte termijn programma). De vergunning kan in 2019 verleend worden, indien de parkeervoorzieningen met de nieuwe burens (voormalige werkplaatsen Dongecentrale) zijn vastgelegd. Na het geschikt maken van de centrale, is deze in 2020 gereed voor evenementen en beurzen.

Centrale lange termijn: Het voormalige plan om natte biomassa (zoals mest) om te zetten in methaangas, waterstof en warmte is losgelaten voor de Dongecentrale, gezien de beperkte gebouwruimte. Er wordt een nieuw plan omtrent energie opwekken opgesteld in 2019.

Filterhuis: Het gehele filterhuis is casco gerestaureerd in 2016. Met een brouwerij en evenementenbureau als toekomstige huurder is een definitief ontwerp vastgesteld, is de bouwaanvraag en aanbesteding in mei 2019 ingediend.

Kantoor: Het kantoorgebouw is casco in goede staat. Bij provincie en BOEi is een extra investering toegezegd voor het intern 'upgraden' van het kantoorgebouw tbv verhuur als kantoor. In februari 2019 is gestart met de interne verbouwing en is in oktober 2019 verhuurklaar.

Dienstwoningen: Vanaf september 2017 is door GRUTS studenten een concept plan uitgewerkt, welke aansluit bij de lange termijn functie 'duurzame energie opwekken'. In 2019

wordt vooral de bestemmingsplan mogelijkheden en de financiële haalbaarheid verkend.

Algemeen: De samenwerking met mede-eigenaar BOEi voor de gehele herontwikkelopgave liep begin 2018 af. Beide partijen hebben besloten om de samenwerking te verlengen met 10 jaar (tot 2028) en door te investeren in de centrale, filterhuis en kantoorgebouw. De verwachting is dat het filterhuis, kantoorgebouw en de centrale (korte termijn programma) begin 2020 geschikt zijn voor de nieuwe functies. Dat is 100 jaar na de opening van de Dongecentrale, waarbij de centrale een nieuwe fase in gaat: de Dongecentrale 2.0!

Abdy van Berne

in Bernheze

Betekenis voor Brabant

De Abdy van Berne bestaat uit abdijgebouwen naast en tegen het voormalig slot of speelhuis van de abt van Berne. Vermoedelijk was dit oorspronkelijk een jachtslot van de hertog van Brabant. De abdy is een van de weinige nog resterende kloostergebouwen waar duidelijk herkenbare onderdelen nog zichtbaar zijn die grotendeels uit de Middeleeuwen dateren. Het slot dateert uit 1546. De abdy is ook het thuis van één van de twee nog resterende kloostergemeenschappen in Brabant, die nog wonen op de plek waar zij in de Middeleeuwen een relatie mee hadden. De abdy ligt namelijk op de locatie van voormalige hoeve Bernhese, die in 1196 aan de Abdy van Berne werd geschonken. >>

Facts & figures

Status	Looptijd tot	Boekwaarde
Project		

Ramingen:

Uitgaven	Inkomsten	Expl. Saldo
-----------------	------------------	--------------------

Risico	Dekking Risico
---------------	-----------------------

Instrumenten

Subsidie: erfgoed € 1.800.000

Partners

Gemeente Bernheze, Abdy van Berne

Daar woonden sinds de 13e eeuw Norbertijnen die pastoors waren van de omliggende parochies Berlicum en Heeswijk. In 1543 werd er de uithof Abdij van Berne gesticht en in 1857 werd de Abdij er opnieuw gevestigd. De abdij is een 'must' voor het religieuze verhaal van Brabant.

Waar willen we naartoe?

De Norbertijnen willen zolang het kan blijven wonen in de abdij, die daarmee haar religieuze functie behoudt. De abdij huisvest ook een uitgeverij, een religieuze boekwinkel, een proeflokaal voor abdijsbier en geeft plek aan lokale activiteiten en verenigingen zoals de harmonie. De Norbertijnen zijn op zoek naar een duurzaam exploitatiemodel voor de abdij en hebben hiervoor een ontwikkelperspectief opgesteld. Hierbij is en blijft de levensfilosofie van de Norbertijnen de basis: de Vita Mixta. De abdij zal zich volgens het perspectief ontwikkelen op vijf pijlers: 1. Contemplatie, de gemeenschap van de Norbertijnen. 2. Sociaal ondernemen: leren, werken en ontmoeten. 3. Ontspanning, recreatie en toerisme (abdijswinkel en proeflokaal). 4. creativiteit en ambachtelijkheid. 5. Wonen.

Waar staan we nu?

De Norbertijnen van de abdij hebben de provincie eind 2015 gevraagd mee te denken over de toekomst van de abdij. Norbertijnen en provincie hebben in februari 2016 besloten samen een verkenning naar een duurzaam concept voor de Abdij uit te voeren. De Norbertijnen zelf hebben in 2017 een 'dromendocument' opgesteld met daarin hun visie over de toekomst van de abdij. Er is begin 2018 een gezamenlijk plan van aanpak opgesteld, dit heeft halverwege 2019 geleid tot een ontwikkelperspectief met bijbehorende businesscase. De inzet van de provincie richtte zich in de verkenningfase op de inbreng van kennis, netwerken en ervaring. In september 2019 is het principebelsuit genomen te investeren in de ontwikkeling van de abdij. *NB op moment van schrijven kan ik de hoogte van de voorgenomen investering nog niet vermelden*

Fort Isabella

in Vught

Wat betekent het voor Brabant?

Het Fort Isabella was onderdeel van de Zuiderfrontier, een Nederlandse militaire verdedigingslinie uit de 16e en 17e eeuw. Enkele gedeelten zijn tot 1952 in gebruik geweest. De linie was de langste aaneenschakeling van forten, vestingsteden en inundatiegebieden die Nederland ooit heeft gekend. Ze diende als bescherming van de Noordelijke Nederlanden tegen Spaanse en later Franse aanvallen. Grote delen van de linie waren gebaseerd op inundatie, oftewel onderwaterzetting. Vandaar dat de Zuiderfrontier ook wel de Zuiderwaterlinie wordt genoemd. Op de locatie is de historische militaire geschiedenis nog goed af te lezen, de contouren van het fort zijn nog aanwezig en de kazerne die later is gebouwd is bijna geheel nog intact. >>

Facts & figuren

Status	Looptijd tot	Boekwaarde
Project		

Ramingen:

Uitgaven	Inkomsten	Expl. Saldo

Risico

Dekking Risico

Instrumenten

Subsidie erfgoed :€ 320.000 (Gemeente Vught)

Partners

Gemeente Vught, Waterschap, Brabants landschap Natuurmonumenten, Rijksdienst voor cultuurhistorie, Gemeente Den Bosch, Stichting Fort Isabella Lokale natuurverenigingen, Marktpartijen

Het gehele complex bevat een vijftal rijksmonumenten: het Poortgebouw van het oorspronkelijk fort zoals in 1701 aangepast op aanwijzing van Menno van Coehoorn, de oorspronkelijke poortingang en het hoofdwachgebouw van de kazerne uit 1917, de muziekkiosk uit 1932 aangeboden door de officieren en onder-officieren van het Regiment Wielrijders, en de noordwestelijke enveloppe (vestingwallen) van het voormalig fort Isabella. Deze locatie draagt dan ook op een zeer waardevolle manier bij aan het verhaallijn "bevochten Brabant".

verscheidenheid aan bedrijven te krijgen waarbinnen gerecreëerd kan worden en waarbij mensen kunnen wonen die een verschillende behoefte aan zorg nodig hebben.

Isabella
groep

Waar gaan we naar toe?

De Isabella groep is eigenaar geworden van het Fort. Dat wil zeggen de grond en de gebouwen binnen de hekwerken van de voormalige kazerne. De omliggende enveloppe structuur is in eigendom van de gemeente Vught. De Isabella groep is initiatiefnemer en betreft bij haar initiatief tal van partijen. Dit heeft geleid tot een gemeenschappelijke droom. De droom heet Citabella en staat voor een prettige woon & leef community. Hoe kunnen mensen ouder worden in een vitale omgeving? De uitdaging is om op Fort Isabella een levendige

Waar staan we nu?

Door de initiatiefnemers is een bestemmingsplan procedure gestart. Het bestemmingsplan is zonder zienswijze vastgesteld. De provincie heeft ondersteund in de herbegrenzing van het NNB gebied en met procesgeld ondersteuning geboden in uitwerkingen op het gebied van duurzame energie en recreatie. De businesscase is door de initiatiefnemers opgesteld. De herontwikkeling zal geheel door de initiatiefnemers gedaan worden. Er is ondersteuning gevraagd voor, het inrichten van de omliggende gronden, het aanleggen van een brug richting Den Bosch en het proces om in 2029 vierhonderd jaar bevrijding van Den Bosch te vieren. De erfgoedfabriek en de zuiderwaterlinie zijn actief betrokken om een rol te spelen in die ondersteuning.

Klooster Sint Agatha

in Cuijk

Betekenis voor Brabant

Het Kruisherenklooster in Sint Agatha bij Cuijk is het oudst bewoonde klooster van Nederland en dateert nog uit de Middeleeuwen. Het is gesticht in 1371 en het complex bevat talrijke herinneringen aan bijna 650 jaar kloosterleven. Het klooster herbergt een zeldzame collectie handschriften. De kloosterbibliotheek van de Kruisheren is de op één na belangrijkste kloosterbibliotheek van Nederland (na de Librije in Zutphen). Cultuurhistorisch is het klooster dan ook van groot belang, ook omdat een deel van het klooster al is herbestemd tot Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven. Ruim honderd Nederlandse ordes en congregaties hebben hier hun archieven ondergebracht

Facts & figures

Status Project	Looptijd tot 2019	Boekwaarde
--------------------------	-----------------------------	-------------------

Ramingen:

Uitgaven	Inkomsten	Expl. Saldo
-----------------	------------------	--------------------

Risico	Dekking Risico
---------------	-----------------------

Instrumenten

Subsidie erfgoed: € 535.000

Partners

Stichting St Agatha, Gemeente Cuijk

Waar willen we naartoe?

Het klooster wordt nog bewoond door een bescheiden aantal Kruisheren. Er was enige tijd sprake van dat het Generalaat van de Kruisherenorde (met kloosterlingen in West-Europa, Azië, Afrika en Noord- en Zuid-Amerika) zou verhuizen van Rome naar Sint Agatha als oudste Kruisherenklooster ter wereld. Onlangs is daar echter van afgezien. Er is een visie ontwikkeld om het klooster te bestemmen voor wonen, kleinschalig werken en bezinnen in een sfeer van stilte en met respect voor de traditionele kloosterwaarden, met openheid voor verschillende levensbeschouwingen. Kloosterlingen moeten kunnen blijven wonen zolang ze willen en externe belangstellenden kunnen de gebouwen geleidelijk aan meer gaan bewonen. Het Erfgoedcentrum blijft ook gebruik maken van het complex.

Waar staan we nu?

Er is enige jaren terug door de Stichting Sint Aegten (eigenaar van het gebouwencomplex en de landerijen en imposante kloostertuin), provincie en gemeente de hierboven kort weergegeven visie ontwikkeld. Er is begin 2016 een moratorium op de samenwerking gezet, in afwachting van het besluit van de Kruisherenorde tot mogelijke verhuizing van het Generalaat. Als uitkomst van dat proces is najaar 2018 een verzoek bij de provincie ingediend tot subsidiëring van een deel van de restauratie en herontwikkeling, gericht op bewoning van twee vleugels van het gebouw. Samen met de gemeente wordt dit proces nu verder opgepakt.

Drie-eenheid Velp

in Velp - Grave

Betekenis voor Brabant?

Het Emmausklooster (orde van de Kapucijnen), het klooster van de Redemptoristinnen en het Vincentiuskerkje vormen samen een bijzonder ensemble in Velp (gemeente Grave). De drie objecten liggen aan de rand van Velp, vlak achter een dijk van de Maas. Samen vormen ze een `must` als het gaat om het religieuze verhaal van Brabant. De drie complexen samen vertellen bijna 10 eeuwen religieuze geschiedenis van Brabant. Van de middeleeuwen, naar de refugieperiode tot de periode van het Rijke Roomse Leven. Dit maakt de drie-eenheid als geheel een unieke plek in Brabant om het verhaal te vertellen. >>

Facts & figures

Status

Project

Looptijd tot

Boekwaarde

Ramingen:

Uitgaven

Inkomsten

Expl. Saldo

Risico

Dekking Risico

Instrumenten

Subsidie erfgoed :€ 1.500.000

Partners

De gemeente Grave, Bouwbedrijf Roelofs & Haase, Orde van de Kapucijnen

Waar willen we naar toe?

De Kapucijnen wonen niet meer in het klooster en inmiddels is bouwbedrijf/ontwikkelaar Roelofs & Haase eigenaar van beide kloosters. Het Vincentiuskerkje is eigendom van de gemeente Grave en fungeert als kunstkerkje met exposities en uitvoeringen. De Kapucijnen, gemeente Grave en Roelofs & Haase hebben samen met de provincie een ontwikkelperspectief 'Stapvoets Verblijven' geformuleerd.

De ideeën voor nieuwe functies zijn bepaald en onderzocht op haalbaarheid: wonen met zorg (Redemptoristinnenklooster), zorg met wonen (Emmausklooster) en ontmoeting tussen functies en doelgroepen (Vincentiuskerkje), aangevuld met recreatie & toerisme (bijvoorbeeld tiny-hotels). De samenhang van de drie-eenheid wordt gezocht in synergie in functies, in samenwerking en in fysieke vorm (openbare ruimte). Het ontwikkelplan vormt de basis voor het investerings- en participatiebesluit van de provincie.

Waar staan we nu?

De verkenning is gereed, GS hebben in oktober 2017 een principebesluit genomen om te investeren in de kloosters en hun tuinen. Januari 2019 is een subsidiebesluit genomen en de samenwerkingsovereenkomst met gemeente en Roelofs&Haase vastgesteld. Naar huidige verwachting zal het project ongeveer in 2027 afgerond zijn.

Brouwhuis

in Breda

Betekenis voor Brabant?

De industriële bierbrouwerij 'De Drie Hoefijzers' is één van de meest kenmerkende panden in Breda met een rijke historie. Het ensemble van kantoor, fabriek en schoorsteen is een uniek voorbeeld van een industriële ontwikkeling in de spoorzones die kenmerkend was voor de opkomende industrie van Brabant.

Daarnaast is het complex van belang als onderdeel uit van de gebiedsontwikkeling van de Spoorzone Breda onder de noemer "Via Breda". Brouwhuis draagt als dynamisch milieu voor wonen, werken en horeca bij aan het doel van de spoorzone Breda om de stad en regio op de (inter)nationale kaart te zetten. >>

Facts & figures

Status	Looptijd tot	Boekwaarde
Project in uitvoering	2037	€ 1.227.291

Ramingen:

Uitgaven	Inkomsten	Expl. Saldo
€ 295.471	€ 1.522.762	€ 0

Risico	Dekking Risico
€ 78.042	Risicoreserve Ontwikkelbedrijf

Instrumenten

Geldlening

Partners

TTRR (eigenaar), NRF, Gemeente Breda

Waar willen we naar toe?

Na de eerste fase waarin de linker- en rechtervleugel zijn herontwikkeld, is initiatiefnemer en eigenaar TTRR aan de slag gegaan met het grootste en oudste middenstuk. De insteek is multifunctioneel met kantoorruimten, horeca en appartementen. Het gebouw met zijn uitstaling en stedelijke (horeca)voorzieningen blijkt zeer aantrekkelijk voor het creatieve / innovatieve MKB als architecten, internetbedrijven en ontwerpers en stedelijke huurders. Het brouwhuis geeft hiermee de herontwikkeling van de zuidelijke stationzone van Breda een volgende impuls. Door de commerciële en maatschappelijke functies is het gebouw dan (deels) toegankelijk voor het publiek en zo van dichtbij te bewonderen.

Waar staan we nu?

Na gezamenlijke afstemming en samenwerking hebben het NRF, gemeente Breda en provincie besloten samen € 4,11 mln. uit te lenen onder gelijke voorwaarden. Op 27 oktober 2016 hebben GS ingestemd met de investering van € 1,37 mln. uit de middelen van uit het Ontwikkelbedrijf. Alle overeenkomsten zijn getekend, waarop de hypotheekakte kon worden gepasseerd. Eind 2017 is de gerestaureerde en vernieuwde verbouw opgeleverd, het gebouw is nu volop in gebruik.

CHV-terrein

in Meierijstad - Veghel

Betekenis voor Brabant?

Het CHV-complex vertegenwoordigt het verhaal van de ontwikkeling van het Brabantse boerenbedrijf. De Coöperatieve Handelsvereniging (CHV) was de commerciële tak van de Noord-Brabantse Christelijke Boerenbond (NCB). Door de vestiging van de CHV groeide Veghel uit tot het grootste centrum van de food- en voedingsindustrie van Brabant en zelfs Nederland.

Facts & figures

Status	Looptijd tot	Boekwaarde
Project in uitvoering	2024	€ 4.750.086

Ramingen:

Uitgaven	Inkomsten	Expl. Saldo
€ 845.625	€ 5.595.711	

Risico	Dekking Risico
€ 1.000.000	Erfgoed

Instrumenten

Geldlening: € 2.600.000
 Eigendom: ca 11%
 Subsidie erfgoed : € 2.100.000
 Reservering investering: € 500.000

Partners

Noordkade Ontwikkeling BV, Gemeente Meierijstad

Waar willen we naar toe?

De provincie investeert in de CHV vanwege het belang van dit verhaal, maar ook vanwege de bijzondere kwaliteit van de gebouwen en locatie.

Bovendien draagt de herbestemming tot regionaal Leisure, cultuur en Foodcentrum er aan bij om Brabant een van de meest aantrekkelijke en innovatieve regio's van Europa te maken. De plannen sluiten aan op de ambitie van de gemeente Meierijstad om de kern Veghel met een tweede centrum aantrekkelijker te maken. Noordkade Ontwikkeling BV (zusterbedrijf van Bouwbedrijf Van de Ven) is de herontwikkeling in 2008 gestart. De gemeente heeft de herontwikkeling ruimtelijk mogelijk gemaakt en heeft haar culturele instellingen in het complex geplaatst. De provincie is later bij deze (her)ontwikkeling aangesloten. Provincie en Noordkade Ontwikkeling zijn eind 2014 een samenwerking overeengekomen tot december 2019, met een mogelijke verlenging van twee jaar

De provincie heeft voor €2,6 mln. een beperkt deel van de CHV-gebouwen aangekocht. Deze gebouwen hebben de hoogste cultuurhistorische waarde en vormen de entree tot het cultuur- en het foodcluster. Met een subsidie van €1,1 mln. is geïnvesteerd in de toegankelijkheid en aantrekkelijkheid van het complex. Verder is een marktconforme lening verstrekt van € 3 mln. voor investeringen die het food- en cultuurcluster economisch sterker maken.

Noordkade Ontwikkeling trekt de herontwikkeling en exploitatie. De provincie helpt het cluster als dit bijdraagt aan haar beleidsdoelen.

Waar staan we nu?

Medio 2017 is CHV Noordkade uitgegroeid tot een bruisend tweede centrum van Veghel en regionale hotspot. De monumentale Wiebenga-silo is gerestaureerd en heeft een nieuwe functie als galerij en restaurant. Het cultuurcluster met cultuureducatie, podia, jongerencentrum, toneel- en muziekgroepen, techniekclub voor de jeugd blijft zich ontwikkelen.>>

De Leisure-functie is zeer succesvol met café, bioscoop, restaurants en escaperooms. In 2017 is één van de silo's omgebouwd tot spannende attractie. In de "Proeffabriek" experimenteren Jumbo Foodmarkt en kleinere winkels met een vernieuwend aanbod van producten, beleven, leren en proeven.

meer grote investeringen voor zich (silo-opbouw, herbestemming NPF-toren, kade/route naar het centrum of een hotelfunctie). Het nu nog ongebruikte leningdeel van € 0,5 mln. kan hiervoor worden inzet.

NOORDKADE
ONTWIKKELING

Met dit aanbod raakt Noordkade ook steeds meer als evenementenlocatie in trek. Gemiddeld ontvangt Noordkade 80.000 bezoekers per week. Al deze bezoekers komen in aanraking met het verhaal van CHV en innovatief Brabant. De rondleidingen van museum Siemei én de Expo van de Erfgoedfabriek gaan daar specifiek op in.

In 2018 is de nieuwe theaterzaal van 450 zitplaatsen gerealiseerd en zijn alle theaterfuncties van Veghel naar Noordkade zijn verplaatst. Behalve voor het culturele programma, wordt de zaal ingezet voor commerciële evenementen.

Op de middellange termijn ziet Noordkade Ontwikkeling nog

Fort Sabina

in Moerdijk

Betekenis voor Brabant

Fort Sabina Henrica is een voormalig fort bij Willemstad met een kazerne, remises, kruitmagazijnen en geschutemplacements en maakt onderdeel uit van de Zuiderwaterlinie. Tot in de jaren '50 en '60 van de 20e eeuw werd het fort gebruikt als munitieopslagplaats. In 1977 werd het verkocht aan de gemeente Fijnaart en Heijningen, die het in 1981 verkocht aan Staatsbosbeheer. Het terrein sluit aan bij het natuurgebied Sint Antoniegorzen. >>

Facts & figures

Status

Project in uitvoering

Looptijd tot

Boekwaarde

Ramingen:

Uitgaven

Inkomsten

Expl. Saldo

Risico

Dekking Risico

Instrumenten

Subsidie erfgoed fase 1: € 1.300.000

Subsidie erfgoed fase 2: € 200.000

Partners

Gemeente Moerdijk, Stichting Fort Sabina, Staatsbosbeheer

Waar willen we naar toe?

In 2016 is het Ontwikkelplan Fort Sabina opgesteld door Stichting Fort Sabina, gemeente en provincie. De ontwikkelingsmogelijkheden zijn beperkt door de ligging van het fort in het Natuur Netwerk Brabant. Het ontwikkelplan zet in op een betere bereikbaarheid van het fort en een sober herstel van het fort tot casco met basisvoorzieningen voor o.a. goede horeca, kleinschalige werkruimten en tentoonstellingsruimten. Aan het fort wordt een nieuwe laag toegevoegd om de cultuurhistorische essenties te versterken en het fort te positioneren binnen de Stelling van Willemstad/ Zuiderwaterlinie.

De huidige exploitant richt zich op culturele evenementen en (groeps)activiteiten voor o.a. families en bedrijven. Door verbetering van de gebruiksmogelijkheden van het fort kunnen de activiteiten op het fort worden uitgebreid.

Waar staan we nu?

In het najaar van 2016 heeft GS zich positief uitgesproken over het ontwikkelplan en €1,5 mln. gereserveerd voor een niet revolverende investering voor de basisonderdelen uit het ontwikkelplan. Op basis van deze investeringsbeslissing zijn gemeente, stichting Fort Sabina.nl en provincie gestart met de uitwerking van het ontwikkelplan. De eerste onderdelen uit het ontwikkelplan worden uitgevoerd. Focus ligt bij het verbeteren van de toegankelijkheid van het fort door aanleg van parkeerterrein buiten het fort en de herinrichting van het entreegebied. De uitvoering hiervan start in najaar 2018. In het voorjaar van 2018 is de keuken in de kazerne vernieuwd. Het fort wordt, mede dankzij de horeca, steeds door meer mensen bezocht.

Om de rollen en betrokkenheid van partijen te bestendigen is in najaar 2018 de samenwerkingsovereenkomst ondertekend.

Klooster Mariadal in Roosendaal

Betekenis voor Brabant?

Mariadal was een opleidingsinstituut voor Brabantse zusteronderwijzeressen. In die functie is het klooster van grote maatschappelijke betekenis geweest. De zusters van Franciscanessen verlieten Mariadal eind 2011. Behalve het klooster omvat het complex ook een kapel en een tuin. Het terrein meet in totaal 4,3 hectare. In oktober 2013 is het klooster overgedragen aan de Provincie. Het kloostergebouw en de bijbehorende tuin zijn rijksmonument. Voor het religieuze verhaal van Brabant wordt dit complex nu aangeduid als een `need`. >>

Facts & figures

Status	Looptijd tot	Boekwaarde
Project afgerond	2019 verkocht	€ 0

Ramingen:

Uitgaven	Inkomsten	Expl. Saldo
€	€	€

Risico	Dekking Risico
€	

Instrumenten

Eigendom (100%), huurovereenkomsten

Partners

Gemeente Roosendaal

Waar willen we naar toe?

Samen met de gemeente Roosendaal is de Provincie op zoek naar een 'zielvolle' herbestemming van dit monumentale erfgoed. In 2017 is met de BVR Groep een ontwikkel- en verkoopovereenkomst gesloten. Nadat de nieuwe bestemming is gerealiseerd zal het complex worden overdragen aan een nieuwe eigenaar. De vigerende planning gaat uit van een overdracht eind 2019. Mariadal kende reeds vele gebruikers op basis van tijdelijke contracten. Dat voorkwam leegstand en stimuleerde maatschappelijk rendement. De gebruikers zijn veelal lokale verenigingen en Stichtingen.

Waar staan we nu?

In december 2017 is het 'Verkoop in Dialoog' proces succesvol afgerond. De gemeenteraad heeft eind 2017 het college van B&W opgedragen om het plan Mariadal "Hortus Conclusus, Wending naar een nieuw wereld" in overleg met de provincie door ontwikkelaar te laten uitwerken en een bestemmingsplanprocedure voor te bereiden. Ook heeft de gemeenteraad ingestemd met een bijdrage van €0,45 mln.

De Provincie blijft tot en met onherroepelijk bestemmingsplan verantwoordelijk voor het tijdelijk gebruik en beheer en onderhoud. Het klooster blijft in gebruik door de huidige huurders en voor onder andere kleinschalige concerten en toneelvoorstellingen in de kapel, filmopnames, huwelijksvoltrekkingen, fotorapportages, en de jaarlijkse Mariadal-meeting van de gemeente.

De gemeente heeft aangegeven dat ze ontwikkeling van Mariadal in een groter geheel te willen bezien. Partijen zijn in gesprek om te bezien of hier invulling aan kan worden gegeven. Bijkomend aspect is dat de gemeente Mariadal mogelijk wil gebruiken voor tijdelijke huisvesting van de ambtenaren gedurende de periode van renovatie van het stadskantoor.

KVL Leerfabriek

in Oisterwijk

Wat betekent het voor Brabant?

Leerfabriek KVL in Oisterwijk is een van de iconen waar de verhaallijn innovatief Brabant beleefd kan worden. Het KVL-fabriekscomplex dateert uit 1916. KVL werd in de jaren '30 de grootste lederfabrikant van Europa. Tot ver in de jaren tachtig behoorde KVL nog tot één van de tien grootste lederfabrieken van Europa en was van economisch belang voor heel Brabant. Sinds 2000 is de fabriek gesloten. Het KVL-complex bestaat uit zeven gebouwen en ligt naast het spoor. De provincie werd eigenaar van vijf cultuurhistorisch waardevolle gebouwen met de grond die daarbij hoort (3 hectare). De gemeente Oisterwijk werd eigenaar van het overige deel (8 hectare) en ontwikkelt hier woningen. >>

Facts & figuren

Status	Looptijd tot	Boekwaarde
Project in uitvoering	2047	€ 5.490.111

Ramingen:

Uitgaven	Inkomsten	Expl. Saldo
€ 2.045.297	€ 7.535.407	

Risico	Dekking Risico
€ 223.514	Risicoreserve Ontwikkelbedrijf

Instrumenten

Geldlening: € 1.370.000 Leerlokaal
Subsidie erfgoed: € 4.900.000

Partners

Gemeente Oisterwijk, Stichting Boei, EKWC, Huurders

Leerfabriek KVL wordt een plek van 'ontmoeten en inspireren' voor ondernemers en organisaties met creatieve, ambachtelijke en innovatieve ideeën. Het wordt een bruisende 'community' van bedrijven en instellingen die kennis uitwisselen en elkaar versterken.

Waar willen we naar toe?

Met de aanschaf van het terrein ging de provincie voor het eerst het avontuur aan om een herontwikkeling van een erfgoedcomplex in eigen beheer te verrichten. Met de rijke geschiedenis als basis is destijds voor het concept "de ambachtsplaats voor creativiteit" gekozen. Dit concept wordt nu elke dag meer werkelijkheid. Alle Rijks monumentale gebouwen op het KVL terrein zijn volledig verbouwd en verhuurd. De huurders passen binnen het concept. Door de transparante manier waarop de gebouwen verbouwd zijn ademen deze een open karakter waarbij zichtbaar is wat de huurders voor activiteiten ontplooiën.

Door de aanwezigheid van vooral "Bij Robert" als bakker en het "EKWC" als kunstwerkplaats zijn toonaangevende publiekstrekkers op het gebied van het uitvoeren van een ambacht op het KVL terrein gevestigd.

Door de aanwezigheid van House of Leisure en Visit Brabant vestigen steeds meer bedrijven gericht op de vrijetijdseconomie zich op KVL. Kafé van Leer is gestart onder verantwoordelijkheid van de provincie en is nu overgedragen aan een derde partij welke het kafé voor eigen rekening en risico draait. Het kafé is vanaf 1 maart 2018 verhuurd. Hierdoor is een unieke levendige plek ontstaan van medewerkers van bedrijven en consumenten. Door de aantrekkelijkheid van de gebouwen worden ook de woningen rond de gebouwen snel afgenomen en daardoor sneller dan verwacht gebouwd. Met de snelle ontwikkeling van de woningbouw en de uitbreidende groep huurders wordt KVL steeds meer een ontmoetingsplaats en wordt het oude fabrieksterrein met het centrum van Oisterwijk verbonden. >>

Waar staan we nu?

Alle Rijksmonumenten zijn verbouwd en alles is verhuurd of loopt een optie op. Het leerlokaal heeft de provincie verkocht aan BOEi. Voor de gebouwen waar het Europees Keramisch Werkcentrum (EKWC in gehuisvest is zijn eerder dan verwacht verkocht. Voor de overige gebouwen “het hoofdgebouw, het U gebouw, het ketelhuis en de brandweergarage” is een verkoopprocedure gestart en succesvol doorlopen. In totaal heeft de provincie zeven plannen mogen ontvangen van meerdere partijen om serieus mee te doen aan de verkoopprocedure. Van deze zeven plannen heeft de selectiecommissie vier plannen geselecteerd die de verdere procedure hebben doorlopen. De beoordelingscommissie heeft de kopende partij geselecteerd aan de hand van het kwalitatieve plan in combinatie met de geboden prijs. GS heeft per 1 juni 2018 deze gebouwen aan Polimeks verkocht, volgens het advies van de beoordelingscommissie op de onderdelen van het beste plan qua concept, versterken en beleven van de cultuurhistorie en duurzame exploitatie in combinatie met het hoogste financiële

bod.

Met de gemeente is de samenwerkingsovereenkomst beëindigd en zijn de gronden definitief verdeeld. In het voorjaar van 2019 is de gedenknaald in eigendom overgedragen aan Boei en zijn de gebouwen die EKWC in gebruik heeft verkocht aan EKWC. Ten behoeve van de verwerving van deze gebouwen heeft de provincie aan EKWC een lening verstrekt.

De provincie heeft met het KVL-project zowel de inhoudelijke als ook de financiële doelstellingen succesvol gerealiseerd.

Mariënkhage

in Eindhoven

Betekenis voor Brabant?

Het Erfgoedcomplex Mariënkhage bestaat uit het klooster Mariënkhage, de Paterskerk, het voormalige gymnasium Het Augustinianum, het internaat, de studentenkapel en de kloostertuin. De panden stonden tot voor kort leeg of kenden een tijdelijk gebruik. Mariënkhage is een historische en bijzondere plek in de binnenstad van Eindhoven. In de middeleeuwen stond hier een motte, later een kasteel, net buiten het dorp, aan de Dommel. Later werd hier een klooster gebouwd, op de fundamenten van het kasteel. Voor het cultuurhistorische verhaal van Brabant is dit klooster als een `must` geduid. >>

Facts & figures

Status	Looptijd tot	Boekwaarde
Project in ontwikkeling	2047	
Ramingen:		
Uitgaven	Inkomsten	Expl. Saldo
Risico	Dekking Risico	
Instrumenten		
Geldlening: € 5.000.000		
Subsidie erfgoed: € 2.400.000		
Partners		
DELA, Gemeente Eindhoven		
NRF, Paters Augustijnen		

Waar willen we naar toe?

Uitvaartorganisatie DELA heeft de Paterskerk, de studentenkapel, het internaat en het Augustinianum herontwikkeld tot Domus DELA. De Paterskerk en de studentenkapel zullen gebruikt worden als ceremoniehuis voor vieringen van geboorte, huwelijken, maar ook voor uitvaarten. De overige gebouwen heeft DELA herontwikkeld tot een congrescentrum met hotelfaciliteiten. De gemeente heeft de Kanaalstraat, waaraan het complex ligt, opgewaard. De kloostertuin is nu semi-openbaar en zal worden verbonden met de groenstroken langs de Dommel en het centrum van Eindhoven. Daarnaast is DELA ook in het bezit van de gebouwen van het klooster zelf. Voornamelijk maken deze gebouwen geen onderdeel uit van de herontwikkeling, van het plan Domus DELA.

Waar staan we nu?

Domus DELA is gereed en eind 2019 feestelijk geopend. Dat is mede mogelijk gemaakt door het besluit dat GS en de gemeenteraad van Eindhoven medio 2016 hebben genomen over de benodigde financiële bijdragen, (subsidies, leningen) en bijbehorende voorwaarden. Momenteel werken partijen de besluiten uit in leenovereenkomsten, beschikkingen, garanties, ontwerpen, omgevingsvergunning, etc. DELA heeft uiteindelijk het gehele complex aangekocht, inclusief de gebouwen van het klooster zelf.

De inzet van de provincie richtte zich op het haalbaar maken van het ontwikkelconcept en de businesscase om de herontwikkeling van Mariënhage samen met haar partners `mogelijk te maken`. De provincie ziet er op toe dat het Verhaal van dit Erfgoed van Brabant (religieus, bestuurlijk en bevochten) goed verteld kan en zal worden.

DOMUS
DELA

Moederhuis Franciscanessen in Dongen

Betekenis voor Brabant?

De zusters Franciscanessen zijn een van de oudste congregaties van Nederland. Het Moederhuis was het beginpunt voor onderwijs en opvoeding voor Brabantse meisjes. De meisjes, pensionares genoemd, werden intern opgeleid om les te kunnen geven in het lager en middelbaar onderwijs, maar ook aan de kweekschool (een opleiding voor onderwijzers). Het klooster, waarvan het oudste deel uit 1801 stamt, is sinds de jaren tachtig een woonplek voor bejaarde zusters. Vanwege dit verhaal behoort het klooster tot een `must` als het gaat om het religieuze verhaal van Brabant. Nu veel zusters een hoge leeftijd hebben bereikt, wordt het Moederhuis omgezet in een woonzorgcomplex. >>

Facts & figures

Status	Looptijd tot	Boekwaarde
Project in ontwikkeling	2020	€ 1.199.318

Ramingen:

Uitgaven	Inkomsten	Expl. Saldo
€ 48.904	€ 1.248.222	

Risico

Dekking Risico

Instrumenten

Eigendom: 50%

Partners

Congregatie Franciscanessen,
Gemeente Dongen, Stichting Mariaoord

Waar willen we naar toe?

De provincie investeert samen met de Congregatie Franciscanessen in de herontwikkeling van het Moederhuis in Dongen. Het gaat daarbij om het afronden van een al in gang gezette transitie van klooster naar woon-zorgcomplex. Congregatie en provincie zijn ieder voor 50% eigenaar en investeren naar rato in het herontwikkelingsstraject. Na afronding van de transitie wordt gezocht naar een nieuwe eigenaar voor het dan als woon-zorgcomplex functionerend voormalig klooster. De verwachting is dat het complex verkocht kan worden voor minstens het bedrag dat per saldo geïnvesteerd is.

De betrokken partijen werken op dit moment aan het vernieuwende zorgconcept van 'Community Care'. Community Care komt er op neer dat mensen met een beperking de zorg ontvangen van een brede gemeenschap om hen heen. Het concept biedt een veilige en sfeervolle woon- en leefomgeving voor kwetsbare ouderen die in een beschermde omgeving moeten wonen. Het moederhuis en het kloostergebied zijn geschikt voor dit concept.

De congregatie heeft eind 2017 het provinciaal aandeel in de kapel terug gekocht door gebruik making van hun recht van terugkoop. Zij nemen zelf het voortouw in de keuze van investeerders c.q. nieuwe eigenaren voor het complex waarbij invulling wordt gegeven aan de afspraken in de participatieovereenkomst Congregatie-Provincie. Doel is om uiterlijk in 2020 het gezamenlijke eigendom over te dragen aan een nieuwe eigenaar die het complex op basis van het community-care-concept gaat exploiteren.

Op dit moment fungeert het Moederhuis al voor een belangrijk deel als woon-zorgcomplex. Stichting Maria-oord exploiteert het complex. De Stichting is een kleinschalige zorgaanbieder en levert intra- en extramurale zorg aan onder andere de "klanten" in het Moederhuis. Haar diensten zijn een antwoord op de (zorg)vraag van de klant, die kan wonen en leven in een omgeving waarin men zich thuis voelt, aansluitend bij zijn of haar beleving, waarbij ruimte is voor de eigen (religieuze) leefstijl. >>

Waar staan we nu?

In 2017 is een wijziging van het bestemmingsplan van de kloosteromgeving afgerond. Daarmee is het mogelijk om op het terrein een 40-tal zorgwoningen te realiseren. Hierdoor zijn de mogelijkheden geschapen voor een rendabele exploitatie van zorgdienstverlening. GS heeft op 25 juni 2018 ingestemd met verlenging van de participatieovereenkomst Congregatie-Provincie met 2 jaar en om het provinciaal aandeel in een perceelgrond terug te verkopen aan de Congregatie. De Congregatie verkoopt het perceel aan een beleggende partij voor de realisatie van de 40 zorgwoningen, dit omdat de toevoeging van de 40 zorgwoningen essentieel is voor het Community Care Concept. Voorwaarde voor de Congregatie hierbij is dat de belegger zich verbindt aan het Community Care Concept en samen met de Congregatie de verdere herontwikkeling van het Moederhuis gaat uitwerken. De vervreemding van het

complex wordt door de Congregatie geïnitieerd en op basis van het recht van koop jegens de provincie gerealiseerd.

Sint Catharinadal in Oosterhout

Wat betekent het voor Brabant?

Het huis De Blauwe Camer in Oosterhout is onderdeel van de Heilige Driehoek in Oosterhout, drie grote kloostercomplexen in het overgangsgedebied stad-land. In het voormalig kasteel is nu een kloosterorde gehuisvest. In 1645 kwam het kasteel in bezit van de zusters van Norbertinessen van Sint-Catharinadal. De Norbertinessen zijn een van de oudste ordes in Nederland en bewonen een van de oudste complexen van Brabant. Dit klooster behoort tot de `must` categorie als het gaat om het verhaal van religieus Brabant. >>

Facts & figures

Status	Looftijd tot	Boekwaarde
Project in uitvoering	2023	€ 2.617.500

Ramingen:

Uitgaven	Inkomsten	Expl. Saldo
€ 149.635	€ 2.767.135	

Risico	Dekking Risico
€ 2.117.500	Erfgoed

Instrumenten

Geldlening € 2.200.000
Risico afdekking erfgoed: € 2.200.000

Partners

De zusters van Sint-Catharinadal , Stichting Sint-Catharinadomein, Gemeente Oosterhout

Waar willen we naar toe?

Een duurzame herbestemming. Herbestemming is hier te verstaan als een grondige aanpassing van de kloostereconomie, waarbij de zusters gebruik blijven maken van hun kloostercomplex. De nieuwe kloostereconomie dient voldoende inkomsten te genereren om de gebouwen van het complex duurzaam te kunnen blijven onderhouden. Per saldo gaat het dus om behoud van materieel (de gebouwen en landerijen) én immaterieel (de kloosterlijke leefwijze en gebruiken) erfgoed.

Waar staan we nu?

De zusters Norbertinessen zijn op zoek gegaan naar aanvullende gebruiksmogelijkheden om te komen tot een duurzame exploitatie van het complex. De plannen hebben betrekking op de aanleg en exploitatie van een wijngaard en van een groentetuin, de oprichting van een winkel en taverne met vergaderfaciliteiten en de uitbreiding van het gastenhuis. Maart 2016 hebben Gedeputeerde Staten een subsidiebeschikking genomen op basis van de eerder in oktober 2015 door hen genomen investeringsbeslissing. Die komt neer op het verstrekken van een lening aan de Stichting Sint-Catharinadomein van € 2,7 mln. De lening heeft een looptijd

van 8 jaar, waarna een herfinancieringsmoment volgt. De subsidiebeschikking gaat gepaard met een leningovereenkomst en een recht van eerste hypotheek van de provincie op het recht van erfpacht van de Stichting Sint-Catharinadomein. Die hypotheek is bedoeld als zekerheid tot nakoming van de terugbetaling van de lening. De wijngaard is al in 2015 aangelegd, de verbouwing van het gastenhuis is in 2016 afgerond, de eerste wijn is najaar 2017 beschikbaar gekomen, de verkoop van de eerste wijn in 2018 was succesvol. De officiële opening van het vernieuwde complex, inclusief groentetuin, winkel en taverne, heeft de commissaris van de Koning op 6 juni 2017 verricht. De nieuwe op wijnbouw gebaseerde kloostereconomie heeft te kampen gehad met opstartproblemen, in het bijzonder vanwege hogere uitgaven en latere inkomsten dan begroot.>>>

In het verlengde hiervan hebben Gedeputeerde Staten in 2017 besloten tot kwijtschelding van de over 2017 verschuldigde rente op de uitstaande lening en tot opschorting van de rentebetalingen over 2018. Eind 2018 is de hele kloostereconomie opnieuw door GS bekeken, wat geleid heeft tot het besluit de rente te verlagen en de minimale aflossing van de lening te koppelen aan de jaarlijkse hoeveelheid gebottelde wijn. Aldus wordt de kloostereconomie minder kwetsbaar voor wisselingen van de oogstopbrengst. Rentebetaling over 2018 heeft intussen plaatsgevonden. Mede in het licht van de grote wijnoogst in 2018 en de grote belangstelling vanuit de markt voor de kwalitatief hoogstaande wijn van Catharinadal, alsmede de gunstige resultaten van andere onderdelen van de kloostereconomie zijn de financiële vooruitzichten niet ongunstig.

Bovendonk

in Halderberge

Betekenis voor Brabant?

Het complex van het voormalige groot-seminarie Bovendonk, tegenwoordig naast parttime opleidingscentrum voor priesters en diakenen ook conferentiecentrum annex hotelaccommodatie, en plek voor bijeenkomsten en feesten en 'huiskamer van Hoeven', is tot stand gekomen op het voormalige buitenverblijf Hof van Bovendonk van de bisschoppen van Breda vanaf medio negentiende eeuw. In de Middeleeuwen was het een uithof, de 'Uithof Halderberghe' van de Sint Bernardusabdij van Antwerpen en van hieruit werd noordelijk West-Brabant, geheel in de traditie van de Cisterciënzer monniken, vanaf het einde van de dertiende eeuw ontgonnen. Vanaf medio zeventiende eeuw werd het complex eigendom van het bisdom Antwerpen, >>

Facts & figures

Status	Looptijd tot	Boekwaarde
Project in uitvoering	2043	

Ramingen:

Uitgaven	Inkomsten	Expl. Saldo
3.327.750	3.327.750	

Risico	Dekking Risico
---------------	-----------------------

Instrumenten

Geldlening: € 2.700.000
Subsidie erfgoed: € 400.000

Partners

Het werd grotendeels verwoest in de tachtigjarige oorlog en vervolgens weer opgebouwd. Op dit door een gracht omgeven terrein groeide het buitenhuis van de Antwerpse bisschop C.F. de Nelis (1788) na 1816 uit tot seminarie. Hiertoe werden vleugels en een vroege neogotische kapel gebouwd. Deze gebouwen werden na 1903 gesloopt ten behoeve van de bouw van een nieuw U-vormig complex, naar ontwerp van Pierre J.H. Cuypers. Het gebouw werd tussen 1903 en 1908 gerealiseerd. Ter plaatse van de oude kapel werd in 1922- 1923 de binnenhof gesloten met een nieuwe Neogotische kapel, gebouwd naar ontwerp van Joseph Th. J. Cuypers (de zoon van Pierre). Een deel van het door een gracht omgeven park met lanen van Amerikaanse eiken is bebouwd met woningen. Het onmiddellijk aan het gebouw aansluitende parkgedeelte is behouden.

Waar willen we naar toe?

De Stichting Bovendonk, eigenaar van het gebouwencomplex, heeft een beroep op de provincie gedaan voor ondersteuning bij de herontwikkeling. De gebouwen zijn nu niet optimaal te gebruiken door belemmeringen vanuit het bestemmingsplan, het achterstallige onderhoud en de noodzaak van investeringen voor het realiseren van eigentijdse voorzieningen (aanpassingen installaties en hotelkamers). De Stichting streeft naar meer exploitatieopbrengsten voor het noodzakelijke onderhoud, extra renovatie in de stijl van Cuypers, en aflossing van de leningen. >>

Waar staan we nu?

Met betrokken partijen is overlegd over de huidige problematiek en mogelijke oplossingsrichtingen, wat geresulteerd heeft in het *Ontwikkelplan Uythof Bovendonk*, dat door de Stichting Bovendonk, de gemeente Halderberge en de provincie najaar 2018 is vastgesteld. De gemeente neemt de renovatie (inclusief aanleg parkeerplaatsen voor Bovendonk) en het onderhoud van het park voor haar rekening en is in de weer met een aanpassing van het bestemmingsplan. De provincie heeft middelen gereserveerd voor het verstrekken van een restauratiesubsidie en een lening (samen met het Nationaal Restauratiefonds). Ook is een zogenaamde ESCo (Energy Service Company) in voorbereiding, waarbij op basis van een energieprestatiecontract met een installateur energiebesparingen worden gerealiseerd zonder meerkosten voor Bovendonk. Met de complete renovatie van het gebouwencomplex en met de verbouwing en herinrichting ten behoeve van de nieuwe functies zal enige jaren gemoeid zijn, te beginnen in 2019.

Centrum Oudenbosch in Oudenbosch

Betekenis voor Brabant?

Het centrum van Oudenbosch is een verzameling religieus erfgoed: kloosters, kapellen, internaten en kerken. Een aantal gebouwen staat (nog) leeg en wacht op een herontwikkeling. Het complex van Saint Louis is een opvallend gebouwencomplex, met o.a. een klooster en kapel. Het klooster Sint Anna was een vrouwenklooster en is gelegen naast de basiliek van Oudenbosch. Tezamen, het ensemble van de centrumontwikkeling Oudenbosch betreft een `must` als het gaat om het religieus verhaal van Brabant. >>

Facts & figures

Status

Project in uitvoering

Looptijd tot

Boekwaarde

Ramingen:

Uitgaven

Inkomsten

Expl. Saldo

Risico

Dekking Risico

Instrumenten

Subsidie Erfgoed: € 4.500.000

Partners

Gemeente Halderberge, Woonstichting Woonkwartier, aannemer Van Agtmaal

Waar willen we naar toe?

De locatie St. Anna zal in de huidige plannen herontwikkeld worden voor woningbouw, waarbij de kapel behouden kan blijven, incl. een nieuwe functie. Voor het klooster Sint Anna zelf betreft het een combinatie van koopappartementen en (sociale) huurwoningen. Sociaal culturele voorzieningen, zoals bibliotheek, theater en twee musea worden in de plannen geconcentreerd in de kapel van Saint Louis en in een gedeelte van de zogenaamde 'Mariabouw' (beide een rijksmonument). De ideeën voor het gebruik van de kapel Saint Louis zelf richten zich op het benutten van de unieke sfeer en de akoestische kwaliteit van deze ruimte. Onderdeel van het plan is de herontwikkeling van de voormalige Mariaschool tot sociale huurwoningen.

Waar staan we nu?

De gemeente, eigenaar van St. Anna en de Mariaschool, bouwbedrijf Van Agtmaal, eigenaar van Saint Louis, de woningbouwcorporatie Woonkwartier en de provincie hebben in maart 2017 gezamenlijk en ieder voor zich besloten middelen in te zetten om de leegstaande en

leegkomende panden in het centrum van Oudenbosch te herbestemmen met een nieuwe functie. De besluitvorming vond plaats op basis een gezamenlijk opgesteld Ontwikkelplan met financiële paragraaf. De herbestemmingen en de opwaardering van de openbare ruimten zullen bijdragen aan de aantrekkingskracht van het centrum van Oudenbosch, ook wel Klein Rome genoemd. De gemeente mikt ook op een toename van het aantal toeristen.

GS heeft in maart 2017 besloten het plan mogelijk te maken met een bijdrage uit het programma Grote Erfgoedcomplexen. In juli 2018 sloten de partijen een samenwerkingsovereenkomst waarin de uitwerking van de ambitie in deelplannen geregeld is. Het eerste deel van de subsidie (voor de Kapel van Saint Louis) is verstrekt, de tweede aanvraag (voor de Mariabouw) is momenteel in voorbereiding. De restauratie van de buitenzijde van de kapel van Saint Louis is gestart.

Colofon

Contactgegevens voor meer informatie:

A. Van den Hurk (Avdhurk@brabant.nl)
Manager Ontwikkelbedrijf

P. Josseaud (Pjosseaud@brabant.nl)
Manager Ontwikkelbedrijf

's-Hertogenbosch, maart 2020.